

Housing First

28 juni 2013

Afstudeeronderzoek naar Housing First
In opdracht van het Leger des Heils Gelderland
Opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening
Christelijke Hogeschool Ede

Leenard Kanselaar - 091007
Rene Ipenburg – 090115

Afstudeerbegeleider: Erik Arendsen
Eerste beoordelaar: Anne van der Pol

Housing First binnen het Leger des Heils

Een eigen huis voor dak- en thuislozen

In opdracht van:
Leger des Heils Gelderland (LDH-G)

Afstudeeronderzoek
Opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD)
Christelijke Hogeschool Ede (CHE)

Afstudeerders:	Leenard Kanselaar	091007
	Rene Ipenburg	090115

Begeleiders:	Mevr. A. Otten	(1e begeleider LDH-G)
	Mevr. E.A. de Graaff	(2e begeleider LDH-G)
	Dhr. E. Arendsen	(afstudeercoach CHE)

Ede, juni 2013

Voorwoord

*Een eigen huis
Een plek onder de zon*

- Rene Froger –

Dit onderzoeksverslag is geschreven in het kader van ons afstuderen aan de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening. Aan bovenstaande woorden hebben we tijdens het schrijven van dit verslag regelmatig gedacht. Een eigen huis, dat is een droombeeld voor een dak- en thuisloze. Een plek onder de zon. Dat is dagelijkse realiteit voor een dak- en thuisloze. Maar deze dagelijkse realiteit verandert vaak van een plek in zon naar een plek in de regen en in de kou, in de wind. Deze twee zinnen bevatten een prachtige tegenstelling. Maar deze zinnen zijn ook een samenvatting van wat Housing First is. Niet langer een plek onder de zon, in de regen of in de kou. Maar een eigen huis zonder (behandel)voorwaarden.

De laatste jaren is er door bezuinigingen binnen de AWBZ en WMO gezocht naar andere manieren om de maatschappelijke opvang vorm te geven. Zo ook in de gemeente Arnhem. Mede door positieve ervaringen in andere Nederlandse steden is de gemeente Arnhem in 2012 gestart met een pilot van Housing First. Deze pilot is vanuit het RIBW van start is gegaan.

In november 2013 wordt deze pilot in Arnhem geëvalueerd en vrijgegeven. Voor het Leger des Heils ontstaat er dan de mogelijkheid om aan dit project deel te nemen. Maar voor het zover is, wil het Leger des Heils Gelderland inzicht krijgen in wat Housing First is en op welke manier er binnen Housing First gewerkt wordt. In overleg met het Leger des Heils hebben wij dit, en nog veel meer, onderzocht. De resultaten hiervan treft u aan in ons onderzoeksverslag.

We willen in eerste instantie het Leger des Heils Gelderland bedanken voor de begeleiding en het beschikbaar stellen van diverse documenten. In het bijzonder willen we Anneke Otten bedanken voor de goede begeleiding. Bedankt voor de energie en tijd die je gestoken hebt in het feedback geven en meedenken tijdens ons onderzoek. We hebben dit zeer gewaardeerd. Ook bedanken we Els Anne de Graaf als 2^e afstudeerbegeleider vanuit het Leger des Heils. We willen Erik Arendsen en Jaap de Jong bedanken voor hun professionele begeleiding en gewaardeerd commentaar. Toen wij vastliepen in ons onderzoek, hield Erik ons een spiegel voor. Daardoor konden we weer verder. Dank daarvoor. Ellen Kanselaar, bedankt voor je tips en spellingscontrole tijdens het schrijven van dit onderzoek. Via deze weg willen we ook alle begeleiders binnen Housing First bedanken voor het invullen van de enquête. We spreken onze dank uit richting Rokus Loopik, Wiebren Stellingwerf, Paul van der Lit en Corné Borchers. Jullie hebben meegewerkt aan de interviews. Jullie zijn erg belangrijk voor ons geweest. Mede dankzij jullie passie en verhalen zijn wij enthousiast geworden en gaan geloven in Housing First.

Leenard Kanselaar
Rene Ipenburg

Juni 2013

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
1. Inleiding	7
1.1 Aanleiding.....	7
1.2 Probleemomschrijving.....	7
1.3 Onderzoeksvraag.....	8
1.4 Doelstelling, doelgroep en resultaten	8
1.4.1 Doel van het onderzoek	8
1.4.2 Subdoelen.....	8
1.4.3 Doelgroep	9
1.4.4 Resultaten.....	9
1.5 Opbouw onderzoek	9
2 Verantwoording.....	11
2.1 Literatuuronderzoek.....	11
2.1.1 Theoretische achtergronden	11
2.1.2 Methodieken binnen Housing First	11
2.2 Documentenonderzoek.....	12
2.3 Enquête	13
2.4 Interview.....	14
3. Theoretische achtergronden van Housing First.....	18
3.1 Trapsgewijze aanpak dak- en thuisloosheid.....	18
3.2 Sam Tsemberis en Pathways to Housing.....	19
3.3 Housing First	20
3.4 Verschillende vormen Housing First.....	22
3.5 Doelgroep Housing First	23
3.6 Recente ontwikkelingen Housing First in Nederland en Europa.....	23
3.7 Conclusie	24

4. Methodieken binnen Housing First	27
4.1 Methodieken binnen Housing First	27
4.2 Rehabilitatiebenadering	28
4.2.1 Individuele Rehabilitatiebenadering (IRB)	28
4.2.2 Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen (SRH)	29
4.2.3 Liberman Modules	29
4.3 Strength-model	30
4.4 8-fasenmodel	30
4.5 Harm reduction	31
4.6 Presentie	32
4.7 Outreachend werken	33
4.8 (F)act	34
4.9 Overige methodieken	36
4.9.1 Eigen kracht benadering	36
4.9.2 Sociale teammethode	37
4.10 Rokus Loopik over de rol van de begeleider	37
4.11 De piramide van Maslow en William Booth	37
4.11.1 De piramide van Maslow	37
4.11.2 Pinto	39
4.11.3 William Booth en zijn werk in Londen	39
4.12 Beantwoording deelvraag 1	40
 5. Resultaten en (leer)ervaringen Housing First	 42
5.1 Resultaten Housing First Amerika	42
5.2 Toelatingscriteria tot Housing First	43
5.3 Instroom, doorstroom en uitstroom van dak- en thuislozen	44
5.5 Kosten Housing First	47
5.6 Ketenpartners	49
5.7 Ervaringen van projectcoördinatoren	51
5.8 Problematiek met betrekking tot huisvesting	52
5.9 Beantwoording deelvraag 2	54
 6. Resultaten en ervaringen klanten	 57
6.1 Begeleiders over Housing First	57

6.2 Ervaringen van klanten bij woning en begeleiding	58
6.3 Verandering kwaliteit van leven.....	59
6.4 Ervaringen van klanten bij hun eigen ontwikkeling	61
6.4.1 Stabilisatiefase.....	61
6.4.2 Herwaarderingsfase	61
6.4.3 Re-integratiefase	62
6.5 Eenzaamheid onder klanten.....	63
6.6 Beantwoording deelvraag 3	65
7. Conclusies en beantwoording hoofdvraag	68
7.1 Conclusie deelvraag 1.....	68
7.2 Conclusie deelvraag 2.....	68
7.3 Conclusie deelvraag 3.....	69
7.4 Beantwoording hoofdvraag.....	70
8. Aanbevelingen.....	72
8.1 Aanbeveling 1: huisvesting.....	72
8.2 Aanbeveling 2: eenzaamheid onder klanten.....	72
8.3 Aanbeveling 3: schulden.....	73
8.4 Overige aanbevelingen.....	73
8.4.1 Samenwerken.....	73
8.4.2 Deskundigheidsbevordering.....	74
8.4.3 Een landelijke Housing First organisatie.....	74
8.4.4 Maslow en Pinto	74
Geraadpleegde bronnen per hoofdstuk.....	75
Bijlage 1: Leger des Heils.....	79
Bijlage 2: Recente ontwikkelingen Housing First	80
Bijlage 3: Kosten Housing First Eindhoven versus reguliere opvang	83
Bijlage 4: Samenvatting Wiebren Stellingwerf – RIBW Arnhem	84
Bijlage 5: Samenvatting Paul van der Lit – LDH Dordrecht	86
Bijlage 6: Samenvatting Corné Borchers – SMO Traverse	88
Bijlage 7: Enquête Housing First	90

"Het romantische idee van de zwerver die liever op straat slaapt dan in een huis, is echt achterhaald. Swiebertjes bestaan niet meer. Als je maar ver genoeg teruggaat in het leven van een dakloze, vind je altijd een reden waarom iemand dakloos geworden is. Mensen zeggen natuurlijk wel dat ze liever op straat slapen, maar als je de keuze hebt tussen de goot en het passantenverblijf van het Leger des Heils, is dat te begrijpen. Met z'n twintigen op een slaapzaal, spullen die gejat worden, dat is niet iets om voor te kiezen. Als je daklozen vraagt wat ze willen, zeggen de meesten: "Geld en een huis." En wat doen we? Een stoelenproject, een passantenverblijf, inloopcentra, sociale pensions."

Rokus Loopik, Tijdschrift Deviant december 2006, blz. 5

Eerst een huis

Je leert hoe de sleutel in het slot draait en krijgt er een deurmat bij. Welkom, veeg je voeten. Je haalt warmte binnen, stroom en stromend water, gas.

En dan, wat maakt een huis een thuis? Een tafel en stoel van de stoeprand, matras en een asbak van de weggeefwinkel. Een nieuwe tv, liep zo mee

de winkel uit. Een lijst 'nog te doen'. Witgoed. Een plant, een kat als het goed gaat met de plant. Kaasdoek tegen pottenkijkers. Het gaat goed zo.

Dit is thuis, dit is warm eten. Dit is rust, hier wordt niet geduwd. Hier mag je slurpen. Dit is het, dit is alles. Dit is iedereen. Hier mag je binnen roken.

Straatdichter, Haags Straatnieuws februari 2013, blz. 11

1. Inleiding

In deze inleiding beschrijven we allereerst de aanleiding en probleemomschrijving van ons onderzoek. Dit wordt vervolgd door de uiteenzetting van de onderzoeksvraag. Vervolgens beschrijven we onze onderzoeksdoelstelling, doelgroep en resultaten die we met ons onderzoek willen bereiken. We sluiten deze inleiding af met de opbouw en leeswijzer van dit onderzoeksverslag.

1.1 Aanleiding

Uit de jongste cijfers blijkt dat Arnhem in totaal 294 dak- en thuislozen kent. Van hen zitten 140 in de maatschappelijke opvang. 46 daklozen verblijven in een pand voor begeleid wonen. Arnhem telt 33 thuislozen (Gemeente Arnhem, 2012, blz. 4).

In 2011 is de gemeente Arnhem, onder de titel 'Minder opvang, beter leven', gestart met een grote reorganisatie van de zorg voor dak- en thuislozen. Uitgangspunt van dit beleid is preventie. Er moet nog meer worden ingezet op het voorkomen van dakloosheid. Wanneer mensen uiteindelijk toch dak- of thuisloos raken, dan dienen zij zo snel mogelijk in kaart te worden gebracht. Daarbij krijgen klanten een traject aangeboden waarbij ze zo snel mogelijk weer de regie over hun eigen leven kunnen pakken.

Aanleiding voor deze reorganisatie van voorzieningen voor dak- en thuislozen zijn onder meer bezuinigingen. Er vindt een bezuiniging binnen de AWBZ plaats. Ook wordt er gekort op het budget van de WMO. Hierdoor zijn in Arnhem diverse voorzieningen samengevoegd of verdwenen. Voor andere voorzieningen werden nieuwe locaties gezocht.

Om de hervorming van de opvang te laten slagen, is het belangrijk dat er verschillende woonvormen worden gecreëerd, waar daklozen na de opvang terecht kunnen. Hiervoor is in maart 2012 een onderzoek gestart naar de ontwikkeling van een Housing First pilot. Op 12 november 2012 publiceert De Gelderlander een artikel waarin duidelijk wordt dat wethouder Henk Kok daklozen wil huisvesten via het principe van Housing First. De contracten tussen de gemeente en woningcorporaties zijn hiervoor getekend.

In november 2012 is de pilot vanuit het RIBW Arnhem van start gegaan. Coördinator van dit project, Wiebren Stellingwerf, geeft aan dat *'hij in 2012 de mogelijkheid kreeg om in samenwerking met de woningcorporaties deel te nemen aan de pilot. Binnen de pilot geeft het RIBW Arnhem ondersteunende coaching en de woningcorporaties zorgen voor de beschikbaarheid van woningen'* (persoonlijke mededeling, 24 april 2013, L51 & L52). Momenteel zijn er 3 voormalig dak- en thuislozen die via Housing First een woning hebben gekregen. Een vierde bewoner zit eraan te komen. In het najaar van 2013 wordt deze pilot geëvalueerd (persoonlijke mededeling, 24 april 2013, L66).

1.2 Probleemomschrijving

Vanaf november wordt de pilot in Arnhem vrijgegeven en bestaat er de mogelijkheid voor het Leger des Heils om aan Housing First deel te nemen. In november 2012, toen wij onze afstudeeropdracht in ontvangst namen, participeerde het Leger des Heils alleen nog maar in Eindhoven, Venlo en Den

Haag in een Housing First project. De resultaten van Housing First in Nederland waren onbekend voor de opdrachtgever. Het is voor de opdrachtgever belangrijk om duidelijk te krijgen wat Housing First is. Alleen met de juiste informatie kan worden bepaald of het Leger des Heils in Arnhem een speler wordt binnen Housing First. Ook kan er vanuit dit onderzoek worden bepaald of het Leger des Heils Housing First in andere Gelderse steden kan toepassen.

Het lijkt ons noodzakelijk om allereerst te onderzoeken welke resultaten in Nederland worden geboekt met Housing First. Ook is het belangrijk om te weten welke methodieken woonbegeleiders inzetten. Wanneer het Leger des Heils Housing First gaat toepassen, is het belangrijk om te weten of het personeel de juiste opleiding heeft om hiermee aan de slag te gaan. Vervolgens kijken we naar de ervaringen van klanten en coördinatoren met Housing First.

1.3 Onderzoeksvraag

De hoofdvraag in ons onderzoek luidt als volgt:

“Welke elementen vanuit Housing First kunnen worden toegepast bij de begeleiding van dak- en thuislozen binnen het Leger des Heils Gelderland?”

Deelvragen

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden, zijn onderstaande deelvragen geformuleerd:

1. Welke methodiek wordt binnen Housing First ingezet?
2. Wat zijn de resultaten en (leer)ervaringen met Housing First projecten in Nederland?
3. Wat zijn de ervaringen van deelnemende dak- en thuislozen met Housing First?
4. Wat betekenen de uitkomsten van de deelvragen 1 tot en met 3 voor het Leger des Heils in Arnhem?

1.4 Doelstelling, doelgroep en resultaten

1.4.1 Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is inzicht krijgen of Housing First, of elementen daaruit, kunnen worden ingezet bij de opvang en begeleiding van dak- en thuislozen in Arnhem (en Gelderland). Hiervoor doen we komend halfjaar onderzoek naar de ingezette methodieken en resultaten en ervaringen van organisaties en dak- en thuislozen met Housing First.

1.4.2 Subdoelen

- Een overzicht geven van methodieken die binnen Housing First worden ingezet.
- De resultaten met Housing First op verschillende locaties in Nederland beschrijven.
- De ervaringen van klanten en het effect van Housing First op hun levenskwaliteit zijn in beeld gebracht.
- De kosten van Housing First worden vergeleken met de kosten van de reguliere opvang.
- Knelpunten die worden benoemd door coördinatoren van Housing First in beeld brengen en uitdiepen.

1.4.3 Doelgroep

De beoogde lezers van Leger des Heils Gelderland zijn een regiomanager, een kwaliteitsmedewerker en begeleiders binnen het Leger des Heils. Aan hen wordt het onderzoek ook gepresenteerd. Het onderzoeksverslag zou ook gebruikt kunnen worden voor uitbreiding van Housing First in diverse Nederlandse steden.

1.4.4 Resultaten

Het resultaat van ons onderzoek kan als volgt omschreven worden:

- Een onderzoeksverslag, waarbij wij als onderzoekers, inzichtelijk maken wat de resultaten en ervaringen zijn met Housing First in Nederland. Naast dat, maken we inzichtelijk welke methodieken woonbegeleiders inzetten binnen Housing First. Ons onderzoek resulteert in een antwoord op de vraag of het Leger des Heils Gelderland Housing First gaat inzetten in de begeleiding van dak- en thuislozen.

Ook wordt als resultaat opgeleverd:

- Een bronnenboek waarin de transcripties en resultaten van onze interviews zijn opgenomen. Ook zijn alle gebruikte e-mails toegevoegd aan dit bronnenboek.
- Een procesverslag waarin het proces van de totstandkoming van ons onderzoek wordt beschreven.
- Een literatuurlijst waarin de geraadpleegde literatuur volgens APA-normering staat beschreven. Deze treft u aan op bladzijde 75.

1.5 Opbouw onderzoek

De hoofdvraag met bijbehorende deelvragen zijn leidend voor ons onderzoek. De deelvragen hebben we in chronologische volgorde onderzocht.

Theoretische achtergronden

In hoofdstuk 3 geven we een uiteenzetting van theoretische achtergronden met betrekking tot Housing First. Dit gedeelte is niet noodzakelijk voor de beantwoording van onze hoofdvraag, maar dient als achtergrondinformatie voor de lezer.

Deelvragen

Na het theoretische gedeelte komen de deelvragen aan bod. Evenals het theoretische kader neemt elke deelvraag een apart hoofdstuk in beslag. Voor deelvraag 1 zijn de ingezette methodieken binnen Housing First onderzocht. Dit is gedaan door middel van een literatuuronderzoek en een uitgezette enquête onder woonbegeleiders. Voor de precieze beschrijving hiervan verwijzen we u door naar hoofdstuk 2 'Verantwoording van ons onderzoek'. De ingezette methodieken hebben we afzonderlijk onderzocht en beschreven. Op deze manier is er een helder overzicht ontstaan van methodieken die woonbegeleiders inzetten binnen Housing First.

Om antwoord te krijgen op deelvraag 2 hebben we diverse artikelen en rapporten over Housing First bestudeerd. Leidend zijn daarbij 2 onderzoeken van de Radboud Universiteit in Nijmegen geweest. Ook zijn er voor de beantwoording van deze deelvraag interviews afgenomen met coördinatoren van Housing First projecten in Arnhem, Tilburg en Dordrecht.

Om antwoord te krijgen op deelvraag 2 wilden we op een aantal locaties klanten die zijn opgenomen in een Housing First project spreken. Helaas is dit, ondanks herhaaldelijk aandringen, niet gelukt. We zijn op zoek gegaan naar bestaande documentatie en stuitte daarbij op een onderzoek dat in 2010 is gedaan binnen het Housing First project in Amsterdam. De ervaringen van klanten uit dat project hebben we samengevoegd met de resultaten en verbeteringen op diverse levensterreinen die optreden binnen Housing First.

Conclusies en aanbevelingen

In hoofdstuk 7 'Conclusies' geven we antwoord op deelvraag 4 en de hoofdvraag. Het laatste hoofdstuk, hoofdstuk 8, beschrijven we de aanbevelingen naar aanleiding van dit onderzoek.

Literatuur en bijlagen

Aan het einde van ons afstudeeronderzoek treft u een overzicht aan van de gebruikte literatuur per hoofdstuk. Ook hebben we enkele bijlagen aan ons onderzoek toegevoegd. In ons onderzoek wordt daar naar verwezen.

2 Verantwoording

In dit hoofdstuk beschrijven wij de aanpak en verantwoording van ons onderzoek. Als eerste wordt het literatuuronderzoek verantwoord, gevolgd door het documentenonderzoek. Afgesloten wordt met de verantwoording van de enquête en de interviews. Per onderdeel worden (voor zover dat mogelijk is) de werkwijze, respondenten, overzicht van meetinstrumenten en de procedure beschreven. Dit onderzoek is een beschrijvend onderzoek.

2.1 Literatuuronderzoek

2.1.1 Theoretische achtergronden

Werkwijze

Ons onderzoek start met een literatuuronderzoek naar de achtergronden van Housing First. Het is voor ons, alsook voor de lezer, belangrijk om helder te hebben wat Housing First is. Daarbij is gekozen om eerst aan te duiden hoe de maatschappelijke opvang momenteel in elkaar zit. Daarna kiezen we ervoor om het ontstaan en de uitgangspunten van Housing First te beschrijven.

Procedure

We hebben een selectie gemaakt van inleidende onderwerpen die we noodzakelijk achten om Housing First te beschrijven. Voor informatie over de originele vorm van Housing First, Pathways to Housing, hebben we gebruik gemaakt van de website www.pathwaystohousing.com. Naast deze website hebben we ook gebruik gemaakt van bestaande rapporten van onder andere FEANTSA, de Europese Federatie van nationale organisaties die met daklozen werken, de monitor van het Stedelijk Kompas en de nota Minder Opvang Beter Leven van de gemeente Arnhem. De gebruikte literatuur is Nederlandstalig, alsook Engelstalig. We hebben ervoor gekozen om de meeste literatuur te gebruiken vanaf het jaar 2010. Hiermee geven we de meest recente van Housing First weer. In dit inleidende hoofdstuk hebben we alleen de hoofdlijnen van de gekozen onderwerpen beschreven. Het hoofdstuk is bedoeld om ons onderzoek van een theoretisch fundament te voorzien.

2.1.2 Methodieken binnen Housing First

Werkwijze

Om inzichtelijk te krijgen welke methodieken binnen Housing First worden ingezet, was het nodig om diverse methodieken te bestuderen. We hebben zelf de methodieken in kaart gebracht door te zoeken op internet en door het interview met Rokus Loopik. Het literatuuronderzoek is gedaan om de methodieken te beschrijven. Vervolgens hebben we in een enquête onderzocht of ons overzicht van ingezette methodieken binnen Housing First volledig was.

Respondenten

Rokus Loopik is één van de grondleggers van Housing First in Nederland. Met hem hebben we een inleidend gesprek gevoerd over de uitgangspunten van Housing First. Ook hebben we door dit interview een beeld van dakloosheid gekregen. In dit gesprek zijn ook de methodieken en werkwijzen binnen Housing First besproken.

Overzicht meetinstrumenten

Bij het zoeken naar informatie over methodieken hanteerden we de volgende criteria: we maakten gebruik van literatuuruitgaves vanaf het jaar 2000. Daarbij zal er in sommige gevallen gebruik worden gemaakt van Engelstalige literatuur.

Procedure

We zijn gestart met het zoeken naar methodieken op de websites van diverse instanties die Housing First aanbieden. Vervolgens hebben we deze methodieken beschreven aan de hand van de literatuur. Iedere methodiek is opgenomen in de databank bij Movisie en vanuit die methodische beschrijving kregen we ook weer nieuwe literatuur aangereikt.

Vervolgens hebben we onze bevindingen omgezet in een enquête. Aan de hand van deze enquête hebben we nog enkele methodieken aan het hoofdstuk toegevoegd.

2.2 Documentenonderzoek

Werkwijze

Om inzichtelijk te krijgen wat de resultaten van Housing First zijn en wat de ervaringen van klanten zijn, was het nodig om diverse documenten te bestuderen. We hebben de resultaten van Housing First in Nederland in kaart gebracht door te zoeken op internet. Vervolgens hebben we in de interviews met de coördinatoren van Housing First projecten onderzocht of de resultaten en ervaringen van Housing First en haar klanten kloppend zijn.

Overzicht meetinstrumenten

In eerste instantie wilden we om de ervaringen van klanten te beschrijven, hen interviewen. Helaas bleek dit niet mogelijk. Een aantal Housing First locaties is bezig met een eigen evaluatie en vond de belasting voor klanten te hoog. De resultaten van de eigen evaluatie zouden pas na de zomer beschikbaar zijn. Helaas konden we voor ons onderzoek hier geen gebruik van maken. Andere locaties gaven aan dat ze door een recent uitgevoerd onderzoek van de Radboud Universiteit geen tijd meer wilden investeren in een nieuw onderzoek. Uiteindelijk hebben we via Rokus Loopik een document gekregen waarin ervaringen van klanten binnen Discus beschreven staan. Ook hebben we een aantal artikelen gelezen waarin ervaringen van klanten naar voren kwamen.

Voor het zoeken naar documenten over ervaringen van klanten en resultaten van Housing First hebben we de volgende criteria gehanteerd: de documentatie moest afkomstig zijn vanaf 2006. Dit vanwege het feit dat vanaf dat jaar Housing First in Amsterdam is opgestart.

Procedure

We zijn gestart door zelf te gaan zoeken op de resultaten van Housing First in Nederland. Daarbij stuitte we op het onderzoek dat is uitgevoerd door de Radboud Universiteit bij Discus Amsterdam. Dit is het eerste evaluatieonderzoek naar Housing First in Nederland. Vervolgens kregen we van diverse gemeenten documentatie aangereikt die we hebben verwerkt in dit onderzoek. Ook is er recent een evaluatierapport over Housing First op diverse locaties in Nederland beschikbaar gekomen. Ook dit rapport is uitgegeven door de Radboud Universiteit. Al deze gegevens hebben we verwerkt en beschreven in de hoofdstukken 5 en 6.

2.3 Enquête

Werkwijze

Om inzichtelijk te krijgen welke methodieken begeleiders binnen Housing First gebruiken, hebben we gekozen voor een digitale enquête. Onze eerste opzet was het afnemen van interviews met de medewerkers, maar aangezien we geen ervaringen willen uitvragen hebben we gekozen voor een digitale enquête. Met dit middel konden we meerdere begeleiders benaderen. Dat komt de validiteit en betrouwbaarheid van ons onderzoek ten goede.

Respondenten

We hebben 8 projectlocaties (Discus Amsterdam, Utrecht, Andere Kans, Noord-Limburg, Den Haag, Dordrecht, Tilburg en Haarlem) benaderd en gevraagd naar de mogelijkheid voor het uitzetten van een enquête. Een aantal locaties gaf aan niet mee te willen werken aangezien de Radboud Universiteit de laatste maanden bezig is geweest met een grootschalig onderzoek naar Housing First. Ook gaven locaties aan dat Housing First nog in ontwikkeling was. Er waren ook locaties die niets van zich lieten horen. Uiteindelijk reageerden de locaties Sneek, Eindhoven en Den Haag positief op de vraag om een enquête uit te zetten.

Overzicht meetinstrumenten

Met het oog op de verwerking van de enquête hebben we gekozen voor een online enquête via www.webquete.nl. Online enquêtes hebben over het algemeen een betere respons dan een schriftelijke enquête. Het doel van de enquête is inzichtelijk te krijgen welke methodieken begeleiders binnen Housing First inzetten.

Voorafgaande aan de volgende beschrijving willen we u wijzen op 'bijlage 7' waarin we de enquête opgenomen hebben. We stuurden een uitnodigende e-mail met een korte introductie van ons onderzoek. We hebben het bewust kort gehouden omdat we weten dat mensen vaak niet de tijd nemen om het te lezen. Daarbij geven we ook direct een tijdsindicatie van 10 minuten, zodat de mensen weten waar ze aan toe zijn. De enquête wordt overzichtelijk op één pagina weergegeven. Op deze manier behoudt men het overzicht in de enquête.

De enquête is niet anoniem afgenomen. De informatie die we uitvragen is niet kwetsbaar, dus anonimiteit is daarbij niet nodig. Daarom hebben we ook de vraag gesteld op welke locaties de begeleiders werkzaam zijn. Op die manier is de beschikbare informatie te herleiden.

Vervolgens komt de inhoud aan bod. De gekozen methodieken zijn uit de literatuur en interviews met betrokkenen naar voren gekomen. We hebben ervoor gekozen om de methodiek per vraag naar voren te laten komen. Hiermee krijgen de begeleiders de keuze of ze met de methodiek werken of niet. Dit zorgt ook voor een helder overzicht in het verzamelen van de data. Wanneer begeleiders gebruik maken van andere methodieken konden ze dat in één van de laatste vragen aangeven in een open veld.

We hebben de enquête afgesloten met de vraag of medewerkers een training hebben gevolgd en welke dat is geweest. Dit is belangrijk om te weten, aangezien we eventueel toekomstige Housing First begeleiders van het Leger des Heils willen toerusten om werkzaam te zijn binnen Housing First.

Procedure

Uitzetten van enquête

Op zaterdag 20 april 2013 hebben we de enquête online gezet. De link van de online enquête hebben we in de mails richting Housing First locaties weergegeven, www.webquete.nl/enquete/856164. Er is geen deadline gesteld omdat we de ene locatie op een eerder of later moment hebben benaderd dan een andere locatie. Nadat de enquête is uitgezet, hebben we na 2 weken wel de desbetreffende locatie benaderd met een herinnering.

Verwerking

De resultaten van de enquête hebben we via www.webquete.nl gedownload en overgezet naar een Word-bestand. In totaal komen we uit op 10 respondenten.

Tabel 2.1 Aantal respondenten en responspercentage

Begeleiders	Aantal
Benaderd	15
Ontvangen	10
Respons (%)	67%

De resultaten zijn per methodiek verwerkt, zoals u aantreft in hoofdstuk 4, 'Methodieken binnen Housing First'. Ook zijn de resultaten van de enquête meegenomen in hoofdstuk 6, 'Resultaten en ervaringen met Housing First'. De resultaten en reacties van begeleiders hebben we gelabeld.

2.4 Interview

Werkwijze

Naast de enquête hebben we voor interviews gekozen. Op deze manier kunnen we dieper in gaan op Housing First en de resultaten en ervaringen hiermee. We krijgen door de interviews zicht op de praktijk en werking van Housing First. Ook kunnen we nieuwe informatie te horen krijgen die van belang kan zijn voor ons onderzoek.

Respondenten

We wilden drie interviews afnemen met coördinatoren van Housing First projecten. Het criterium dat we hanteerden was dat de coördinatoren vanaf het begin van de oprichting bij Housing First betrokken behoorden te zijn. Naast de interviews met de coördinatoren wilden we ook een interview afnemen met Rokus Loopik. Hij traint bemoeizorg- en Housing First teams in Nederland en is eigenlijk de grondlegger van Housing First in Nederland. We hebben deze vier interviews kunnen afnemen.

Overzicht meetinstrumenten

We hebben ervoor gekozen om twee verschillende opzetten van interviews te maken. De eerste opzet hebben we voor Rokus Loopik, als Housing First specialist, gemaakt. Die opzet is meer gericht op de breedte en achtergronden van Housing First. De interviews met coördinatoren van Housing First zijn meer gericht op hun ervaringen en resultaten met het project dat ze coördineren.

Het interview met Rokus Loopik bestaat uit drie onderdelen:

- **Algemene vragen**
We zijn gestart met het stellen van een aantal algemene vragen. Deze zijn bedoeld om de informatie uit het interview in het juiste perspectief te plaatsen en Rokus beter te leren kennen. Hoe bent u in aanraking gekomen met Housing First? Wat is de reden dat u Housing First naar Nederland heeft gehaald? Enzovoorts.
- **Kenmerken en kracht van Housing First**
Vervolgens zijn er vragen gesteld over de kenmerken en kracht van Housing First. Wat is de sleutel tot het Housing First succes? Wat kenmerkt Housing First? Op deze manier krijgen we meer zicht op de achtergronden van Housing First.
- **Methodieken en benaderingswijzen binnen Housing First**
We hebben aan de hand van deze vragen informatie kunnen krijgen over de methodieken die binnen Housing First worden ingezet. Welke methodiek is kenmerkend voor Housing First? Is er een link tussen Housing First en de Piramide van Maslow? Aan de hand van deze vragen kunnen we de eerste deelvraag beantwoorden.
- **Resultaten en ontwikkelingen Housing First in Nederland**
Omdat Rokus Loopik Housing First naar Nederland heeft gehaald, zijn we benieuwd naar zijn inzichten over Housing First in Nederland. Wat zijn de resultaten die worden geboekt? Is Housing First, net als in Amerika, ook in Nederland zo effectief en kostenbesparend? We staan stil bij de toekomst van Housing First. Is het een hype? Kan Housing First de Maatschappelijke Opvang vervangen? Informatie die we nodig hebben om in een later stadium een gedegen advies aan het Leger des Heils te geven.

De interviews met coördinatoren van Housing First bestaan uit vijf onderdelen:

- **Methodieken binnen Housing First**
We hebben aan de hand van deze vragen informatie kunnen krijgen over de methodieken die binnen Housing First worden ingezet. Welke methodiek wordt binnen de desbetreffende locatie ingezet? Zijn er door begeleiders binnen Housing First speciale trainingen gevolgd? Hoe ziet de begeleiding er in de praktijk uit? Aan de hand van deze vragen kunnen we de eerste deelvraag beantwoorden.
- **Voorwaarden voor deelname aan een Housing First project**
Housing First beoogt een methode te zijn zonder (behandel)voorwaarden. Maar hoe ziet dit er in de praktijk uit? Aan welke voorwaarden behoren dak- en thuislozen te voldoen om deel te mogen nemen aan Housing First? Dit is belangrijk om te weten voor het Leger des Heils. Wanneer helder is welke voorwaarden projectlocaties stellen, kan het Leger des Heils daar een eigen visie op ontwikkelen. Daarbij kunnen ze ook specifiek kijken naar hun eigen bestaande caseload.
- **De resultaten van Housing First**
Coördinatoren van Housing First kunnen ons meer vertellen over de resultaten die deze vernieuwde aanpak heeft. Is er een afname van middelengebruik? Zijn er overlastmeldingen? Hoe is het gesteld met de algemene levenskwaliteit van voormalig dak- en

thuislozen? Is Housing First goedkoper dan huidige opvang via het trapsgewijze model? Met deze informatie kunnen we deelvraag 2 en 3 beantwoorden.

- **De financiering van een Housing First project**

Wanneer het Leger des Heils Gelderland wil participeren binnen Housing First is het belangrijk om te weten welke financieringsstromen er zijn. Coördinatoren van Housing First hebben hier zicht op en kunnen ons hier meer over vertellen.

- **Realisatie van een Housing First project**

Om Housing First te realiseren is het van belang om te zien hoe dit bij andere projecten is gegaan. Met welke instanties wordt samengewerkt? Op welke manier komt men aan huisvesting? Informatie die we nodig hebben om in een later stadium een gedegen advies aan het Leger des Heils te geven.

Procedure

Afname interview

Telefonisch en per mail hebben we afspraken gemaakt met de respondenten. Met toestemming van de respondent hebben we van ieder interview een geluidsopname gemaakt. Ieder interview duurde ongeveer een uur. Het eerste interview met Rokus Loopik en het interview met Paul van der Lit duurde langer. Het interview met Corné Borchers is telefonisch gedaan.

Verwerking

De interviews met Rokus Loopik, Paul van der Lit en Corné Borchers hebben we letterlijk uitgetypt. Het interview met Wiebren Stellingwerf van het RIBW in Arnhem dachten we te hebben opgenomen. Helaas is er iets met de opnameapparatuur misgegaan. We hebben een samenvatting van dit gesprek geschreven en dit aan Wiebren voorgelegd. Voor deze samenvatting heeft Wiebren akkoord gegeven. Na het uitwerken van de interviews hebben we deze per categorie gelabeld.

In ons onderzoek komen citaten uit de interviews in verschillende hoofdstukken terug. Als bijlage hebben we een samenvatting gegeven van de drie interviews met Wiebren Stellingwerf, Paul van der Lit en Corné Borchers.

Hoofdstuk 3:

Theoretische achtergronden bij Housing First

“ Housing First ends homelessness. It’s that simple.

- Sam Tsemberis -

3. Theoretische achtergronden van Housing First

Om ons onderzoek goed te kunnen duiden, is het van belang om het begrip "Housing First" en de (oorspronkelijke) filosofie die daarachter schuilgaat te definiëren. In dit hoofdstuk wordt eerst de huidige problematiek met de trapsgewijze aanpak van dak- en thuisloosheid beschreven. Vervolgens wordt het ontstaan van Housing First en het verschil met de huidige manier van opvang beschreven. In de vierde en vijfde paragraaf beschrijven we de diverse vormen van Housing First en de doelgroep waar Housing First voor geschikt is. We sluiten af met de beschrijving van de recente ontwikkelingen in Nederland en Europa.

3.1 Trapsgewijze aanpak dak- en thuisloosheid

Momenteel heeft Nederland ongeveer 18.000 daklozen in de categorie van 18 tot 65 jaar. Ongeveer 6.000 daklozen verblijven in Amsterdam, Rotterdam, Utrecht of Den Haag (Bos, Brakel-Hofmans, Coumans, Huynen & Lalta, 2010, blz. 11). Het gebrek aan huisvesting wordt volgens dak- en thuislozen zelf als één van de meest urgente problemen gezien (Doorn, 2005). Dit blijkt ook uit het Regionaal Kompas van Zuid-Holland Noord (2007), waarin dak- en thuislozen aangeven welke hulpvraag zij hebben.

Tabel 3.1 Hulpvragen dak- en thuislozen Zuid-Holland Noord

Hulpvraag	Percentage
Hulp bij huisvesting	65%
Hulp bij financiën	47%
Hulp bij het vinden van werk	33%

Juist in de beantwoording van deze hulpvraag vinden de meeste dak- en thuislozen geen gehoor. Tot eind jaren '90 leefde in Europa het idee dat dak- of thuislozen 'woonklaar' moeten zijn voordat zij opnieuw een eigen woning kunnen bewonen. Deze gedachte is gebaseerd op het idee dat herhuisvesting een proces is met verschillende stadia, vooral voor mensen met complexe zorgbehoeften (Busch-Geertsema, 2010, blz. 61). In een interview met Jungschleger & Aa (2006, blz. 4-7) geeft Rokus Loopik een treffende beschrijving van de werking van dit trapsgewijze model in Nederland:

'Om te beginnen mag een dak- en thuisloze vijf nachten in een passantenverblijf doorbrengen. Als hij zich daar gedraagt, krijgt hij de mogelijkheid aangeboden om in een sociaal pension te gaan wonen. Daar zit hij met 60 tot 70 mensen die voor 500 euro per maand een klein kamertje krijgen. Soms alleen, maar vaak moeten ze het delen. Ze krijgen maaltijden en verder niet veel. Er werkt personeel dat opgeleid is, zoals gezegd ze verrichten noeste arbeid en het is beter dan het was, maar het blijft een lapmiddel. Als iemand met schizofrenie op één kamer zit met een drugsverslaafde, is de persoon met schizofrenie ontzettend kwetsbaar. Als iemand het in een sociaal pension een half jaar volhoudt, dat wil zeggen: zijn medicijnen neemt, niet op bed gaat liggen, geen ruzie maakt, niet openlijk drugs gebruikt, dan krijgt hij het aanbod van beschermd wonen. En uiteindelijk, na jaren van beschermd wonen gloort aan de horizon het zelfstandig wonen. In dit stap-voor-stap model ben je dus een modelpatiënt als je voor zelfstandig wonen in aanmerking komt. Je moet je schikken in alles wat de GGZ wil. De meesten kunnen dat niet'.

Busch-Geertsema (2010, blz. 62) halen Tsemberis en Asmussen aan om een aantal van de belangrijkste problematische elementen van deze trapbenadering te beschrijven:

- De noodzaak om te verhuizen van de ene naar de andere voorziening leidt tot stress en verwarring.
- De hulpvragers hebben weinig keuze of vrijheid, bovendien is de hulpverlening gestandaardiseerd voor de verschillende stadia van zorg.
- Het hulpverlenend personeel beslist wanneer en waar de klanten worden geplaatst, de klanten zelf hebben weinig privacy en controle (vooral in de “lagere” stadia).
- Vaardigheden die worden aangeleerd om goed te functioneren in een gestructureerde gemeenschapsomgeving, zijn niet overdraagbaar naar een situatie van zelfstandig wonen.
- De uiteindelijke verhuizing naar een eigen woning kan jaren duren en heel wat klanten gaan “verloren” tussen twee stadia in.

Ook Van Doorn (2005) trekt bovenstaande conclusies. Zij geeft aan dat het contact tussen daklozen en hulpverlenings- en opvanginstellingen vaak niet tot stand komt. En als dit wel tot stand komt, verloopt dit contact meestal moeizaam. Eind jaren '90 komt er steeds meer kritiek op deze trapsgewijze benadering. Deze kritiek werd vooral gevoed door de bewijzen over de doeltreffendheid van Housing First-projecten om thuisloosheid aan te pakken (De Kerf, 2010, blz. 14). In plaats van *‘eerst behandelen’* wordt teruggegrepen naar *‘eerst een woning’*.

3.2 Sam Tsemberis en Pathways to Housing

Housing First is ontwikkeld door Sam Tsemberis. Tsemberis was jaren werkzaam als lid van een psychiatrisch team voor het van de straat krijgen van chronisch daklozen. Hij merkte in zijn werk dat veel dak- en thuislozen worstelen met een psychiatrische aandoening en/of verslaving waardoor ze in de meeste gevallen niet voldeden aan de strenge eisen van bestaande huisvestingsprogramma's. Tsemberis is van mening dat zelfs chronisch daklozen met een verstandelijke handicap kunnen worden gehuisvest wanneer hen een woning aangeboden wordt zonder voorwaarden en met ondersteuning die noodzakelijk is om deze woning te behouden (Peabody, 2009).

In 1992, na het ontvangen van 500.0000 dollar aan subsidie van het New York State Office of Mental Health, gaat Tsemberis aan de slag met zijn theorie (Peabody, 2009, blz. 4). Met dit geld wordt het voor Tsemberis mogelijk om zijn theorie, die bekend staat als Housing First, te testen. Tsemberis richt Pathways to Housing op, een organisatie die werkt met de volgende uitgangspunten (Padt, 2006):

- Huisvesting is een basisrecht van burgers;
- De theoretische achtergronden van rehabilitatie en de keuzevrijheid van gebruikers;
- Het perspectief van gebruikers;
- Ondersteuning vanuit een ACT-programma met de toevoeging van een nurse practitioner vanwege de vele gezondheidsproblemen en een specialist van een woningbouwvereniging;
- Wonen en behandelen zijn nauw verbonden maar worden gezien als verschillende domeinen. Gebruikers kunnen het één accepteren (wonen) maar mogen het andere weigeren zonder consequenties voor het andere domein;
- Huurders betalen 30% van hun inkomen aan huur en moeten deelnemen aan een programma voor inkomensbeheer en moeten minimaal 2x per maand contact hebben met een hulpverlener;

- Het behandelaanbod is gericht op harm-reduction van drug en alcohol gebruik, psychiatrische symptomen of crisis.

3.3 Housing First

In dit onderzoek richten we ons op Housing First. Voor deze methode zijn verschillende definities te gebruiken. Het tijdschrift Deviant (2006) geeft de volgende definitie voor Housing First:

‘Ik heb nu een woning voor u’. Dat is de tekst waarmee de medewerkers van Pathways to Housing in New York daklozen op straat aanspreken. Geen woning als beloning voor ‘goed gedrag’, maar omdat een mens recht heeft op een eigen onderdak. Pathways to Housing helpt daklozen aan een woning, zonder de voorwaarde vooraf te stellen dat zij zich laten behandelen voor hun verslaving of psychiatrische ziekte.

Rokus Loopik omschrijft Housing First als volgt (persoonlijke mededeling, 28 maart 2013, L12 & L35):

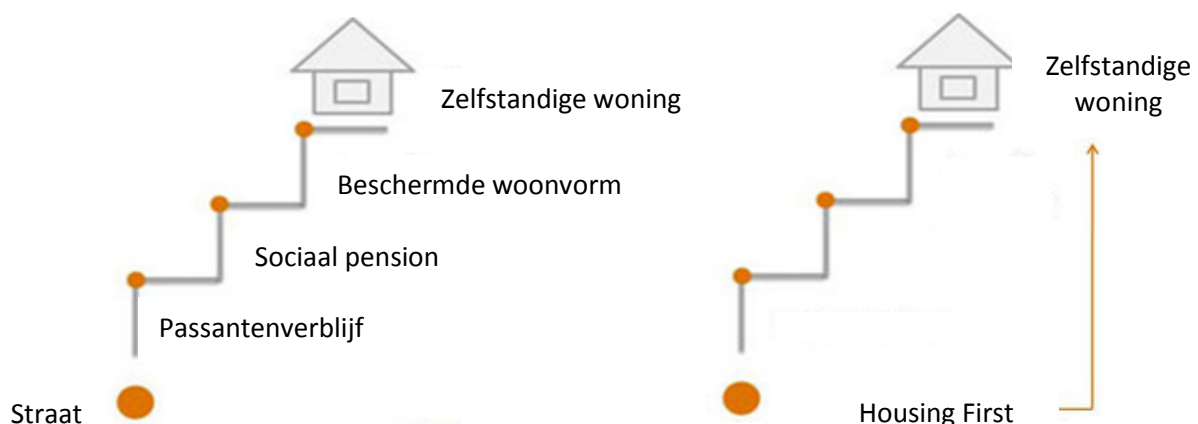
‘Een nieuw leven kunnen beginnen. Dat is eigenlijk wat het is. Housing First is tegen mensen zeggen ‘ik vertrouw je voor 200% dat je er een succes van gaat maken. Ik weet het allemaal wel, die handicaps die je hebt en die valkuilen, maar ik wil het niet weten. Ik geloof dat het jou gaat lukken’.

Maas, Al Shamma, Altena, Jansen, & Wolf (2012, blz. 12) omschrijven Housing First als volgt:

‘Housing First biedt een dakloze eerst een woning en vervolgens ondersteunende hulp op verschillende leefgebieden, zoals gezondheid, verslaving, scholing, werk en dagbesteding. De toegewezen woningen zijn bij voorkeur niet geconcentreerd maar juist verspreid over de stad of gemeente, vanuit de gedachte dat dit het re-integratieproces bespoedigt’.

Housing First staat lijnrecht tegenover het trapsgewijze model dat momenteel in vele steden wordt gehanteerd. Dit verschil wordt verduidelijkt in onderstaande illustratie.

Afbeelding 3.1: Reguliere model van opvang versus Housing First

De kracht van Housing First zit, volgens Paul van der Lit, *‘in het moment, dat bijzondere moment, dat er opeens een huis is’* (persoonlijke mededeling, 30 mei 2013, L92). Maar ook wanneer het verrassingselement uit Housing First wegvalt, blijft het project overeind staan gelooft Rokus Loopik (persoonlijke mededeling, 28 maart 2013, L37). *‘Wanneer het verrassingselement wegvalt, valt*

Housing First niet helemaal weg. Wel iets. Maar toch, de Verenigde Staten is natuurlijk een veel grotere samenleving dan wij in Nederland hebben. Maar ook daar blijft het na jaren nog steeds een succes'.

Wij hebben gemerkt dat er niet één kenmerkende definitie voor Housing First is. Ook zijn bij ieder Housing First project de aanpak en voorwaarden anders. Rokus Loopik merkt ook op dat *'iedereen in Nederland verschillend Housing First doet'* (persoonlijke mededeling, 28 maart 2013, L1). *'Het is geen Housing First zoals je in Amerika kunt krijgen. Maar ik moet er wel bij zeggen, Discus, het werkt ook. Ze hebben een hoog succespercentage. Dus ja, wie zou ik zijn om te zeggen 'het is geen Housing First, dus het deugt niet'. Ze behalen ook succes. En het geheim is dat ze Housing First heel goed vertaald hebben naar de Nederlandse context. We zijn een andere samenleving dan de Amerikaanse. Ze hebben het zo goed vertaald dat het ook een successtory is. Ze huisvesten wel degelijk de mensen die daarvoor buiten de boot vielen (L27).*

Paul van der Lit geeft dit ook aan (L89), al verwacht hij dat *'er bij Housing First een 8-tal voorwaarden worden gesteld waar je aan moet voldoen om Housing First te hebben. Dat er wordt gezegd dat wanneer je aan 5 van de 8 voldoet, je jezelf Housing First mag noemen* (persoonlijke mededeling, 30 mei 2013, L91). Deze verwachting is uitgekomen met het onderzoek van Wewerinke et al. (2013, blz. 9). Zij formuleren tien criteria van Housing First:

1. Wonen erkennen als fundamenteel recht van mensen.
2. Hulp bieden aan klanten met meervoudige, complexe problemen.
3. Klanten direct toegang geven tot zelfstandige woonruimte.
4. Woonruimte bieden die verspreid is (over wijken) in de gemeente.
5. Wonen en begeleiding scheiden van behandeling.
6. Respect tonen voor de eigen keuzes van klanten.
7. Niet als voorwaarde stellen dat klanten er klaar voor zijn om zelfstandig te wonen.
8. Niet als voorwaarde stellen dat klanten behandeling ondergaan voor psychische- en/of verslavingsproblematiek.
9. Klanten ondersteunen in het proces van herstel en maatschappelijke participatie door een herstelondersteunende of rehabilitatiebenadering.
10. Ondersteuning bieden zolang dit nodig is.

Wanneer je aan zes van de tien criteria voldoet mag je je een Housing First noemen. Het valt op dat deze tien criteria afwijken van de criteria die Pathways to Housing stelt. Ondanks voorgaande criteria blijkt Housing First in Nederland in de praktijk nogal te verschillen. Een specialist Housing First merkt in het rapport van Wewerinke et al. (2013, blz. 9) op dat *'het belangrijk is dat Housing First projecten onderling goed afstemmen en van elkaar leren wat ze doen. In Amerika zijn alle Housing First projecten gelieerd aan Pathways to Housing. Mensen gebruiken dezelfde scholingsprogramma's. In Nederland en Europa doet iedereen het anders en heeft iedereen weer zijn eigen eilandje gecreëerd. Dat is jammer'.*

Wat deze coördinatoren aangeven is dat het belangrijk is, dat er één basisorganisatie ontstaat die één visie formuleert op Housing First. Deze basisorganisatie zou een plaats kunnen worden waar begeleiders cursussen en trainingen volgen vanuit de oorspronkelijke Housing First filosofie. We komen hier in hoofdstuk 5 nog op terug.

Nadat de dak- en thuisloze een woning krijgt aangeboden, beschrijft Rokus Loopik in het tijdschrift *Deviant* (2006) wat er gebeurt:

‘Als de dakloze kiest voor de woning, zorg je dat de uitkering met de sociale dienst geregeld wordt. Dan ga je met de klant naar een meubelzaak. De basis staat al in het huis: een bed, een magnetron, een televisie. Alles voor de aankleding kiest hij of zij zelf. Je loopt samen met een karretje de winkel door en daar gaat van alles in, waarbij de wensen van de klant voorop staan. (...) Je laat de klant achter in zijn woning, waar ook een aangesloten telefoon staat. Moet je je voorstellen: twintig jaar dakloos geweest en opeens zit je in een huis waar de telefoon gaat en dat telefoontje is voor jou. Je was naamloos, leefde in een vacuüm’.

3.4 Verschillende vormen Housing First

Vanaf het moment dat de Housing First is ontwikkeld zijn er diverse vormen van Housing First ontstaan in de Verenigde Staten en andere Europese landen. Deze vormen van Housing First hebben allemaal een soortgelijke filosofie, maar werken op verschillende manieren. Binnen de literatuur wordt een onderscheid gemaakt tussen drie groepen Housing First (Pleace, 2011, blz. 3-6):

- Pathways Housing First (PHF)
- Communal Housing First (CHF)
- Housing First ‘Light’ services (HFL)

Tabel 3.2: De verschillen tussen diverse Housing First vormen

	Pathways Housing First	Communal Housing First	Housing First Ligth
Mogelijkheid tot onmiddellijke huisvesting met de mogelijkheid tot eigendomsrecht binnen de particuliere of sociale huursector	Ja	Nee	Ja
Gemeenschappelijke huisvesting (kamers of appartementen) met de mogelijkheid tot eigendomsrecht binnen een gebouw waar alleen dak- en thuislozen wonen.	Nee	Ja	Nee
Daklozen moeten stoppen met gebruik van alcohol	Nee	Nee	Nee
Daklozen moeten stoppen met gebruik van drugs	Nee	Nee	Nee
Harm reduction benadering	Ja	Ja	Ja
Gebruik maken van ambulante begeleiding	Ja	Nee	Ja
Direct beschikking hebben over drugs en alcohol	Ja	Ja	Nee
Direct beschikking hebben over psychische en medische diensten	Ja	Ja	Nee
Ondersteuning wordt geboden voor stabiele huisvesting	Ja	Nee	Ja

Housing First Ligth en Pathways to Housing hebben de meeste overeenkomsten met elkaar. Zij geven voormalig dak- en thuislozen de mogelijkheid om te huren met de mogelijkheid tot eigendomsrecht binnen de sociale huursector.

3.5 Doelgroep Housing First

Housing First richt zich voornamelijk op chronisch daklozen met psychiatrische problemen en middelengebruik. De behoeften en kenmerken van deze doelgroep zijn (Pleace, 2011, blz. 14):

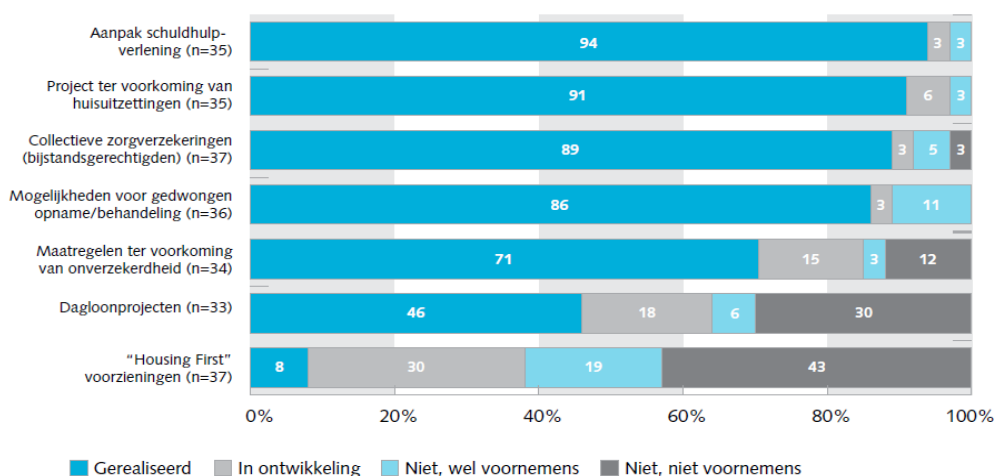
- Een verstoorde jeugd en/of aanraking met de kinderbescherming.
- Problematisch en verslavend gebruik van (illegale) drugs.
- Problematisch alcoholgebruik (ongezonde of gevaarlijk niveau van consumptie).
- Een ernstige psychiatrische aandoening.
- Kleine criminaliteit, met inbegrip van 'overlevingsdaden' zoals het stelen van eten en kleding.
- Overlast gevend gedrag.
- Slechte lichamelijke gezondheid en slecht zelfbeeld met laag gevoel van eigenwaarde.
- Vervreemding van de maatschappij.
- Chronische dakloosheid.

Paul van der Lit, coördinator van het Leger des Heils in Dordrecht, geeft aan dat zij bewust kiezen voor de doelgroep die al vele jaren op straat leeft. *'Dat is ook een doelgroep die zichzelf weet te redden op een bepaalde manier. We hebben één klant die komt niet van de straat, maar via een andere organisatie en dat is ook een klant die afhaakt. Dat is voor mij geen toeval. Mensen die in een instellingen leven zijn toch meer gewend dat er voor hen gezorgd wordt. Mensen die op straat leven moeten zelf overleven. Die ontwikkelen ook die vaardigheid.'* (persoonlijke mededeling, 30 mei 2013, L81). Ook Corné Borchers, coördinator van Housing First in Tilburg, *'richt zich op de kwetsbare groep daklozen in Tilburg met een dubbele diagnose'* (persoonlijke mededeling, 13 juni 2013, L125).

3.6 Recente ontwikkelingen Housing First in Nederland en Europa

In de Monitor Stedelijk Kompas 2011 (Planije, Tuynman, Hulsbosch & Velden, 2012, blz. 28) staat geschreven dat Housing First bij veel gemeenten nog niet op de agenda staat. Uit onderstaande tabel is af te lezen dat een grote groep gemeenten (43%) ook niet voornemens is Housing First te realiseren. Bij slechts 8% van de 39 centrumgemeenten¹ is een Housing First project gerealiseerd.

Tabel 3.3: Voorzieningen of maatregelen ten behoeve van de MO/OGGz doelgroep 2011

¹ Centrumgemeenten zijn: Alkmaar, Almelo, Almere, Amersfoort, Apeldoorn, Arnhem, Assen, Bergen op Zoom, Breda, Delft, Den Bosch, Den Helder, Deventer, Doetinchem, Dordrecht, Ede, Eindhoven, Emmen, Enschede, Gouda, Groningen, Haarlem, Heerlen, Helmond, Hilversum, Hoorn, Leeuwarden, Leiden, Maastricht, Nijmegen, Oss, Purmerend, Spijkenisse, Tilburg, Venlo, Vlaardingen, Vlissingen, Zaanstad, Zwolle

Echter, de laatste jaren staat Housing First steeds meer in de belangstelling. Gemeenten bezuinigen en zijn hierdoor op zoek naar andere manieren voor opvang van dak- en thuislozen. Dat geeft Rokus ook aan. *‘Ik denk dat we onder invloed van recessie, minder geld, meer willen doen met minder geld. Daarin komt Housing First tegemoet. Mensen beginnen te begrijpen dat we met veel goedkopere middelen mensen beter kunnen helpen* (persoonlijke mededeling, 28 maart 2013, L24). Wiebren Stellingwerf geeft aan dat Housing First *‘past binnen de tijdsgeest en de Recovery Movement die in Nederland op gang gekomen is’* (persoonlijke mededeling, 24 april 2013, L69).

Uit een recente rondgang langs de desbetreffende centrumgemeenten, en uit het rapport ‘Housing First in Nederland’ (2013, blz. 11), komen we tot onderstaand overzicht met steden die aan het werk zijn met Housing First.

Tabel 3.4: Housing First praktijken in Nederland

Praktijken	Werkgebied	Start project
Amsterdam	Amsterdam	Mei 2006
Utrecht	Utrecht, stad	December 2009
Andere Kans	Venlo en Weert, regio Noord- en Midden Limburg	Augustus 2010
Eindhoven	Eindhoven	April 2011
Noord Limburg	Venlo, Peel en Maas, Venray, Blerick, Tegelen, Reuver, Swalmen	December 2011
Midden Limburg	Roermond en Weert	December 2011
Den Haag	Gemeente Den Haag	December 2011
Dordrecht	Dordrecht	November 2012
Tilburg	Tilburg, stad	Januari 2013
Zwolle	Zwolle en later omliggende regiogemeenten	Intentie: januari 2013
Haarlem	Haarlem, Zuid-Kennemerland	Intentie: januari 2013
Sneek	Sneek	Intentie: januari 2013
Arnhem	Arnhem	Intentie: januari 2013

Een uitgebreid overzicht met recente ontwikkelingen en status van de maatschappelijke opvang in de centrumgemeenten is als bijlage 2 toegevoegd aan dit onderzoek.

Europa

Niet alleen in Nederland ontstaan steeds meer Housing First initiatieven. Busch-Geertsema (2005, blz. 67) geeft aan dat verschillende projecten in Europa nadrukkelijk verwijzen naar de Housing First benadering, met speciale aandacht voor mensen met psychiatrische problemen en middelengebruik. Voorbeelden hiervan zijn het Housing First project “Turning Point” in Glasgow en een Housing First project in Lissabon dat wordt vormgegeven door het Association for Study of Psychosocial Integration (AEIPS). Ook worden er Housing First projecten gepland of uitgevoerd in Denemarken, Finland, Frankrijk, Ierland, Zweden en andere Europese landen.

3.7 Conclusie

Nederland telt ongeveer 18.000 daklozen. Deze doelgroep heeft behoefte aan huisvesting. Tot eind jaren '90 leefde er in Europa het idee dat dak- en thuislozen ‘woonklaar’ moeten zijn voordat zij een eigen woning kunnen bewonen. Dat proces werd vormgegeven vanuit een trapsgewijze benadering.

Van passantenverblijf, sociaal pension en beschermde woonvorm werd toegewerkt naar een zelfstandige woning. Het uitvalspercentage binnen deze benadering is hoog.

Eind jaren '90 ontstaat er steeds meer kritiek op deze benadering. Dat komt door de opkomst van Housing First in Amerika. Sam Tsemberis en zijn organisatie Pathways to Housing beschouwen huisvesting als basisrecht. Sam Tsemberis huisvestte chronisch daklozen met psychiatrische problemen en middelengebruik onder de noemer Housing First. Housing First is het aanbieden van een woning aan dak- en thuislozen zonder (behandel)voorwaarden. De voorwaarden die wel gesteld worden, zijn het accepteren van inkomensbeheer en een twee maandelijks bezoek van een woonbegeleider. Met Housing First kunnen dak- en thuislozen weer een nieuw leven opbouwen.

In Nederland is niet één kenmerkende definitie voor Housing First te vinden. Het verrassingselement, opeens een huis, wordt aangegeven als de kracht Housing First. Iedere project doet het op zijn eigen manier. Wel zijn er door de Radboud Universiteit in Nijmegen tien criteria gesteld waaraan een Housing First project moet voldoen. Deze criteria zijn afwijkend ten opzichte van de criteria die Pathways to Housing stelt. De afgelopen jaren zijn er in de steden Amsterdam, Utrecht, Eindhoven, Noord-Limburg, Den Haag, Dordrecht, Tilburg, Zwolle, Haarlem, Sneek en Arnhem Housing First projecten gerealiseerd.

Hoofdstuk 4:

Methodieken binnen Housing First

“Housing First is in een bus stappen als hulpverlener en toestaan dat een cliënt achter het stuur zit en jij achterin. Jij mag afwachten waar die bus heen gaat.

- Rokus Loopik -

4. Methodieken binnen Housing First

In dit hoofdstuk worden de methodieken per paragraaf benoemd en beschreven. Ook treft u in dit hoofdstuk enkele resultaten van onze enquête aan. Aan het einde van dit hoofdstuk beschrijven we de link tussen de piramide van Maslow en het werk van William Booth dat raakvlakken heeft met Housing First. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie waarin we deelvraag 1 beantwoorden.

4.1 Methodieken binnen Housing First

Binnen Housing First in Nederland wordt gewerkt met diverse methodieken, werkwijzen en benaderingen. De Radboud Universiteit heeft dit per locatie in kaart gebracht. (Wewerinke et al., 2013, blz. 59).

Tabel 4.1: Methodieken

Project	Methodiek
Amsterdam	Huidige methodiek: Rehabilitatiemethodiek en 8-fasenmodel. Gaan over naar Krachtgericht werken
Utrecht	Huidige methodiek: Rehabilitatiemethodiek en 8-fasenmodel. Gaan over naar Herstelwerk
Andere Kans	Eigen methodiek: Halen-Brengen (onderdelen: zelfregie, eigen kracht, presentie, herstel en burgerschap)
Eindhoven	GGZ: Krachtwerk, oplossingsgerichte benadering en motiverende gespreksvoering; Leger des Heils: Presentiebenadering
Noord Limburg	Presentiebenadering
Midden Limburg	Herstelondersteunende benadering en Individuele Rehabilitatie Methodiek
Den Haag	Rehabilitatiemethodiek
Dordrecht	Basis ligt in de presentiebenadering: medewerkers zijn ook geschoold in rehabilitatiemethodiek en competentiegericht werken: gebruik van eigen systeem dat gelijkenis vertoont met het 8-fasenmodel
Tilburg	Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen
Zwolle	Rehabilitatiemethodiek en Situationeel Begeiden. Gaan mogelijk ook Herstelwerk gebruiken.
Haarlem	Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen. Gaan mogelijk ook het 8-fasenmodel gebruiken.

Wij hebben onder begeleiders van LIMOR Den Haag en Sneek en onder begeleiders van GGZ Eindhoven een enquête uitgezet. 10 begeleiders hebben daarin aangegeven welke methodieken ze gebruiken als begeleider binnen Housing First.

Tabel 4.2: Resultaat enquête onder LIMOR en GGZe

Methodiek	Aantal
Individuele Rehabilitatiebenadering (IRB)	5 medewerkers (H33)
Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen (SRH)	2 medewerkers (H34)
8 fasenmodel	4 medewerkers (H35)
Presentiebenadering	9 medewerkers (H37)
Outreachend werken	10 medewerkers (H13)
Situationeel begeleiden	4 medewerkers (H42 & H43)
Eigen Kracht benadering	2 medewerkers (H42 & H44)
Sociaal team methode	1 medewerkers (H44)

Verskillende projectleiders geven aan dat het belangrijk is dat werkers binnen Housing First verschillende methodieken kunnen toepassen. *‘Ik denk dat het belangrijk is dat je verschillende methodieken kunt hanteren. Wij hebben heel vaak te maken met outreachend werk en presentiewerk, dat je dat allemaal in je gereedschapskistje hebt en om en om kunt pakken, dat je zo geschoold bent dat je verschillende methodieken kan hanteren’* (Wewerinke et al., 2013, blz. 60).

Paul van der Lit van Housing First Dordrecht merkt op dat het belangrijk is om geen methodieken uit te sluiten binnen Housing First. *‘Ik denk dat je die methodes in je rugzak moet hebben en moet kunnen toepassen als het nodig is’* (persoonlijke mededeling, 30 mei 2013, L121). In hetzelfde interview zegt Paul van der Lit dat het *‘Strength-model en de rehabilitatiegedachte uitgangspunt is van Housing First. Wat wel belangrijk is, is dat wij proberen klanten zelf inspraak te geven in de behandeling. Dus ‘wil jij wat met je drankprobleem gaan doen? Welke methodiek pakken we daarvoor? Wil je Lieberman? Wil je AA? Geef maar aan wat bij je past’. Dan geven we uitleg richting de klant over een aantal methodieken of we laten hem zelf op internet zoeken’* (persoonlijke mededeling, 30 mei 2013, L122).

Met dit hoofdstuk willen we ook geen methodieken uitsluiten. We hebben niet als doel om inzichtelijke te maken dat er één methodiek is. Wij proberen de diversiteit van verschillende methodieken in kaart brengen.

4.2 Rehabilitatiebenadering

Binnen Housing First projecten wordt de ambulante woonbegeleiding vormgegeven vanuit de rehabilitatiebenadering (Maas et al., 2012, blz. 19; Wewerinke et al., 2013, blz. 59). Korevaar en Droes (2008) geven aan dat deze benadering kan worden ingezet bij klanten met een verslavingsachtergrond en bij dak- en thuislozen. Er zijn drie stromingen te onderscheiden binnen de rehabilitatiegedachte (Kenniscentrum Phrenos, 2013):

- Individuele Rehabilitatiebenadering (IRB);
- Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen (SRH);
- Liberman Modules.

4.2.1 Individuele Rehabilitatiebenadering (IRB)

Uit de literatuur en uit onze enquête komt naar voren dat binnen Housing First gewerkt wordt met de Individuele Rehabilitatiebenadering (IRB). Het doel van deze benadering is: mensen met ernstige, langdurige beperkingen helpen beter te functioneren, zodat ze met succes en naar tevredenheid kunnen wonen, werken, leren en sociale contacten hebben in de omgeving van eigen keuze met zo min mogelijk professionele hulp (Korevaar, Dröes & Wel, 2010). Rehabilitatie gaat over de psychosociale aspecten van hulpverlening: het bieden van ondersteuning bij herstel van maatschappelijke rollen en participatie. Bij rehabilitatiegericht werken gaat het altijd om het verwezenlijken van doelen die door de klanten zelf gesteld zijn. Rehabilitatie gaat uit van de visie dat iemand met verslaving en psychiatrische problemen een burger is met een verleden en een toekomst: door aandoeningen is hij of zij mogelijk rollen kwijtgeraakt (Korevaar et al., 2012).

De methodiek veronderstelt dat dak- en thuislozen met ernstige beperkingen, dubbele diagnoses en verslaafden aan drugs en alcohol doelen hebben met betrekking tot verbetering van hun rol/functioneren op de volgende leefgebieden: wonen, werken, activiteiten, vrije tijd, leren, sociale- en familiecontacten en financiën (Korevaar et al., 2010). Hoofddoelen vanuit deze benadering zijn:

- Het herwinnen of verbeteren van rol/functioneren op desbetreffende gebieden;
- Toename van de maatschappelijke participatie van de klanten;
- Herstel van het gevoel van eigenwaarde en van eigen kracht.

Medewerkers van Discus geven aan dat deze manier van werken prettig is vanwege de vrijheid die ze ervaren in de begeleiding. Iedere Housing First-klant heeft namelijk andere wensen, behoeften, capaciteiten en ontwikkelpunten. (Maas et al., 2012). De IRB sluit daarbij aan.

4.2.2 Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen (SRH)

Uit onderzoek en uit onze enquête blijken er ook locaties te zijn die werken met Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen (SRH). SRH ondersteunt mensen met psychische en sociale kwetsbaarheid bij hun herstelproces. SRH heeft onderstaande subdoelen: (Gijzel, Wilken, & Brink, 2013, blz. 5).

- Het realiseren van wensen en doelen met betrekking tot kwaliteit van leven;
- Het omgaan met kwetsbaarheid en het versterken van krachten;
- Het verkrijgen van toegang tot gewenste omgevingen en het zo groot mogelijk maken van de kwaliteit van leefomgevingen en sociale netwerken.

SRH is gericht op mensen met psychosociale beperkingen die door hun beperkingen niet volwaardig mee kunnen doen aan de samenleving. De basisprincipes van SRH kunnen samengevat worden als: presentiegericht, herstelgericht en krachtgericht. De aanpak bestaat uit zes stappen (Gijzel et al., 2013, blz. 5):

- Opbouwen en onderhouden van een 'werkzame' relatie;
- Verzamelen van informatie en met de klant een Persoonlijk Profiel maken;
- De klant helpen wensen te formuleren, keuzes te maken en doelen te stellen;
- De klant helpen een Persoonlijk Plan te maken (inclusief Ondersteuningsplan);
- Het plan helpen uitvoeren;
- Het proces volgen; leren, evalueren en bijstellen;

4.2.3 Liberman Modules

Binnen het Leger des Heils wordt veel gewerkt met Liberman Modules. Deze modules bieden klanten met een ernstige psychiatrische stoornis de mogelijkheid op een systematische manier vaardigheden op uiteenlopende levensterreinen te leren. De training is bedoeld om de zelfstandigheid te vergroten. Hierdoor wordt de basis gelegd voor sociale re-integratie. Liberman wordt aangeboden in zogenaamde modules waarin meteen praktische zaken en praktisch handelen aan de orde komen aan de hand van dagelijks voorkomende problemen en mogelijke oplossingen. Momenteel zijn er zes verschillende modules beschikbaar (Reinier van Arkel, 2013):

- Module 1: Omgaan met anti-psychotische medicatie
- Module 2: Omgaan met psychotische symptomen
- Module 3: Omgaan met vrije tijd
- Module 4: Omgaan met verslaving
- Module 5: Omgaan met werk
- Module 6: Omgaan met sociale relaties en intimiteit

De modules worden meestal in groepsverband aangeboden. Ze zijn bedoeld voor mensen met ernstige psychiatrische stoornissen, zoals schizofrenie, maar zijn ook toepasbaar voor mensen met een verstandelijke beperking of mensen met persoonlijkheidsstoornissen.

4.3 Strength-model

Binnen het Strength-model staan de eigen mogelijkheden van klanten, evenals de hulpbronnen die de omgeving biedt om mensen met een ernstige psychiatrische stoornis als burger in de samenleving te laten participeren (Wilken, 2004). De nadruk binnen dit model ligt op persoonlijke kwaliteiten, talenten en krachten van de klant en zijn omgeving. De doelgroep waarbij dit model kan worden ingezet zijn mensen met langdurige psychische problematiek, waarvan de maatschappelijke participatie gering is. De methode heeft zes uitgangspunten (Movisie):

1. Mensen die lijden aan een psychiatrische aandoening kunnen herstellen en hun leven zelf inrichting en vorm geven.
2. De focus is gericht op de individuele krachten en niet op de beperkingen.
3. De omgeving wordt gezien als een oase van mogelijkheden.
4. Interventies zijn gebaseerd op de wensen en keuzes van de klant.
5. De relatie tussen begeleider en de klant komt op de eerste plaats
6. De klant ontmoeten in zijn eigen leefwereld is het voornaamste onderdeel van de begeleiding.

Tijdens het begin van een hulpverleningstraject vindt er een assessment plaats (Wilken, 2004). Daarbij krijgt de begeleider een goed beeld van onder andere de woonsituatie, de gezondheid, sociale contacten en de vrijetijdsbesteding van de klant. Vanuit dit assessment worden vanuit de klant hersteldoelen opgesteld. Daarbij wordt gebruik gemaakt van methoden die de klant het prettigst vindt en die het best aansluiten bij de mogelijkheden van de klant (Movisie). Bij de uitvoering van een plan wordt gekeken naar informele hulpbronnen uit de omgeving van de klant. Zo zegt Wilken (2001) dat een buurman die kan helpen het vuilnis op tijd buiten te zetten, de voorkeur krijgt boven een woonbegeleider.

4.4 8-fasenmodel

Het individuele begeleidingstraject binnen Housing First wordt vormgegeven met het 8-fasenmodel. Zo werken onder meer de projecten in Amsterdam en Utrecht met deze methodiek. Dit model is de meest gebruikte begeleidingsmethode binnen de maatschappelijke opvang (Luijtelar, Wolf & Brilleslijper, 2009). Kenmerkend voor dit model is dat het begeleidingsproces is opgedeeld in acht fasen.

Tabel 4.3: 8-fasen

Fase	Naam fase	Toelichting
1	Aanmelding	Eerste contact tussen klant en hulpverlener.
2	Intake	Nadere kennismaking tussen klant en instelling.
3	Opname	Opbouw van de hulpverlening aan de klant.
4	Analyse	Analyse van het functioneren van de klant op acht leefgebieden.
5	Planning	Opstellen van een begeleidingsplan.
6	Uitvoering	Uitvoering van het begeleidingsplan.
7	Evaluatie	Terugblik op de uitvoeringsfase.
8	Uitstroom	Afronding van de hulpverlening.

Binnen Housing First leiden de fasen 1 tot en met 3 ertoe dat een dak- en thuisloze een eigen woning kan betrekken. Fase 4 tot en met 7 hebben een cyclisch karakter en leiden naar fase 8, het moment dat een dak- en thuisloze de woning op zijn eigen naam krijgt (Maas et al., 2012). In fase 4 wordt gekeken naar het functioneren van een klant op acht leefgebieden. De woonbegeleider stelt met de klant doelen op, die samen geëvalueerd worden. Dit gebeurt bij voorkeur elke drie maanden, maar minimaal eenmaal per zes maanden. Tijdens het opstellen van de doelen staat de klant, met zijn wensen en krachten centraal (Maas et al., 2012). Uitgangspunt daarbij zijn 8 leefgebieden.

Tabel 4.4: 8 leefgebieden

Nr.	Leefgebied	Toelichting
1	Huisvesting	Woonsituatie van de klant.
2	Financiën	Financiële situatie van de klant en zijn bestedingspatroon.
3	Sociaal functioneren	Relatie tussen de klant en zijn omgeving (gezin, familie, hulpverleners), inclusief maatschappelijk gedrag.
4	Psychisch functioneren	Het 'welbevinden' van de klant, inclusief eventueel psychiatrisch ziektebeeld en verslavingsgedrag.
5	Zingeving	Datgene wat de klant motiveert om te leven (bv. een levens- of geloofsovertuiging).
6	Lichamelijk functioneren	Fysieke gesteldheid van de klant en zelfzorg.
7	Praktisch functioneren	Huishoudelijke en technische vaardigheden.
8	Dagbesteding	Dag invulling van de klant (werk, sociale activering, hobby).

Dak- en thuislozen zijn door meerdere problemen niet in staat zich op eigen kracht te handhaven binnen de samenleving. Ook is er meestal sprake van een cumulatie van problemen. Het gaat om kwetsbare mensen, die door verschillende problemen of oorzaken geconfronteerd worden met achterstand en/of sociaal isolement (Regenmortel, 2002). Aan de hand van het 8-fasenmodel kan er op ieder leefgebied een nieuw evenwicht ontstaan. Het 8-fasenmodel is krachtgericht, dat wil zeggen dat hulpverleners aansluiten bij de kracht van de klant en hoe die te versterken (Leeuwen-den Dekker, 2010). De krachten van de klant worden gebruikt om de kwaliteit van leven te bevorderen. Een afgeleide van dit model is het situationeel begeleiden vanuit LIMOR. Deze LIMOR methodiek vertaalt zich in vijf fasen en heeft aandacht voor 15 leefgebieden. Doel hierbij is een zo groot mogelijke kwaliteit van leven en zelfredzaamheid. Ieder mens moet naar eigen tevredenheid, zowel persoonlijk als maatschappelijk, kunnen functioneren in een omgeving van zijn of haar keuze (LIMOR, 2013).

4.5 Harm reduction

Tijdens de instroom naar een woning voor een Housing First project hoeven dak- en thuislozen niet te stoppen met het gebruik van alcohol en drugs. Deze aanpak wordt harm reduction genoemd. Harm reduction staat voor een bepaald denkkader. Ernst Buning (1990) omschrijft dit denkkader als volgt: *"If it is not possible to cure the drugs users, one should at least try to minimise the harm that is being done to them and the wider environment"* (p. 153). De Internationale Harm Reduction beweging geeft onderstaande definitie voor het begrip harm reduction (IHRA, 2010):

“Beleidsmaatregelen en programma’s die erop zijn gericht om in de eerste plaats de negatieve gezondheids-, sociale en economische gevolgen van het gebruik van bewustzijnsveranderende middelen te verminderen voor de individuele gebruikers, hun families en hun omgeving²”.

De Vereniging voor Alcohol- en andere Drugsproblemen (VAD) (Maeseneire & Kinable, 2003) citeert Lenton & Single wanneer zij stellen dat het begrip harm reduction drie essentiële onderdelen bevat:

- De vermindering van schade als gevolg van drugsgebruik en niet de vermindering van het gebruik zelf.
- Wanneer men zich richt op een vermindering in drugsgebruik, is dat in de eerste plaats bedoeld als om druggerelateerde schade te beperken. Harm reduction is een aanpak met resultaten op korte termijn: schadebeperking voor drugsgebruikers van wie men niet kan verwachten dat ze hun gebruik onmiddellijk kunnen of willen stopzetten.
- Harm reduction omvat strategieën om na te gaan in welke mate er een afname van de druggerelateerde schade is gerealiseerd of zal gerealiseerd worden.

De meeste projecten, uitgezonderd Housing First Midden Limburg, Den Haag, Dordrecht en Tilburg, geven aan in meer of mindere mate gebruik te maken van een harm reduction benadering (Wewerinke et al., 2013, blz. 18). De projectleiders van de locaties die harm reduction toepassen, geven wel aan dat harm reduction vaak onderdeel is van behandeling en dat Housing First geen behandeling biedt. Zij geven echter aan dat ook begeleiders van Housing First met de klant samen kunnen kijken hoe zij de schadelijke gevolgen van middelengebruik zo goed mogelijk kunnen beperken. Bij Housing First Amsterdam kijken woonbegeleiders hoe zij klanten kunnen motiveren om gespecialiseerde begeleiding van verslavingszorg te accepteren. In Utrecht maken de begeleiders van Housing First het gebruik bespreekbaar, maar schakelen zij ook gespecialiseerde hulp in voor advies indien het gebruik echt alarmerend wordt (Wewerinke et al., 2013, blz. 19).

4.6 Presentie

Binnen Housing First worden klanten benaderd vanuit de presentiebenadering. Deze benadering is ontwikkeld door Andries Baart. De presentiebenadering wordt als volgt omschreven:

"Een praktijk waarbij de zorggever zich aandachtig en toegewijd op de ander betreft, zo leert zien wat er bij die ander op het spel staat – van verlangens tot angst – en die in aansluiting daarbij gaat begrijpen wat er in de desbetreffende situatie gedaan zou kunnen worden en wie hij /zij daarbij voor de ander kan zijn. Wat gedaan kan worden, wordt dan ook gedaan. Een manier van doen, die slechts verwezenlijkt kan worden met gevoel voor subtiliteit, vakmanschap, met praktische wijsheid en liefdevolle trouw"

Uitgangspunten van deze benadering zijn (Baart, 2004):

Tabel 4.5 Methodische kenmerken van presentiebenadering

Kenmerken betreffen	Strekking
Beweging, plaats en tijd	De presentiebeoefenaar werkt niet vanaf een bureau of kantoor. Hij is altijd op pad; altijd

² "Harm Reduction' refers to policies, programmes and practices that aim primarily to reduce the adverse health, social and economic consequences of the use of legal and illegal psychoactive drugs without necessarily reducing drug consumption. Harm reduction benefits people who use drugs, their families and the community".

	naar de ander toe in plaats van omgekeerd.
Ruimte en begrenzing	De presentiebeoefenaar houdt zich bezig met verschillende type hulpvragen. Hij is eerder een generalist dan een specialist.
Aansluiting in leefwereld klant	De presentiebeoefenaar deelt in het leven van de persoon. Hij oogt alledaags en kent alledaagse omgangsvormen. Omgang met de klant is hartelijk en informeel. 'Trouw' is hierin kenmerkend.
De ander centraal stellen	Bij de presentiebeoefenaar staat niets vast, er is geen agenda en hij laat zich leiden door het ritme van de dag.
Hij geeft betekenis aan het leven van klant	De presentiebeoefenaar zorgt ervoor dat de klant weer opgenomen wordt in een sociaal verband en erkend wordt als mens. Op deze manier vervult de presentiebeoefenaar een bruggenhoofd.

Wiebren Stellingwerf geeft aan dat *'present zijn en inspringen op het moment dat de klant je hulp vraagt het belangrijkste is binnen Housing First. Het gaat erom dat je klanten zoveel mogelijk zelf laat doen'* (persoonlijke mededeling, 24 april 2013, L62).

4.7 Outreachend werken

Dak- en thuislozen zijn veelal mensen die leven in een sociaal isolement. Ze hebben weinig sociale contacten, er is veelal sprake van een psychiatrische beperking, ze hebben te maken met verslavingen en het lukt hen moeilijk om contact te leggen met de hulpverlening. Toch is het belangrijk om deze mensen op te zoeken en in beeld te houden. De (toekomstige) klanten worden benaderd vanuit outreachend werken. Alle Housing First projecten maken gebruik van een outreachende benadering bij het aantrekken van nieuwe klanten (Wewerinke et al., 2013, blz. 33).

Outreachend werken wordt voornamelijk toegepast binnen het maatschappelijk werk. Het vraagt een pro-actieve houding van sociale professionals in het *"erop afgaan"* richting mensen zonder een specifieke hulpvraag. Het outreachend werken binnen Housing First sluit naadloos aan bij Welzijn Nieuwe Stijl, waarin hulpverleners op zorgmijders af moeten gaan. Binnen outreachend werken worden door twee groepen onderscheiden (Doorn, Etten & Gademan, 2008):

- Mensen die bij hulp- en dienstverleningsinstanties nog niet in beeld zijn geweest;
- Mensen die in het verleden slechte ervaringen hebben opgedaan met hulp- en dienstverleningsinstanties.

Outreachend werken valt in drie stappen te onderscheiden (Wijntuin, Wilken, Dankers, 2009, blz. 9):

1. Het opsporen van klanten via het verzamelen van signalen en het doen van meldingen;
2. Het onderzoeken van meldingen en de eerste contactlegging;
3. Opbouwen en afsluiten van het contact met de klant.

Outreachend werkers ontvangen vanuit verschillende kanalen signalen over mensen die het risico lopen om uit het zicht van de maatschappij te verdwijnen. Dit kan gebeuren via

signaleringsnetwerken, wijkagenten, het verzamelen van buurtindicatoren en de juiste samenwerking met diverse andere instanties.

Alle Housing First projecten maken gebruik van een outreachende benadering bij het aantrekken van nieuwe klanten. Soms worden potentiële klanten outreachend benaderd door één van de medewerkers van de Housing First locatie (zo werkt een medewerkster van Housing First Utrecht eveneens in de nachtopvang), maar dit kan ook worden gedaan door bestaande outreach teams uit de regio (Wewerinke et al., 2013, blz. 33).

Tabel 4.6: Aanmelding en intake van klanten

Projecten	Outreachend benaderen potentiële klanten	Wie doet screening
Amsterdam	Ja	Eerste screening door veldtafel. Daarna screening op geldige indicatie HVO.
Utrecht	Ja	Brede Centrale Toegang
Andere Kans	Ja	Medewerker Housing First
Eindhoven	Ja	Bemoeizorg
Noord Limburg	Ja	Centraal Meldpunt
Midden Limburg	Ja	Niet bekend
Den Haag	Ja	Centraal Coördinatie Punt
Dordrecht	Ja	GGD
Tilburg	Ja	Niet bekend
Zwolle	Ja	Centrale Toegang Gemeente

Paul van der Lit van Housing First in Dordrecht geeft aan te zijn aangeschoven bij de laagdrempelige opvang van het Leger des Heils. *‘Ik ben zorgcoördinator van de dag- en nachtopvang, het outreach-team en Housing First. Dat betekent dat ik mijn outreachers heel vaak inzet om informatie over potentiële klanten van Housing First binnen te halen. We zitten er zelfs aan te denken, we gaan volgende week ons toekomstvisie neerzetten, en een van de ideeën daarbij is om de outreachers te verbinden aan Housing First’* (persoonlijke mededeling, 30 mei 2013, L16 & L17).

4.8 (F)act

FACT is ontwikkeld door de Nederlandse psychiater Remmers van Veldhuizen, als een variatie op ACT. ACT is een behandelmethode die in de jaren '70 in Amerika is ontstaan. Schleijsen (2011, blz. 17) geeft aan dat ACT staat voor:

- A – Assertive:** actief erop uit;
- C – Community:** thuis, op straat, in de maatschappij;
- T – Treatment:** zorg en behandeling.

ACT-teams zoeken dus actief de klant op, thuis of op straat en zoeken contact met familie, vrijwilligers of andere organisaties in de wijk die de klant kunnen helpen in zijn herstel en dagelijks functioneren. De 'F' in FACT staat voor 'Functie', waarmee de reguliere hulp wordt bedoeld die FACT-teams blijven bieden in periodes wanneer het goed gaat met de klant (Schleijsen, 2011, blz. 17). (F)ACT is gebaseerd op de eigen regie van de klant. Kenmerkend voor FACT-teams is dat zij samenwerken met andere organisaties en instellingen uit de maatschappelijke zorg (Ploegmakers, 2010, blz. 7).

FACT richt zich op de groep klanten buiten het psychiatrisch ziekenhuis die vaak wordt aangeduid met de term *'langdurig zorgafhankelijken (LZA)'*. De klanten uit deze groep hebben een ernstige psychiatrische stoornis, zoals psychotische problematiek of schizofrenie. Dit wordt vaak gecompliceerd door middelengebruik, persoonlijkheidsproblematiek en verstandelijke of cognitieve beperkingen (Veldhuizen & Bähler, 2008). Deze complexe problematiek leidt veelal tot beperkingen op meerdere levensterreinen. Het betreft mensen die meestal al lang in zorg zijn en lang of zelfs blijvend zorg nodig houden. (F)ACT is gebaseerd op de volgende zes principes (Rokus Loopik, 2013):

1. “Wij zijn daar waar de klant wil slagen!”

FACT werkt herstelondersteunend. Doel van de klant is richtinggevend voor de behandeling en begeleiding die geboden wordt.

2. Ondersteunen het meedoen door maatschappelijk netwerken

FACT ondersteunt bij de sociale participatie. Hiervoor is samenwerking met andere organisaties, zoals woningbouwvereniging, politie, buurt en wijkcentra, etc. uitgangspunt. FACT teams werken in vastgestelde regio's en begeleiden de burgers met een ernstige psychiatrische aandoening. Door zichtbaar te zijn in de buurten en wijken helpen de teams mee om de beeldvorming ten aanzien van de psychiatrie positief te beïnvloeden.

3. Vinden en binden door transmurale GGZ ketenzorg

FACT zorgt ervoor dat de mensen die recht hebben op behandeling en begeleiding deze ook ontvangen van een FACT team. Het FACT team heeft bindende kwaliteiten. Tevens gaat het over optimale samenwerking tussen FACT team en opname afdeling. Een opname is een onderbreking in een ambulante behandeling en dient zo kort als nodig te zijn. FACT teams zijn verantwoordelijk voor opname en ontslag.

4. Bieden van, zo nodig, intensieve zorg met ACT

Om een opname te kunnen voorkomen wordt ACT zorg ingezet. Er vindt dagelijkse FACT-overleg plaats. In dit overleg wordt afgestemd wie welke zorg levert. Indien nodig wordt dagelijks bezoek afgelegd, 24-uurs-bereikbaarheid is gegarandeerd, het team werkt met een gezamenlijke caseload.

5. Behandelen volgens de multidisciplinaire richtlijnen

Binnen de gezondheidszorg zijn multidisciplinaire richtlijnen opgesteld waarin beschreven wordt welke behandelingen en psychosociale interventies wetenschappelijk aangetoond effectief zijn. De multidisciplinaire FACT-wijkteams maken het mogelijk de verschillende interventies te implementeren en aan te bieden aan alle klanten van het FACT-wijkteam. Bij interventies kan gedacht worden aan medicamenteuze behandeling, cognitieve gedragstherapie en familie interventies, zoals psycho-educatie.

6. Ondersteunen rehabilitatie en herstel

Mensen met een ernstige psychiatrische aandoening hebben de mogelijkheid te herstellen, hun leven te herpakken en richting te geven. De doelen van de klant staan centraal. Het is gericht op mogelijkheden, kwaliteiten en krachten. Respect en hoop zijn uitgangspunt.

De samenstelling van een FACT-team is multidisciplinair: naast een psychiater, psycholoog, SPV, verslavingsexpert, rehabilitatiewerker en een deskundige op het gebied van het verkrijgen en behouden van werk, is er ook een ervaringsdeskundige aan verbonden (Schleijpen, 2011, blz. 17). Ploegmakers (2010, blz. 11) geeft aan dat het doel van FACT is ervoor te zorgen dat mensen met ernstige en langdurige psychische aandoeningen (EPA) kunnen meedoen in de maatschappij op een wijze die hen zelf aanspreekt en die veilig is. Dit doet FACT onder andere door deze doelgroep

zodanig te behandelen, te begeleidingen en te ondersteunen in hun herstelproces dat zij succesvol en naar tevredenheid optimaal kunnen functioneren.

Ervaringsdeskundige

Een onderdeel van FACT is werken met ervaringsdeskundigen. Bij alle projecten, behalve bij Housing First Noord-Limburg, Den Haag en Dordrecht, worden ervaringsdeskundigen ingezet om klanten te ondersteunen (Wewerinke et al., 2013, blz. 46). De ervaringsdeskundige uit het team van Housing First Midden Limburg wordt voornamelijk ingezet bij het leggen van contact met klanten. Andere Kans Housing First wijkt af van de andere projecten, omdat bij Andere Kans Housing First alle medewerkers ervaringsdeskundigen zijn. Eén van de eerste klanten van het project is ondertussen ook medewerker geworden bij deze locatie. Ook de projectleider van Andere Kans Housing First is ervaringsdeskundige. Zij zet haar ervaring veelal in om moeilijke onderwerpen ter sprake te brengen (Wewerinke et al., 2013, blz. 47).

Geen van de Housing First projecten heeft een eigen ACT team, een afwijking ten opzichte van het originele concept van Housing First. In Amerika wordt wel met deze teams gewerkt. Wel hebben een aantal projecten aspecten van ACT overgenomen en werken sommige locaties (Amsterdam, Utrecht, Midden Limburg) samen met bestaande ACT teams, die bijvoorbeeld de behandeling bieden aan klanten van Housing First. (Wewerinke et al., 2013, blz. 47).

Naast deze doelen en behandeling beoogt FACT in tijden van crisis, terugkerende psychose of maatschappelijke problemen door optimale crisisinterventie de patiënt in staat te stellen die periode veilig te overwinnen, zo mogelijk zonder terugval en zonder heropname. FACT heeft namelijk mede tot doel het aantal opnamedagen terug te dringen, omdat opname het risico levert dat het maatschappelijk functioneren en de maatschappelijke contacten weer verminderen (Veldhuizen & Bähler, 2010).

4.9 Overige methodieken

Medewerkers van Housing First geven in de enquête aan ook met andere methodieken te werken. Voorbeelden hiervan zijn eigen kracht benadering en sociale teammethode.

4.9.1 Eigen kracht benadering

Bij Housing First staat de eigen kracht van klanten centraal. Housing First gaat uit van het feit dat ieder mens mogelijkheden, talenten en dromen heeft. Vanuit de krachtwerkmethode leren klanten te vertrouwen op hun individuele kracht. Door te kijken naar wat iemand kan, ontstaat er een nieuw perspectief. Opnieuw weer aan het werk, zelfstandig wonen, nieuwe vrienden maken. Weer zin in het leven. Begeleiders ondersteunen klanten waar nodig en klanten voeren zoveel mogelijk zelf de regie. Met de juiste begeleiding en een respectvolle omgang zien we dat klanten zich weer kunnen ontwikkelen. Hun zelfvertrouwen neemt toe en de kans op terugval neemt af. Met een duidelijke structuur in een veilige omgeving en persoonlijke betrokkenheid, komt het hectische bestaan van dak- en thuislozen in een rustiger vaarwater. Klanten voelen zich weer sterk, willen aan hun toekomst werken en kunnen de wereld aan. Met of zonder onze ondersteuning, maar altijd vanuit de eigen kracht. Onder deze benadering valt ook de eigen kracht conferentie waarbij klanten met familie en bekenden een plan voor de toekomst maken.

4.9.2 Sociale teammethode

Het sociale team bestaat uit meerdere organisaties en richt zich op het organiseren van hulp aan mensen met meervoudige problemen. Het team zorgt ervoor dat er een hulpaanbod komt dat goed aansluit bij de behoefte van de klant en de problematiek. De uitgangspunten hierbij zijn: versterken van civil society, versterken burgerkracht/zelfregie en burgerparticipatie, generalistisch werken (Travers, 2013).

4.10 Rokus Loopik over de rol van de begeleider

Rokus Loopik geeft een aantal voorwaarden aan hoe begeleiders binnen Housing First behoren te functioneren (persoonlijke mededeling, 28 maart 2013):

- Als je Housing First wil doen, moet je je hoofd leeg maken en zal je je moeten realiseren dat elke nieuwe klant die jij dat aanbod doet, een klant is met een blanco voorgeschiedenis (L9).
- Housing First is in een bus stappen als hulpverlener en toestaan dat een klant achter het stuur zit en jij achterin. Jij mag afwachten waar die bus heengaat. Als je dat kan opbrengen ben je redelijk op weg om binnen Housing First project te functioneren (L19). Dit zegt ook een begeleider in Eindhoven, *'de klant bestuurt de auto. Jij zit er als begeleider naast om af en toe op de rem te trappen als dat echt nodig is'* (H8).
- Housing First is de-learning. Het is afleren van wat je geleerd hebt. Niet weggooien. Je moet het parkeren in je achterhoofd. Maar je moet wel over het vermogen kunnen beschikken om te beslissen naar, nu gooi ik die wetenschap eventjes in de kluis en ik ga gewoon eens luisteren naar wat iemand vraagt en zegt. Ik ga kijken hoe die zich beweegt. Lichaamstaal. Ik laat me verrassen. Nieuwsgierigheid. (L23).
- Het gaat er ook om dat je mensen toestaat om fouten te maken. Housing First is *'having the right to make the wrong choices.'* Dat is het enige waar mensen van leren (L30).
- Als je oprecht kan zeggen: *'luister, ik ken al die uitdagingen niet die je hebt, maar ik weet dat je het kan'*. Dat is een andere insteek dan *'ik ga nu weg en ik hoor voor morgen wel hoe het gegaan is. Of je burens hebben gebeld'*. Dan bouw je al van alles in waarmee je zegt *'we nemen een risico en weten niet zeker of je het aankan'* (L36).

Belangrijk is dat je mensen echt een eerlijke kans durft te geven, zonder te denken dat de klant het niet kan. Alle dossierkennis behoor je als begeleider aan de kant te zetten. Binnen de begeleiding heeft de klant de regie. Die bepaalt wat er gedaan wordt. Naast dat, mogen klanten fouten maken. Want van fouten wordt geleerd.

4.11 De piramide van Maslow en William Booth

In hoofdstuk 3 van ons onderzoek geven we aan dat daklozen de behoefte van huisvesting kennen. Pas wanneer dak- en thuislozen een dak boven hun hoofd hebben en voorzien zijn in hun basisbehoefte kunnen deze mensen zich ontwikkelen. Deze gedachte is gebaseerd op de piramide van Maslow. Tijdens ons onderzoek ontdekten we dat het werk van de grondlegger van het Leger des Heils, William Booth, ook deze gedachte als uitgangspunt had.

4.11.1 De piramide van Maslow

Maslow is van mening dat elk levend wezen dezelfde behoeften nastreeft. Wanneer aan deze behoefte is voldaan, ontstaat het verlangen naar een hogere behoefte. Maslow veronderstelt dat huisvesting een basisbehoefte is van ieder mens. Wanneer in deze basisbehoefte niet wordt

voorzien, kan een mens zich niet verder ontwikkelen. Oftewel, er moet voorzien worden in de basale behoefte voordat het individu verlangt naar een hogere behoefte. De behoeftehiërarchie van Maslow wordt meestal weergegeven als piramide. De laagste niveaus van de piramide bestaan uit de meest elementaire behoeften, terwijl de complexere behoeften zich in de top van de piramide bevinden. Binnen de hiërarchie van Maslow wordt een onderscheid gemaakt tussen vijf niveaus (Dam & Mulder, 2008):

1. **Het niveau van de *primaire biologische behoeften*.** Mensen hebben allereerst behoefte aan eten, drinken, zuurstof, kleding, onderdak, enzovoort. Dit zijn overlevingsbehoeften. Wanneer hier niet aan wordt voldaan, komt de ontwikkeling van hogere niveaus in gevaar. Voor een dak- en thuisloze zijn deze behoeften een dagelijkse strijd. Ze moeten 'vechten' om te overleven, om eten en een slaapplek te bemachtigen. Dit biedt geen zekerheid waardoor de ontwikkeling op andere niveaus in gevaar komt.
2. **Het niveau van de *veiligheidsbehoeften* de behoefte aan zekerheid.** Mensen hebben een behoefte aan een voorspelbare situatie, orde, regelmaat en veiligheid ten aanzien van de bevrediging van fysiologische behoeften in de toekomst. Op straat kennen dak- en thuislozen deze veiligheid niet. Huisvesting biedt hiervoor een oplossing.
3. **De *sociale behoeften*.** De behoefte om bij een groep, familie of organisatie te horen en de behoefte aan genegenheid en vriendschap. De originele vorm van Housing First in Amerika biedt deze behoefte. Daar is een klant '*a part of the family*' zoals Rokus (persoonlijke mededeling, 28 maart 2013, L29) vertelt. Binnen projecten in Nederland is dit minder het geval, daarom stuiten we op eenzaamheid. Dit probeert men op te vangen door dagbesteding en dergelijke aan te bieden. Hier komen we in hoofdstuk 6 nog op terug.
4. **De *behoefte aan erkenning en waardering*.** Mensen hebben twee soorten behoeften op dit niveau: de behoefte aan zelfwaardering en de behoefte aan waardering door anderen. Ook hierin voorziet Housing First. Door te werken vanuit de eigen kracht krijgen voormalig dak- en thuislozen zelfrespect en waardering voor zichzelf, en vanuit hun omgeving. Ze zijn niet langer een no-body, maar met een huis worden ze weer mens.
5. **De *behoefte aan zelfverwezenlijking*.** Dit is het verlangen om de eigen capaciteiten te ontwikkelen en ontplooien. Pas wanneer aan de vorige niveaus is voldaan, kan een mens toekomen aan de ontplooiing van zichzelf.

Is deze behoeftepiramide van Maslow een hypothese? Is de gestelde zelfontplooiing een Westers gedachtegoed? Of zijn er wel degelijk raakvlakken met Housing First? Geconfronteerd met deze vraag geeft Rokus Loopik (persoonlijke mededeling, 28 maart 2013, L45) aan dat er wel degelijk raakvlakken zijn.

Kijk, klanten zeiden het vroeger zelf al tegen mij. Dan zei ik, 'je moet je indicatie innemen'. Ik moest ze dan een injectie geven. Dan zeiden ze tegen mij, 'dus jij gaat mij nu een injectie geven en dan stuur je me de straat op. Weet je wat er met mij gebeurt wanneer je mij die injectie gegeven hebt? Dan ben ik de eerste dag zo suf als een konijn. Binnen die dag worden al mijn spullen gejat omdat ik niet alert ben. Dus jij wilt mij nu een injectie geven?'
Heel adequaat antwoord. Het was waarschijnlijk anders geweest wanneer die persoon een woning had gehad en zich daarin had kunnen terugtrekken. Daar had hij een dag op bed kunnen gaan liggen om die medicatie, de eerste cyclus met hoge bloedwaarden, te overleven.

Dan wordt het een ander verhaal. Dus het is heel geloofwaardig als mensen zeggen, 'ik heb niks te eten, ik ga echt niet nadenken over dagbesteding nu. Zorg eerst dat ik een pizza krijg'. Dus de piramide van Maslow, hoe oud dat ding ook is, is wezenlijk aanwezig in het gedachtegoed van Housing First.

Wanneer Rokus Loopik geconfronteerd wordt met het feit dat *'een dakloze nog geen carrièretjger is'* (Kuiken, 2012) na het verkrijgen van een woning, geeft Rokus aan het daar niet mee eens te zijn. *'Een dakloze is inderdaad niet direct een carrièretjger, maar met Housing First is de kans daarop wel een stuk groter. Wanneer iemand een woning heeft kan hij pas gaan nadenken over wat hij nog kan. Welke talenten heb ik? Wanneer je geen woning hebt, ga je daar echt niet aan denken'* (persoonlijke mededeling, 28 maart 2013, L46).

4.11.2 Pinto

Echter, David Pinto (2013) geeft aan dat de piramide van Maslow alleen geldig is voor de Westers georiënteerde mens die leeft in een grofmazige (G) cultuur. Deze cultuur kenmerkt zich door individualisme. Het hoogste goed van deze cultuur is zelfverwezenlijking. Daar tegenover staat de fijnmazige (F) cultuur waarin collectivisme centraal staat. Binnen deze cultuur draait het niet om de ontwikkeling van de mens, maar om de ontwikkeling van de groep. Het behagen verdienen van een groep, een goede naam hebben en eer staan in de piramide van Pinto centraal. Vanuit zijn visie is het misschien helemaal niet zo verstandig om groepen dak- en thuislozen uit elkaar te halen en individueel in een woning te zetten. Je haalt ze weg uit een groep en dat creëert eenzaamheid.

Voor Housing First zou dit kunnen betekenen dat bij niet Westerse dak- en thuislozen Housing First niet werkt. Hier kunnen wij verder geen harde uitspraken over doen en deze gedachte verdient een nader onderzoek.

4.11.3 William Booth en zijn werk in Londen

De gedachte van Maslow heeft raakvlakken met het werk van William Booth in de jaren daarvoor. In 1888 liep Booth na middernacht door Londen. Daar zag hij mannen en vrouwen op straat en in de kou leven. De volgende dag zei hij tegen zijn zoon: *'Zie, dat je een pakhuis of zo krijgt, iets dat de stakkerds tegen de wind beschermt, en maak daar kermisbedden voor hen!'* (Huizen, 2013). Na deze ervaring bedacht Booth een plan. Booth eiste dat ieder mens in het land als minimumeis zeker zou zijn van de welstand die men aan misdadigers toekent: voedsel, kleding, onderdak, een bed en werk. Booth's plan omvatte drie elementen: de Stadskolonie (onderdak, voedsel en werk), de Landbouwkolonie (waarheen mensen uit de stadskolonie zouden worden overgeplaatst om die in landbouw te scholen) en de Overzeekolonie (emigratie). Booth vroeg om 100.000 pond om zijn plannen te verwezenlijken. Binnen vier maanden was er al meer dan dat binnen. Zodoende ontstond niet alleen in Londen, maar in elke Britse stad van betekenis een Stadskolonie (Huizen, 2013). Vanuit deze werkzaamheden werd door William Booth The Salvation Army opgericht.

Booth richtte zich op mensen zonder onderdak en werk. Zijn gedachte was dat wanneer je met deze mensen aan de slag wil gaan, ze voedsel, onderdak en warmte nodig hebben. Daarna moeten ze iets om handen (werk) hebben. Het mensen bijbrengen van zelfrespect, mensen met beide voeten op de eerste trede van de maatschappelijke ladder naar succes zetten, dat was het uitgangspunt van Booth. Van succes is sprake, als mensen weer in hun eigen kracht gaan geloven. Die gedachte komt ook terug binnen Housing First en Maslow. De eigen kracht van voormalig dak- en thuislozen herstellen

waardoor ze weer de regie over hun eigen leven nemen en gaan participeren in de maatschappij. Met deze gedachte was William Booth zijn tijd ver vooruit. Hij kan worden gezien als voorloper van outreachend en wijkgericht werken.

Maslow en Booth hebben raakvlakken met elkaar. William Booth ontdekte dat zolang de eerste levensbehoeften (onderdak, voedsel en kleding) niet aanwezig zijn, de boodschap van het evangelie geen fundering zal hebben. Zo is het ook met menselijke ontwikkeling. Wanneer er niet in bepaalde behoeften wordt voorzien, kan een mens zich niet verder ontwikkelen. Dat is wat Maslow zegt. De verbinding tussen Maslow en Booth is dan ook het voorzien in een basisbehoefte, namelijk bed, bad en brood. Booth en Maslow spreken over dezelfde ladder. Wanneer je gericht bent op overleven, sta je niet stil bij zelfontplooiing. Dan denk je niet na over de talenten die je hebt. Dan zoek je geen manier om iets bij te dragen aan de maatschappij.

Nu, een eeuw na William Booth, moet geconstateerd worden dat veel van wat Booth schrijft, nog steeds actueel is. De armoede in Noord- en West-Europa is misschien minder ernstig als een eeuw geleden, maar er zijn nog altijd mensen die niet in staat zijn volwaardig deel te nemen aan de maatschappij. William Booth zag al vroeg in dat het hebben van onderdak een voorwaarde is voor een leven met perspectief. Om die reden wilde hij behalve werk en voedsel ook onderdak bieden. Niet alleen om de mensen te helpen, maar ook om hen veiligheid te bieden. Zo ziet Booth wonen als basisbehoefte. Maslow ziet wonen als basisbehoefte. Housing First ziet wonen als basisbehoefte. Housing First kan op deze manier worden gezien als een samenspel vanuit de piramide van Maslow en het outreachende werk van William Booth.

4.12 Beantwoording deelvraag 1

Binnen Housing First wordt gewerkt met verschillende methodieken. Er is niet één methodiek die Housing First kenmerkt en daarbij is het ook belangrijk dat er geen methodieken worden uitgesloten. Wel kunnen we concluderen dat rehabilitatie en eigen kracht centraal staan bij de begeleiding van voormalig dak- en thuislozen binnen Housing First. Niet langer draait het om wat de hulpverlener wil, maar de klant staat centraal. Samen met de ambulante woonbegeleider formuleert de klant zelf doelen op verschillende levensgebieden. Hieronder vallen wonen, financiën, sociale contacten, gezondheid, werken, leren en zingeving.

Methodieken die worden ingezet zijn het Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen, Individuele Rehabilitatiebenadering en de Liberman modules. Daarnaast wordt gewerkt met het strength-model, het 8-fasenmodel, harm reduction, presentie, outreachend werken, bemoeizorg en er wordt beperkt gebruik gemaakt van (F)ACT-teams. Klanten binnen Housing First worden met behulp van deze methodieken ondersteund in het verbeteren van hun functioneren, zodat ze succesvol en naar tevredenheid kunnen leven met zo min mogelijk professionele hulp. Belangrijk is dat je als hulpverlener iedere nieuwe klant ziet met een blanco voorgeschiedenis.

Uit onderzoek blijkt dat Housing First raakvlakken heeft met de piramide van Maslow. Pas wanneer er voorzien is in een woning, kan een mens zich ontwikkelen. Deze benadering had ook William Booth. Pas wanneer hij mensen in hun primaire behoefte tegemoet kwam; bed, bad en brood, werd er geluisterd naar zijn boodschap van het evangelie. Deze drie benaderingen kunnen als samenspel gezien worden waarin zij huisvesting als basisbehoefte erkennen.

Hoofdstuk 5:

Resultaten en (leer)ervaringen van Housing First

“ De methode is nu: eerst gewenst gedrag laten zien, en dan een huis. Terwijl het meest succesvolle model precies andersom is: eerst een huis, dan woontraining. En niet na een of twee jaar training iemand loslaten. Zo kun je ervoor zorgen dat iemand nooit meer dakloos wordt.

- Rokus Loopik -

5. Resultaten en (leer)ervaringen Housing First

In dit hoofdstuk worden de resultaten en (leer)ervaringen van Housing First beschreven. We beginnen met een blik op Amerika waarna we ons richten op Nederland. In opeenvolgende paragrafen komen de toelatingscriteria, in- en uitstroom van klanten, reden van uitstroom, resultaten van Housing First, kosten van Housing First en de samenwerkende ketenpartners aan de orde. Deze gegevens halen we uit onderzoeken van de Radboud Universiteit. Deze onderzoeken combineren we met een aantal gehouden interviews. Als laatste volgt er een beschrijving van de problematiek op het gebied van beschikbare huisvesting. We ronden dit hoofdstuk af met een conclusie en beantwoording van deelvraag 2.

5.1 Resultaten Housing First Amerika

Onderzoek in de Verenigde Staten heeft aangetoond dat een benadering die mensen allereerst huisvesting biedt, beter werkt dan “eerst behandelen”, zelfs voor mensen met een dubbele diagnose³. Busch-Geertsema (2005, blz. 63) haalt een longitudinaal experimenteel onderzoek in New York aan wat is uitgevoerd door Sam Tsemberis. In New York werden 225 daklozen met psychiatrische problemen willekeurig verdeeld over twee groepen. De ene groep kreeg een woning op voorwaarde dat ze een behandeling volgden en nuchter bleven (de controlegroep), de andere groep kreeg onmiddellijk een woning, zonder de voorwaarde zich te laten behandelen (de experimentele groep). Twee jaar later had de experimentele groep ongeveer 80 procent van hun tijd doorgebracht op een vaste verblijfplaats, tegenover slechts 30 procent van de deelnemers uit het traditionele opvangmodel. De meeste deelnemers uit de Housing First groep hadden bewezen dat ze in staat waren om een eigen woonplek te verkrijgen en behouden, en zelfs na 48 maanden was er geen toename in middelengebruik en/of psychiatrische symptomen.

Busch-Geertsema (2005, blz. 63) haalt ook een ander onderzoek aan om te laten zien dat Housing First effectief is. Uit dit onderzoek, uitgevoerd door Stefancic en Tsemberis, blijkt dat van een groep mensen met psychiatrische problemen, die lange tijd in een noodopvang hadden verbleven, 68 procent van de Housing First klanten hun woning na bijna vier jaar nog steeds hadden behouden. In het originele Housing First model, van de organisatie Pathways to Housing, behield zelfs 78 procent hun woning.

Jan Dimmers geeft in een interview met het blad Sociale Psychiatrie (2006, blz. 63) aan dat de meeste publicaties over Housing First allemaal zijn onderzocht door personen waarbij de oprichter van het project, Sam Tsemberis, participeerde als onderzoeker. Dit is niet conform de wetenschappelijke onafhankelijkheid. In een zoektocht naar een andere publicatie stuiten we op een onderzoek van Pearson, Locke, Montgomery, & Buron (2007, blz. 80), uitgevoerd voor de regering van de Verenigde Staten. Hun onderzoek toont aan dat het percentage mensen dat zijn woning behoudt in een Housing First project hoog ligt. Na een jaar woonde 84 procent van de 80 personen met ernstige psychiatrische problemen nog steeds in een Housing First project. Hiermee kunnen we concluderen dat de resultaten van Tsemberis worden ondersteund door andere onderzoeken.

³ Mensen met een dubbele diagnose kampen met een psychiatrische stoornis en zijn daarnaast verslaafd.

5.2 Toelatingscriteria tot Housing First

Waar Housing First beoogd zonder (behandel)voorwaarden te zijn, blijkt dit in de praktijk niet het geval te zijn. Zo geeft Housing First Dordrecht aan dat er sprake moet zijn van een binding met de betreffende regio (LdH Zuidwest Nederland, 2013, blz. 5). Ook de projecten in Den Haag en Utrecht geven dit aan. Andere voorwaarden die door verschillende projecten worden gehanteerd zijn de minimale leeftijd van 23 jaar, het hebben van een langdurige hulpverleningshistorie en justitievrij zijn.

Tabel 5.1: Voorwaarden voor deelname aan Housing First

Projectlocatie	Voorwaarden
Den Haag	In aanmerking komen mensen (Otter, 2013, blz. 5): • Behoren tot de OGGz-doelgroep; • Binding hebben met de regio Den Haag; • Dakloos zijn (minimaal een jaar aaneengesloten); • Minimaal twee jaar in hulpverlening zijn (langdurige hulpverleningsgeschiedenis); • Ouder zijn dan 23 jaar; • Bereid zijn de verantwoordelijkheid te nemen voor een eigen huishouding; • Vooraf akkoord gaan met de voorwaarden voor deelname aan het project, zoals het accepteren van geldbeheer en begeleiding; • Bereid en in staat zijn om een woning zonder overlast te bewonen; • 'Justitievrij' zijn, dus er is zicht op boetes en lopende betalingsregelingen. Niet in aanmerking komen mensen: • Die onvoldoende zelfredzaam zijn; • Die te veel verzorging of verpleging nodig hebben (door somatische of andere oorzaken); • Met een verstandelijke beperking (waardoor het lerende vermogen te veel wordt belemmerd).
Amsterdam	In aanmerking komen mensen (Maas et al., 2012, blz. 20): • Gemotiveerd zijn; • Geen overlast veroorzaken; • De huur zelf betalen; • Het accepteren van één bezoek per werk van een woonbegeleider; • Het accepteren van geldbeheer; • Akkoord gaan met de door Discus gestelde gedragsregels;
Utrecht	Voor wie (Zijl, 2012, blz. 27): Dakloze mensen uit Utrecht van 23 jaar en ouder, die meerdere problemen hebben door een psychiatrische aandoening of stoornis. Al dan niet in combinatie met verslavingsproblematiek. Wat wordt van je verwacht (Zijl, 2012, blz. 27):: Dat je je ambulante woonbegeleiding accepteert, hulp bij financiën door Stadsgeldbeheer accepteert en op tijd de huur betaalt, geen overlast veroorzaakt, bereid en in staat bent de verantwoordelijkheid te nemen voor je eigen huishouden en je aan afspraken houdt, dat je inzicht hebt in je openstaande boetes/dat er geen detentie dreigt.

Dordrecht	Criteria voor deelname aan de pilot (LdH Zuidwest Nederland, 2013, blz. 5): • Is dakloos met multi-problematiek; • Is ouder dan 23 jaar; • Heeft binding met de regio Drechtsteden; • Heeft een langdurige hulpverleningshistorie; • Komt in aanmerking voor een AWBZ-indicatie • Is 'justitievrij' (er is zicht op boetes en regelingen) of valt onder de pilot Drangzorg; • Is bereid en in staat verantwoordelijkheid te nemen voor een iegen huishouding en de woning zonder overlast te bewonen; • Verklaart zich vooraf akkoord met de voorwaarden, waaronder op tijd huur betalen, geen overlast veroorzaken en het accepteren van budgetbeheer en ambulante (woon)begeleiding). Uitgesloten zijn mensen met te veel verzorgings- en/of verpleegbehoefte, ernstig aangeboren of verworven verstandelijke beperkingen of onvermogen en/of onwil om zich aan afspraken te houden.
-----------	---

Deze drie locaties doen Housing First op hun eigen manier en met hun eigen voorwaarden. Zoals zovele locaties in Nederland. Er is geen eenduidige aanpak, zoals we al eerder in hoofdstuk 3 beschreven. Corné Borchers geeft aan *'dat er momenteel ook al projecten zijn waar dagbesteding een voorwaarde is, dat is geen Housing First. Eerst een detoxificatie ondergaan, dat is geen Housing First. Gezinnen laten bewonen, dat is geen Housing First. Al deze zelfbedachte vormen van Housing First doen geen recht aan Housing First'* (persoonlijke mededeling, 13 juni 2013, L147).

Bovenstaande conclusie is een belangrijk aandachtspunt binnen Housing First. Veel locaties gebruiken deze naam wel, maar zijn het ook daadwerkelijk Housing First projecten wanneer er zoveel voorwaarden worden gesteld? Mag je dan wel de naam Housing First gebruiken? Housing First veronderstelt huisvesting zonder (behandel)voorwaarden te zijn. Enige voorwaarde hoort volgens Rokus Loopik *'budgettering en het één keer per week laten langskomen van een hulpverlener'* te zijn (persoonlijke communicatie, 28 maart 2013, L28).

Hierbij wordt het gemis van één landelijke organisatie zichtbaar. In Amerika werkt Housing First vanuit de organisatie Pathways to Housing. Zij faciliteren Housing First en bij deze organisatie kunnen begeleiders training en scholing volgen. In Nederland is zo'n organisatie niet opgericht. Hierdoor doet iedereen het anders.

Wat wel overeenkomst is dat de locaties zich richten op de doelgroep met voornamelijk dakloze mensen met meervoudige problemen (Wewerinke et al., 2013, blz. 32) Het hebben van meervoudige problemen is bij acht van de elf projecten een criterium voor toelating tot Housing First. Bij drie van de elf projecten wordt het hebben van meervoudige problemen niet specifiek als criterium gehanteerd, namelijk bij Housing First Midden Limburg, Housing First Dordrecht en Andere Kans Housing First.

5.3 Instroom, doorstroom en uitstroom van dak- en thuislozen

Momenteel zijn er acht Housing First-projecten in Nederland. De grootte van de projecten verschilt nogal. Momenteel heeft Amsterdam het grootste project. Het valt op dat de projecten in Den Haag

en Dordrecht geen uitval kennen. Bij Dordrecht is dit niet verwonderlijk omdat dit project net gestart is. Bij Den Haag is dit aantal in vergelijking met andere projecten laag. Het project bestaat immers al een jaar (Wewerinke et al., 2013, blz. 51).

Tabel 5.3: Aantal ingestroomde en uitgestroomde klanten na één jaar per projectlocatie

Projecten	Totaal aantal klanten sinds start project	Aantal nog steeds gehuisveste klanten sinds start project
Amsterdam	165	145
Utrecht	54	46
Andere Kans	12	9
Eindhoven	23	21
Noord Limburg	11	10
Midden Limburg	Niet bekend	6
Den Haag	20	20
Dordrecht	6	6

Wanneer we kijken naar de redenen voor uitstroom of uitval van klanten, valt op dat alleen bij Housing First Amsterdam een aantal klanten het huurcontract op eigen naam heeft staan. Daarnaast valt op dat de uitstroom van klanten voornamelijk toe te schrijven is aan overlast gevend gedrag van een klant. Daarnaast zijn bij Housing First Amsterdam en Housing First Utrecht klanten uitgestroomd wegens overlijden en wegens doorstroom naar een andere voorziening. De meest voorkomende reden voor uitval uit Housing First projecten lijkt ontbinding van het huurcontract wegens het gedrag van de klant. Alleen bij Housing First Amsterdam en Utrecht zijn klanten ook wegens andere redenen uitgestroomd. Bij de overige projecten (Andere Kans, Eindhoven, Noord Limburg en Midden Limburg) was ontbinding van het huurcontract de enige reden voor uitstroom (Wewerinke et al., 2013, blz. 52).

Tabel 5.4: Aantal uitgestroomde klanten en reden voor uitstroom (peildatum november 2012)

Project	Huurcontract op naam	Doorstroom naar andere voorziening	Contract ontbonden door gedrag klant	Klant overleden	Overig
Amsterdam	9	12	4	4	0
Utrecht	0	Aantal onbekend ⁴	Aantal onbekend ⁵	Aantal onbekend ⁵	0
Andere Kans HF	0	0	Aantal onbekend ⁵ , 5	0	Aantal onbekend ⁵
Eindhoven	0	0	2	0	0
Noord Limburg	0	0	1	0	0
Midden Limburg	0	0	Aantal onbekend ⁵	0	0
Den Haag	0	0	0	0	0
Dordrecht	0	0	0	0	0

⁴ De projectleiders hebben aangegeven dat klanten zijn uitgestroomd door genoemde reden, maar hebben niet aangegeven om hoeveel klanten het gaat.

⁵ In de vragenlijst is hier door de projectleider toegevoegd: "vanwege bedrijfsmatige activiteiten".

Housing First in Utrecht heeft geen aantallen uitgestroomde klanten opgegeven. Uit contact met David de Goede, projectleider Housing First Utrecht, blijkt dat er in totaal 8 klanten zijn uitgestroomd (persoonlijke communicatie, 19 april 2013, E1).

Tabel 5.6: Aantal uitgestroomde klanten en reden HF Utrecht (peildatum december 2012)

Soort uitstroom	Aantal klanten
Overlijden	2
Detentie	1
Uitzetting wegens overlast	3
Succesvolle uitstroom (positieve doorstroom of eigen initiatief)	2

Thijs Honing van GGZ Eindhoven (persoonlijke communicatie, 17 april 2013, E2) geeft aan dat één klant is vertrokken met onbekende bestemming (met auto en caravan). De overige gevallen waren een vorm van ernstige aantasting van leefbaarheid van een buurt (waarvan er één heeft geresulteerd in detentie en een naar langdurige opname binnen de GGZ).

Uit al deze gegevens blijkt dat de meeste uitstroom wordt veroorzaakt wegens overlast gevend gedrag van klanten. Een enkeling stroomt door naar zelfstandig wonen en ontvangt geen ondersteuning meer van een woonbegeleider. Dit percentage van uitstroom is erg laag.

Uit het evaluatierapport van Discus Amsterdam (2012, blz. 89) blijkt dat er in totaal 123 Discus-klanten geregistreerd zijn tussen de start van Discus in 2006 en peildatum 6 april 2011. In totaal verlieten 28 dak- en thuislozen het Discusproject. Van de 123 ingestroomde klanten is 77% nog steeds gehuisvest op de peildatum van 6 april 2011. Deze resultaten staan niet op zichzelf. Dat blijkt uit een presentatie van Judith Wolf (Seminarierreeks 'sociaal werk de toekomst in!', 22 maart 2013).

Tabel 5.7: Aantal gehuisveste klanten na één jaar per projectlocatie (Peildatum 11-2012)

Projecten	Start project	Nog steeds gehuisvest
Amsterdam	Mei 2006	84%
Utrecht	December 2009	86%
Andere Kans	Augustus 2010	64%
Eindhoven	April 2011	94%
Noord Limburg	December 2011	91%
Midden Limburg	December 2011	86%
Den Haag	December 2011	100%
Dordrecht	November 2012	100%

Binnen alle gestarte Housing First-projecten is meer dan 60% van de klanten na één jaar nog steeds gehuisvest. Wat opvalt in deze tabel is het afwijkende percentage bij Andere Kans Housing First. Andere Kans biedt, in tegenstelling tot andere Housing First projecten, geen zelfstandige woonruimte aan. Het biedt klanten een kamer in een vrijstaande woning waar zij samenwonen met twee of drie andere klanten. Dit zijn particuliere huurwoningen die door de projectleider geselecteerd worden. Bij Andere Kans Housing First heeft iedereen zijn eigen slaapkamer en delen klanten de huiskamer met andere klanten (Wewerinke et al., 2013, blz. 21). Hiervoor is gekozen om de eenzaamheid tegen te gaan. Juist omdat dit project afwijkend wordt vormgegeven, kan het ook het afwijkende percentage verklaren.

Bij deze cijfers plaatsen we een kritische kanttekening. Veel klanten zijn na een jaar nog steeds woonachtig binnen Housing First. Prachtig. Wanneer we kijken naar Discus, daar ontvangen klanten na 5 jaar nog steeds ondersteuning van een woonbegeleider. Is dit geen verkapte vorm van ambulante woonbegeleiding? Ook hierin is er een afwijking te zien ten opzichte van de aanpak in Amerika. Daar ontvangen voormalig dak- en thuislozen, volgens Corné Borchers, na ontvangst van hun woning intensieve begeleiding, maar deze personen worden daarna losgelaten en wonen zelfstandig (persoonlijke mededeling, 13 juni 2013, L146). Een ontwikkeling die we in Nederland nog niet zien.

5.5 Kosten Housing First

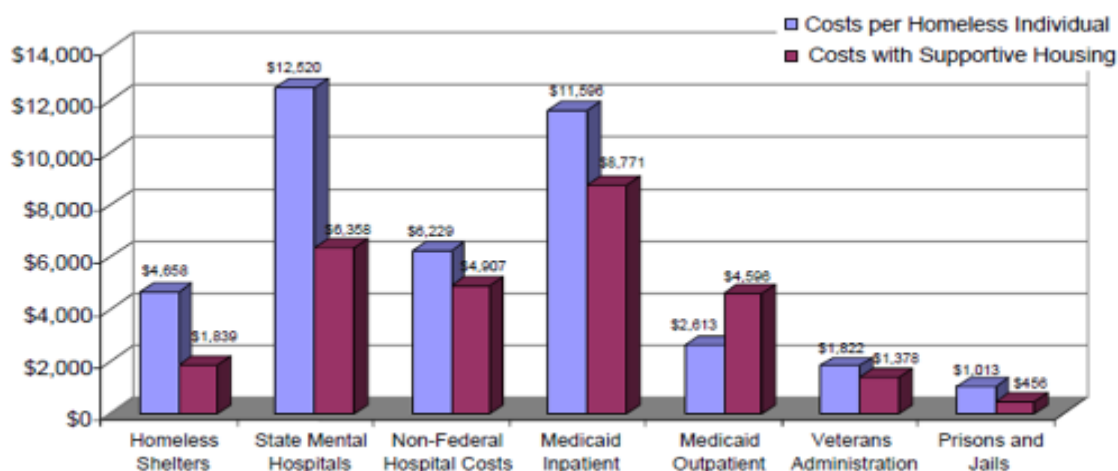
Opvallend aan Housing First is de kosteneffectiviteit. In de uitgegeven persmap van de organisatie Pathways to Housing staat door Elena Peabody (2009, blz. 3) geschreven dat de publieke kosten voor een dakloos persoon per jaar, levend in een Housing First woonvorm, 16.000 dollar zijn (ong. € 12.500). Hier tegenover staan de kosten voor een dakloos persoon per jaar, levend op straat en in maatschappelijke opvang, van 40.000 dollar (ong. € 31.000). In dezelfde persmap (blz. 2) wordt een vergelijking gemaakt tussen begeleiding vanuit Housing First en andere opvang.

Tabel 5.8 Kosten reguliere opvang versus Housing First in Amerika

	Kosten per nacht (\$)	Kosten per nacht (€)
Housing First	\$ 57	€ 42
Daklozenopvang	\$ 73	€ 54
Gevangenis	\$ 164	€ 120
Ziekenhuis	\$ 519	€ 381
Psychiatrisch ziekenhuis	\$ 1.185	€ 869

Niet alleen de gegevens in de persmap van Pathways to Housing tonen aan dat begeleiding van dak- en thuislozen door het bieden van een ondersteunende woning goedkoper is. Ook andere onderzoeken trekken deze conclusies. De National Alliance to End Homelessness (NAEH) schrijft in 2007 dat begeleiding vanuit Housing First in New York City 16.282 dollar aan publieke kosten, opvang, gezondheidszorg, geestelijke gezondheidszorg en justitie, bespaart.

Tabel 5.9 Kosten reguliere opvang versus Housing First in Amerika

Deze resultaten zijn ook te vinden in andere steden in de Verenigde Staten. Onderzoek in Denver en Portland tonen dezelfde afname aan maatschappelijke kosten (NAEH, 2007).

Financiering projecten in Nederland

De Housing First projecten worden gefinancierd vanuit de AWBZ en sommige projecten daarnaast ook vanuit justitie (Utrecht, Dordrecht en Zwolle) en/of de gemeente (Eindhoven, Midden Limburg, Den Haag, Tilburg en Zwolle). Bij de projecten in Amsterdam, Eindhoven en Tilburg zijn de gemiddelde kosten per klant per jaar bekend (Wewerinke et al., 2013, blz. 84).

Tabel 5.10 Gemiddelde kosten per klant per jaar

Projecten	Financieringsbronnen	Gemiddelde kosten per klant per jaar
Amsterdam	AWBZ (ftft en VPT)	Eerste 3 jaar: € 17.500
Utrecht	AWBZ / Justitie	Vanaf 4 ^e jaar: € 8.000
Andere Kans	AWBZ / PGB	Onbekend
Eindhoven	AWBZ / Gemeente	Onbekend
Noord Limburg	AWBZ	€ 18.000
Midden Limburg	AWBZ / projectsubsidie	Onbekend
Den Haag	Zorgkantoor: AWBZ (oa VPT) Gemeente: pilotkosten	Onbekend
Dordrecht	VPT / Justitie / Gemeente	Onbekend
Tilburg	AWBZ / Gemeente / WMO / Zorgkantoor	€ 30.000
Zwolle	AWBZ / Justitie / Gemeente / WMO	Onbekend
Haarlem	AWBZ	Onbekend

Kosteneffectiviteit

In Nederland heeft nog weinig onderzoek plaatsgevonden naar de kosteneffectiviteit van Housing First. Binnen het onderzoek van Maas et al. (2012, blz. 32) heeft er een zeer globale vergelijking plaatsgevonden tussen de gemiddelde begeleidingskosten op jaarbasis van een klant bij Discus (via Housing First) en bij De Veste (via reguliere opvang).

Tabel 5.11 Kosten reguliere opvang versus Housing First in Amsterdam

	Discus	De Veste
Totaal		
Kosten Zorgzwaarte 1	€ 39.868	n.v.t.
Kosten Zorgzwaarte 2	€ 39.868	€ 41.146
Kosten Zorgzwaarte 3	€ 39.868	€ 44.793
Kosten Zorgzwaarte 4	€ 39.868	€ 52.093
Kosten Zorgzwaarte 5	€ 39.868	€ 56.108
Kosten zorgzwaarte gemiddeld	€ 23.128	€ 47.155

Uitgaande van deze gegevens lijkt de begeleiding van klanten vanuit het Housing First project van Discus goedkoper. Dit blijkt ook uit gegevens van GGZ Eindhoven die Thijs Honing reeds publiceerde in een presentatie (Werkconferentie Housing First in Breda, 20 maart 2013). Met een gedetailleerde berekening, zie bijlage 3, laat hij zien dat Housing First bijna € 65.000 per dakloze bespaart.

Ook bij andere Housing First projecten hebben we navraag gedaan over de kosteneffectiviteit. Op veel locaties is dit nog niet in bekend omdat Housing First nog maar net is opgestart. Wiebren Stellingwerf, coördinator van Housing First in Arnhem, geeft aan *‘geen zicht te hebben op de kosten van Housing First. In theorie moet het veel goedkoper zijn omdat klanten zelfstandig wonen en niet in*

een 7 x 24-uursvoorziening verblijven' (persoonlijke mededeling, 24 april 2013, L67). Ook Paul van der Lit geeft aan dat het *'bijna niet anders kan of Housing First moet goedkoper zijn'* (persoonlijke mededeling, 30 mei 2013, L51). David de Goede geeft in de Binnenkrant (2011) aan dat *'De financiering van de zorg komt uit de AWBZ (Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten). Afgezet tegen de kosten die met de nachtopvang (Sleep Inn, NOIZ en dergelijke) in de stad gemoeid zijn, pakt Housing First – omgerekend per persoon – goedkoper uit!*

Met deze onderzoeken in Amerika en in Nederland en aan de hand van de interviews met coördinatoren van Housing First kunnen we concluderen dat het huisvesten van dak- en thuislozen via Housing First goedkoper is dan de reguliere opvang.

5.6 Ketenpartners

Samenwerking is essentieel binnen Housing First. Om Housing First te kunnen laten slagen behoren diverse organisaties met elkaar samen te werken. Achtereenvolgens zijn van de projecten in Den Haag, Eindhoven en Arnhem de samenwerkende ketenpartners benoemd en wordt kort uitgelegd welke rol zij vervullen binnen Housing First.

Tabel 5.12 Ketenpartners binnen Housing First Den Haag (Otter, 2011, blz. 3)

Den Haag	Rol van de organisatie binnen HF Den Haag
Gemeente CCP/daklozenloket	Klanten worden door het Centraal Coördinatie Punt (CCP) aan de hand van criteria beoordeeld op geschiktheid (screening) en in het plaatsingsoverleg toegewezen aan organisatie die woonbegeleiding verzorgt.
CZ zorgkantoor Haaglanden	Zorgt mede voor financiering van Housing First vanuit AWBZ indicatie van deelnemende klanten.
Woningcorporatie Staedion LIMOR	Stelt woningen beschikbaar voor klanten. LIMOR heeft de coördinerende taak m.b.t. de thuis/woonbegeleiding. Zij bieden deze begeleiding ook aan.
Leger des Heils	Leger des Heils biedt thuis/woonbegeleiding aan
Parnassia Bavo Groep (indirect)	Zij ondersteunen klanten bij het onder controle houden van drugsgebruik.

In Eindhoven krijgt Housing First ondersteuning van woningcorporaties Domein, Wooninc, Woonbedrijf en Trudo. De andere partners zijn het Leger des Heils en opvangorganisatie NEOS. Ook gemeente Eindhoven ondersteunt het project (Bakermans, 2012).

Tabel 5.13 Ketenpartners binnen Housing First Eindhoven

Eindhoven	Rol van de organisatie binnen HF Eindhoven
Woningcorporatie Domein Woningcorporatie Wooninc Woningcorporatie Woonbedrijf Woningcorporatie Trudo	Woningbouwcorporaties die betrokken zijn bij de pilot. Deze woningcorporaties stellen woningen beschikbaar voor Housing First. Betrokken organisaties kunnen richting deze corporaties aangeven wat voor soort woning zij

	nodig hebben. Tijdens het kennismakingsgesprek met de klant kijkt de praktijk welke woning geschikt zou zijn en de corporaties proberen hier zoveel mogelijk rekening mee te houden (Wewerinke et al., 2013, blz. 26).
Leger des Heils / GGZ Eindhoven / NEOS	Deze organisaties bieden binnen Housing First de woonbegeleiding aan.

Ook in de gemeente Dordrecht is samenwerking de dragende kracht achter Housing First. In de ondertekende samenwerkingsovereenkomst staan het Leger des Heils, Sociale Dienst Drechtsteden en de woningcorporatie Trivire opgenoemd als ketenpartners (LdH Zuidwest Nederland, 2013, blz. 15).

Tabel 5.14 Ketenpartners binnen Housing First Dordrecht

Dordrecht	Rol van de organisatie binnen HF Dordrecht
Leger des Heils	• Coördinatie en begeleiding • 24-uurs bereikbaarheid • Indien van toepassing toeleiden naar behandeling • Toeleiden naar budgetbeheer < 6 weken • Aankleding van de woning (vloerbedekking en gordijnen) z.s.m. • Rapportage, registratie, evaluaties (a.d.h.v. criteria en verantwoording).
Sociale Dienst Drechtsteden	• Maximaal 6 maanden rechtstreeks betalen van huur en vaste lasten • Maximaal 6 maanden via PGMB kosten voor budgetbeheer • Toeleiden naar werk • Korten op uitkering bij niet naleven van afspraken.
Woningcorporatie Trivire Woningcorporatie Woonbron	• Levering van 1 woning per maand conform criteria • Huurovereenkomst met klant aangaan; huurovereenkomst met als bijzondere voorwaarde een verplichte begeleiding van de klant door het Leger des Heils, vastgelegd in een begeleidingsovereenkomst van het Leger des Heils. • Voortzetting huurcontract zonder begeleidingscomponent bij gebleken zelfstandigheid en goed huurderschap. • Aanstellen van één vast contactpersoon voor Housing First • Inzetten sociaal beheerder(s) in een signalerende rol.

Deze overzichten geven duidelijk aan dat Housing First alleen maar kans van slagen heeft wanneer gemeenten, woningcorporaties en andere instanties betrokken worden bij het project. Er behoort een breed draagvlak te zijn om Housing First te realiseren. Daarbij is het belangrijk om als organisatie je eigen identiteit te behouden. Corné Borchers geeft aan dat dit moeilijk is. *‘Je ziet dat organisaties allemaal hun eigen identiteit staande proberen te houden, het niet willen onder brengen bij andere systemen. Een belangrijkere vraag is hoe kun je identiteit bewaren en het belang van de klant voorop laten staan. Moeilijk, want niemand wil een klant met een indicatie laten gaan, want dan geef je een financiering weg.* (persoonlijke communicatie, 13 juni 2013, L132).

Samenvattend kunnen we stellen dat binnen de samenwerking met diverse organisaties niet een indicatie, met daarbij behorende zak met geld, centraal behoort te staan. Nee, uitgangspunt dient de klant te zijn. Daarom is het belangrijk dat deze klanten evenredig verdeeld worden over de hulpverlenende organisaties.

Wat binnen de samenwerking ook belangrijk is, is onderscheid aanbrengen tussen de rol van degene die de sleutel overhandigt, de begeleider en de woningcorporatie. Paul van der Lit ondersteunt dit met een voorbeeld. *“Bij één man gaat het momenteel mis. Die heeft in een aantal wonen zijn burens bedreigd en zit nu vast. Woningbouwvereniging geeft aan dat dit niet verder kan gaan. Dan gaat woningbouw samen met ons naar de gevangenis. Zij hebben zonder ons gezegd, ‘luister, jouw huurcontract wordt ontbonden’. Daarna is mijn collega met hem in gesprek gegaan, ‘okay hoe gaan we dit nu oppakken’. We begeleiden hem nu nog steeds en ook wanneer hij straks het huis uit gaat, zullen we hem blijven begeleiden”* (persoonlijke mededeling, 30 mei 2013, L100).

5.7 Ervaringen van projectcoördinatoren

We hebben met drie coördinatoren van Housing First een interview gehouden over hun ervaringen met Housing First. Een samenvatting van deze interviews zijn terug te lezen in bijlage 4, 5 en 6. Enkele belangrijke kernpunten en (leer)ervaringen vatten we samen:

- Er is geen eenduidige visie op Housing First (L89, L148).
- Coördinatoren zijn erg enthousiast over Housing First en willen dit graag doorzetten (L66, L72, L125).
- Drie meest voorkomende basisvoorwaarden die gesteld worden zijn geen overlast veroorzaken, huur betalen en het accepteren van woonbegeleiding (L54, L75, L135).
- Er is een tekort aan geschikte huisvesting voor Housing First. In Tilburg is de ambitie om 80 klanten te huisvesten teruggebracht naar 60 klanten (L129, L145). Ook in Dordrecht wordt dit probleem onderkend (L83).
- In Tilburg en Dordrecht wordt geen ‘openbare’ wachtlijst bijgehouden (L75, L134). Hierdoor blijft het verrassingselement, wat Housing First kenmerkt, behouden.
- Huisvesting is maatwerk. Daarom wordt er gekeken naar een ideale match. Klantprofiel en woningprofiel worden met elkaar vergeleken. Op deze manier zal een alcoholverslaafde man geen woning krijgen met een slijterij in de straat (L96, L133, L144).
- Er is geen eenduidige visie op het verbreken van een woningcontract. In Tilburg hanteren ze de regel, na 3 keer overlast is het einde woning (L143). In Dordrecht is dit minder gewaarborgd (L100).
- Als begeleider is het belangrijk om in te springen op het moment dat de klant hulp vraagt. Belangrijk is om de klant zoveel mogelijk zelf te laten doen. Als begeleider is het belangrijk om op je handen te blijven zitten (L62, L73).
- In Tilburg en Dordrecht liggen plannen om te werken met ervaringsdeskundigen (L104, L137). Erg belangrijk omdat voormalig dak- en thuislozen belang hechten aan voorbeeldrollen.
- In Dordrecht speelt er flinke problematiek om CJIB schulden (L99). Klanten dreigen in gijzeling genomen te worden met stopzetting van uitkeringen extra schulden tot gevolg.

5.8 Problematiek met betrekking tot huisvesting

Zoals we in dit hoofdstuk aangeven, en later komt dat ook nog in ons onderzoek terug, zijn er te weinig beschikbare woningen. In Amerika speelt dit probleem niet. Daar wordt gebruik gemaakt van *‘private landlords. Dat zijn private huiseigenaren. En die private landlords werken graag samen met Pathways to Housing’* (persoonlijke mededeling, 28 maart 2013, L28). Dit knelpunt in Nederland ontdekten wij tijdens het uitvoeren van ons onderzoek. We hebben ervoor gekozen om dit probleem in deze laatste paragraaf uit te diepen.

De gemeenten en woningcorporaties in Nederland zijn verantwoordelijk voor het huisvesten van doelgroepen die het moeilijk hebben in de maatschappij, zoals dak- en thuislozen, slachtoffers van huiselijk geweld en zwervjongeren. Een taak van woningcorporaties is om deze mensen te helpen bij huisvesting. Om Housing First tot een succes te maken ligt er een grote verantwoordelijkheid bij woningcorporaties. Zij behoren mee te doen om aan de noodzakelijke woningen te komen. Zo werkt Discus Amsterdam samen met vijf verschillende woningcorporaties. Dit zien we ook bij de Housing First projecten in Arnhem, Dordrecht, Eindhoven en Tilburg. Bij deze projecten zijn meerdere woningcorporaties betrokken.

Een rondgang langs diverse centrumgemeenten leverde het resultaat op dat de beschikking over geschikte woonruimte voor Housing First projecten tekort schiet. De gemeente Alkmaar geeft aan dat *‘de financiering lastig blijkt, zeker in tijden van financiële schaarste bij onze lokale woningcorporaties. Er vinden momenteel geen investeringen plaats en grootschalige verbouwingen om panden geschikt te maken voor Housing First. Kamers met Kansen staan eveneens niet in de planning’* (persoonlijke communicatie, 26 maart 2013, E3). Ook de gemeente Almere geeft aan op het probleem te stuiten van een gebrek aan *‘housing’* (persoonlijke communicatie, 27 maart 2013, E4). In onze enquête komen ook reacties naar voren dat het probleem van huisvesting aankaart. Zo geeft een medewerker van GGZ Eindhoven aan *‘sneller beschikbaar zijn van woningen, dit duurt nu soms nog 8 weken na het eerste gesprek met een klant’* (enquête, H52). Ook andere begeleiders in Eindhoven geven aan dat *‘ze meer woningen willen. Er zijn nog zoveel klanten, maar te weinig huizen’* en de *‘wachttijd tussen aanmelding en huisvesting in een eigen woning moet korter’*. (enquête, H51 & H53). Corné Borchers geeft aan dat door problemen bij de woningcorporaties *‘de ambitie van 80 klanten huisvesten is teruggebracht naar 60 klanten’* (persoonlijke mededeling, 13 juni 2013, L128).

Deze reacties staat niet op zichzelf. Dat blijkt uit het rapport Housing First in Nederland (2013, blz. 34). Housing First Midden Limburg, Housing First Dordrecht en Andere Kans Housing First zijn op dit moment de enige projecten die klanten directe toegang kunnen bieden tot woonruimte. Binnen andere projecten kan de tijd tussen toelating tot een woning via Housing First oplopen tot 2 jaar. Ook Paul van der Lit *‘herkent dit probleem’* (persoonlijke mededeling, 30 mei 2013, L14).

Tabel 5.13 Tijd tussen toelating Housing First en eigen woning

Projecten	Tijd tussen toelating HF en eigen woning	Tijdelijke locatie voor plaatsing in eigen woning
Amsterdam	1 maand tot 2 jaar	Soms
Utrecht	0.5 tot 1 jaar	Soms
Andere Kans	1 dag tot 4 weken	Nee
Eindhoven	Gemiddeld 3 maanden	Ja

Noord Limburg	Niet bekend	Nee
Midden Limburg	Nvt ⁶	Nvt ¹
Den Haag	Gemiddeld 10 weken	In principe niet
Dordrecht⁷	1 week	Soms

Woningcorporaties hebben momenteel onvoldoende ruimte om te investeren. Dit komt mede door diverse overheidsmaatregelen, zoals de heffing aan woningcorporaties. Die heffing zorgt ervoor dat woningcorporaties de komende jaren 1,7 miljard euro betalen aan de rijksoverheid. Zo moet woningcorporatie Vivare in Arnhem per jaar 17 miljoen afdragen. ‘De rijksoverheid weet dat wij dit niet zomaar kunnen betalen en vindt dat wij daarvoor de huren fors moeten verhogen’ vertelt directeur Eric Angenent in het maartnummer van ‘Vivare Schrijft’ (2013, blz. 6). ‘En het geld dat we normaal gesproken investeren in betere of nieuwe woningen, gaat nu allemaal naar Den Haag. Onze huurders zijn de dupe’. De maatregelen in Den Haag veroorzaken volgens Angenent een domino-effect. ‘We kunnen nu 25% minder investeren in nieuwbouw en renovatie’.

Uit een recente trendanalyse voor de periode 2013-2017 van het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW, 2013, blz. 3) blijkt dat corporaties de maandhuur gemiddeld van 441 euro nu, naar 543 euro in 2017 verhogen. De totale huurinkomsten van de corporaties nemen toe, terwijl de investeringen op nieuwbouw flink afnemen. De komende vijf jaar zijn er plannen voor de nieuwbouw van 105.000 zelfstandige huurwoningen. In 2012 waren nog 146.000 nieuwe huurwoningen ingepland. Een daling van 28% (WSW, 2013, blz. 2).

Naast deze ontwikkeling spelen er ook nog andere ontwikkelingen mee. Housing First is moeilijk te verkopen aan burgers en politici. Er is al sprake van een krapte op de woningmarkt en dan ga je opeens ook nog woningen met voorrang aan dak- en thuislozen geven. Zo schrijft de Gooi en Eemlander in 2012 dat *‘zich structureel misdragende daklozen ‘beloond’ worden met een huurhuis, een schaars goed in de regio, de gemeente op een storm van kritiek komt te staan’*. Ook de reacties op het artikel geven aan dat Housing First binnen de maatschappij weinig draagvlak kent.

Bij woningcorporaties heeft, sinds ze in de jaren ‘90 zijn geprivatiseerd, een verandering plaatsgevonden. Woonmaatschappelijk werkers zijn verdwenen en de prioriteit is van zorgfunctie verschoven naar een controlerende functie. (Prooijen, 2011, blz. 16). Woningcorporaties zijn bang met een lastige groep bewoners te worden opgezadeld, waar ze zelf niets mee kunnen en met geen mogelijkheid vanaf komen. Om dat risico te verkleinen formuleren ze zoveel contra-indicaties dat mensen, voor wie het nodig is, niet meer aan een woning kunnen komen.

De corporaties zouden een bijdrage kunnen leveren aan Housing First door meer woningen beschikbaar te stellen. Het gaat om investeren in een zorgrelatie waarbij in de huurrelatie naar de achtergrond verschuift. Maatschappelijke ontwikkelingen maken dit moeilijk, alhoewel er ook uitzonderingen zijn. Sommige woningcorporaties nemen hun zorgtaak wel serieus. Zo komt preventie en voorkomen van dakloosheid steeds hoger op de agenda te staan. De gemeente Apeldoorn werkt met preventieve woonbegeleiding, een laatste kans beleid en ze bieden opstapwoningen aan. Dit alles wordt in samenwerking gedaan met diverse woningcorporaties en hulpverlenende instanties zoals Tactus, Leger des Heils en IRISzorg. (persoonlijke communicatie, 27 maart 2013, E5).

⁶ Nvt: niet van toepassing. Klanten worden pas toegelaten als een woning beschikbaar is

⁷ Pas 1 klant ingestroomd

Als mogelijke oplossing voor dit probleem zegt Paul van der Lit dat zij *‘geen wachtlijst hanteren. Er is een lijst, maar die is niet openbaar. Mensen kunnen zich voor hulp bij ons aanmelden, maar we zeggen er helemaal niets van. Pas als wij iemand hebben voor een huis, dan gaan we naar die persoon toe* (persoonlijke communicatie, 30 mei 2013, L75). Deze manier wordt ook toegepast in Tilburg. Corné Borchers geeft aan dat *‘er geen zichtbare wachtlijst wordt gehanteerd. De klant weet eigenlijk van niets’* (persoonlijke communicatie, 13 juni 2013, L134).

Rokus Loopik geeft aan dat *‘het huisvestingssysteem helemaal niet klopt. Kijk eens naar Amsterdam. Daar staat een miljoen vierkante meter aan kantoorruimte leeg. Als we dat open zouden zetten is er geen dakloze meer op straat te vinden. Het zijn keuzes die een gemeente of overheid maakt* (persoonlijke communicatie, 28 maart 2013, L39).

We kunnen stellen dat er door de krapte op de woningmarkt te weinig woningen beschikbaar zijn om dak- en thuislozen te huisvesten. Woningcorporaties hebben niet meer de middelen om te investeren en hun taakopvatting is door de jaren heen veranderd. Privatisering is hier één van de oorzaken van. De zorgrelatie van een woningcorporatie is naar de achtergrond verdwenen. Deze redenen zorgen ervoor dat woningcorporaties weinig huizen beschikbaar willen stellen voor een kwetsbare groep mensen. De wachttijd voor een woning binnen Housing First kan hierdoor oplopen tot 2 jaar. Dit is onwenselijk. Hiermee gaat het verrassingselement, en de kracht van Housing First, verloren. In Tilburg en Dordrecht hebben ze hier een oplossing voor bedacht. Geen wachtlijst hanteren. Een klant pas vertellen over zijn woning wanneer alles geregeld is. Ook de visie van Rokus Loopik is interessant. Kan kantoorruimte worden omgebouwd tot geschikte huisvesting? We hebben niet de mogelijkheid gehad om deze vraag binnen ons onderzoek te beantwoorden.

5.9 Beantwoording deelvraag 2

Uit onderzoek in Amerika blijkt dat 84% van de deelnemende dak- en thuislozen na een jaar nog steeds hun woning heeft behouden. Ook is er in Amerika geen toename te zien van middelengebruik en/of psychiatrische symptomen.

Waar Housing First beoogt zonder voorwaarden te zijn, blijkt dit bij veel projecten in Nederland niet het geval te zijn. Zo stelt iedere locatie zijn eigen voorwaarden en voert iedere locatie op een andere manier Housing First uit. Wel richt een merendeel van de Housing First projecten zich op de groep (chronisch) daklozen met meervoudige problematiek. Amsterdam is momenteel het grootste project in Nederland met 165 klanten. De uitval van klanten is relatief klein. De meest voorkomende reden van uitval is contractontbinding door gedrag van de klant. De resultaten van Housing First zijn positief. Bij Discus Amsterdam is 84% van de 165 klanten na één jaar nog gehuisvest. Ook bij andere Housing First projecten zijn de resultaten positief. Utrecht (86%), Midden-Limburg (86%), Noord-Limburg (91%), Eindhoven (94%) en Den Haag (100%). Bij deze cijfers plaatsen we een kanttekening. Zo wonen in Amsterdam na vijf jaar nog steeds voormalig dak- en thuislozen met ondersteuning van een woonbegeleider. Het volledig zelfstandig wonen, kenmerk van Pathways to Housing, staat hiermee onder druk en Housing First lijkt hierdoor te veranderen in een vorm van ambulante woonbegeleiding.

Housing First wordt gefinancierd vanuit de AWBZ, VPT, WMO, Zorgkantoren, justitie en gemeenten. Net als in Amerika is Housing First in Nederland goedkoper dan de huidige vorm van opvang en

begeleiding van dak- en thuislozen. Waar dak- en thuislozen de maatschappij normaal gesproken bijna € 100.000 kosten, kost dit de gemeente Eindhoven met Housing First maar € 35.000.

Binnen Housing First wordt samengewerkt met diverse partijen. Meestal zijn dit de gemeenten, zorgkantoren, woningbouwcorporaties, Sociale Diensten en diverse hulpverlenende instanties uit een stad. Binnen deze samenwerking is het belangrijk om de rollen tussen degene die de sleutel overhandigd, de begeleider en de woningcorporatie gescheiden te houden. Projectcoördinatoren zijn positief over Housing First. Graag willen ze het project doorzetten. Ze geven aan dat huisvesting maatwerk is. Het is belangrijk om de klant zoveel mogelijk zelf te laten doen en als begeleider op je handen te zitten. Graag willen ze komende tijd aan de slag met ervaringsdeskundigen. Coördinatoren signaleren twee knelpunten binnen Housing First. Onvoldoende woningen en schulden bij klanten. Ook geven ze aan dat er geen eenduidige visie op Housing First is. Hierdoor voert iedere locatie Housing First op een andere manier uit.

Het gebrek aan geschikte huisvesting blijkt ook in andere steden. De huidige crisis zorgt ervoor dat woningcorporaties niet meer investeren. Ook is wegens privatisering de taakopvatting van een woningcorporatie veranderd. De zorgrelatie van een corporatie is naar de achtergrond verdwenen. Hierdoor is er een steeds kleiner aantal woningen beschikbaar voor een kwetsbare groep mensen. Het gevolg is dat de wachttijd bij een Housing First locatie kan oplopen tot 2 jaar. Hierdoor dreigt het verrassingselement van Housing First te verdwijnen. In Tilburg en Dordrecht wordt dit probleem ondervangen. Geen wachtlijst hanteren en een klant pas vertellen over zijn woning wanneer alles geregeld.

Hoofdstuk 6:

Resultaten en ervaringen van klanten

“ De meeste mensen van Discus hebben zelf ook narigheid gehad, die weten dondersgoed hoe het kan zijn. Ik denk dat dat een positieve werking heeft. Dan zien mensen van; Hé hij is ook naar de klote geweest, en hij is er ook weer bovenop gekomen. Dat geeft je motivatie, het kan dus wel maar je moet er wel het één en ander voor laten.

- Klant Discus -

6. Resultaten en ervaringen klanten

Dit hoofdstuk beschrijft allereerst de reactie van Housing First medewerkers op de vraag of Housing First aansluit bij de begeleiding van dak- en thuislozen. Daarna komen aan de orde: de ervaringen van klanten bij het bewonen en begeleiden binnen Housing First, de verandering van kwaliteit van leven van klanten. De ervaringen van klanten bij hun eigen ontwikkelingen en de verandering van de hulpvraag. In paragraaf 6.6 gaan we in op de knelpunten van klanten binnen Housing First. We ronden het hoofdstuk af met de beantwoording van deze deelvraag.

6.1 Begeleiders over Housing First

Deze vraag hebben we in de enquête gesteld aan de Housing First medewerkers. Alle medewerkers geven aan dat dit het geval is. Er worden diverse redenen genoemd.

Daklozen zijn vaak teleurgesteld, hebben weinig vertrouwen in maatschappij en hulpverlening. Met veel regels redden ze het niet in een voorziening en halen dan nooit die laatste trede van zelfstandig wonen. Uit een instelling moeten ze in ieder geval weer snel doorstromen, wat met de problematiek vaak niet haalbaar is. Daklozen hebben het meest behoefte aan een eigen thuis (H16).

Met name mensen die heel lang dakloos zijn geweest en allang uit de maatschappij zijn, zijn vaak niet meer in staat om met zoveel regels om te gaan. Er wordt per persoon, en vooral mét de persoon gekeken hoe het voor deze persoon zou moeten en wat er afgesproken moet worden. Ook wordt het netwerk veel meer benut. Het sluit beter aan bij een deel van de dak en thuislozen. Met name de langdurig daklozen die zich behandel mijndend opstellen. Dit omdat voor ons geen behandeling vereist is (H20).

Housing First biedt laagdrempelige toegang tot hulp en begeleiding. Wij bieden de hulp aan een groep mensen die niet plaatsbaar is in voorzieningen. Ze komen direct van de straat en onder de brug vandaan. Overlevingsdrang is groot waardoor de kandidaten ook moeten leren hun huis een thuis te laten voelen (H14).

Er wordt met name alleen naar de toekomst gekeken. Wat zijn de wensen, dromen en krachten. Dat werkt motiverend en geeft klanten een kans om weer het vertrouwen te creëren zodat ze het zelf kunnen (H15).

Dit zijn slechts enkele reacties van begeleiders. Maar ze vatten samen wat de kracht van Housing First is. Een kwetsbare groep mensen zonder vertrouwen in de hulpverlening huisvesten zonder allerlei voorwaarden en regels te stellen (H18). Housing First is vraaggericht (H22) en begeleiders geven aan dat er vooral mét de klant gekeken wordt naar de toekomst. Er wordt gewerkt vanuit de klant. Zijn wensen, dromen en krachten staan centraal (H15) en worden ingezet om een nieuw leven op te bouwen.

6.2 Ervaringen van klanten bij woning en begeleiding

Met het verkrijgen van een woning verandert er veel voor een dak- en thuisloze. De meeste Housing First klanten komen vanaf de straat of vanuit detentie. Ze zijn gewend om iedere dag te zoeken naar een slaapplek en eten. Met het verkrijgen van een woning komt hier een einde aan. Er is een zekerheid. Een plaats waar ze iedere avond kunnen slapen. Een plaats die ze met niemand hoeven te delen. De betekenis van een huis verschilt per persoon. Er zijn drie groepen klanten te onderscheiden (Post, Oostenbruggen, Wewerinke, & Wildenberg, 2010):

- Een groep klanten die aangeeft dat ze niet meer op zoek hoeven te gaan naar een plaats om te slapen. Ze zijn veilig in hun eigen huis, het geeft hen zekerheid en rust wetend dat ze een eigen plek hebben.
- Een groep klanten die aangeeft dat een huis staat voor erkenning, eindelijk hoor je erbij. Het huis geeft de groep klanten een bepaalde status.
- Een groep klanten die het huis zien als symbool van bevrijding van het leven dat ze vroeger hebben geleefd.

Klanten reageren verschillend na het toewijzen van een woning (Post et al., 2010, blz.43):

“Prachtig, ik had de tranen in mijn ogen. Een mooie hoekwoning, daar werd ik heel blij van. Er valt zo’n stress van je af, je kan naar huis wanneer je wilt”.

“Je kan naar huis wanneer jij wilt, je steekt de sleutel in het slot en je hoeft niet aan te bellen of iets in je zak te hebben zitten. Het geeft je gewoon zo’n rust, je bent ook helemaal niet meer verplicht om te gaan hosselen en te gaan stelen of op straat te slenteren.”

Deze reacties komen overeen met dat wat Paul van der Lit als coördinator van Housing First in Dordrecht zegt. ‘Een man die tot tranen toe geroerd is omdat die nooit meer had verwacht ooit in zijn leven een huis te krijgen. Familie die totaal in paniek opbelt naar ons. ‘Het kan helemaal niet dat je mijn vader een huis geeft. Dat kan hij helemaal niet aan. Dus waarom ben je zo stom hem een huis te geven?’ (persoonlijke mededeling, 30 mei 2013, L78).

Marcel, een bewoner van Discus, werd opeens uitgenodigd voor een gesprek. ‘Ze zeiden: we hebben een woning voor je. Ze liepen naar boven en kwamen terug met de sleutels. Het was shocking. Nee, ik was niet blij die eerste keer, ik voelde me opgelaten. Dat gevoel verdween pas toen ik een jaar in de woning zat en mijn ouders op mijn verjaardag kwamen, ik had ze jaren niet gezien. Iedereen was blij voor me.’ (Hunsche, 2011, blz. 25).

Post et al. (2010, blz. 50) geeft aan dat klanten zelf aangeven dat de trapsgewijze aanpak voor hen niet werkt. Housing First is voor hen de juiste manier om met hen om te gaan.

“Je krijgt een traject van jaren voordat je eindelijk aan een woning komt. (...) Bij Discus gaat het heel anders; die denken: “Geef eerst iemand een eigen plekkie waar hij zich thuis voelt en aan zijn sores kan werken.” (...) Ik begrijp niet dat andere instellingen er nooit aan begonnen zijn.”

Klanten ervaren de begeleiding binnen Housing First als positief (Post et al., 2010, blz. 52). Reden hiervoor zijn de onvoorwaardelijke steun die klanten ervaren. Ook geven klanten aan dat begeleiders betrokken zijn en oplossingsgericht denken. Daarbij wordt geluisterd naar de vraag en behoefte van

de klant. Die geeft aan de relatie tussen hem en de hulpverlener als gelijkwaardig te zien (Post et al., 2010, blz. 52).

“De relatie met mijn begeleider is als een broer en zus relatie. Ik ben super eerlijk en ik kan alles aan haar overlaten. Ik ben heel blij dat Discus er is. Na mijn terugval ben ik gesteund door Discus, de kracht van Discus is dat ze geen oordeel over je vellen maar dat ze je steunen”.

“Ik zie mijn begeleider niet als begeleider, het is meer een vriendschap. Als ik hem als begeleider zou zien dan zou ik hem nooit alles vertellen”.

Naast de gelijkwaardigheid wordt het werken binnen Housing First met ervaringsdeskundigen als positief beoordeeld (Post et al., 2010).

‘De meeste mensen van Discus hebben zelf ook narigheid gehad, die weten dondersgoed hoe het kan zijn. Ik denk dat dat een positieve werking heeft. Dan zien mensen van; Hé hij is ook naar de klote geweest, en hij is er ook weer bovenop gekomen. Dat geeft je motivatie, het kan dus wel maar je moet er wel het één en ander voor laten’.

Wat klanten aangeven is dat er veel waarde aan een woning wordt gehecht. Het zet de wereld van een dak- en thuisloze (en zijn familie) helemaal op zijn kop. Binnen Housing First wordt de begeleiding positief beoordeeld. De relatie tussen woonbegeleider en klant is gelijkwaardig en klanten raden aan om ervaringsdeskundigen tijdens de woonbegeleiding in te zetten.

6.3 Verandering kwaliteit van leven

In het rapport ‘Discus Amsterdam: Housing First, evaluatie van de werkzaamheid’ (2010, blz. 77) is onderzocht of de kwaliteit van leven van de klanten, sinds ze zijn opgenomen in het Housing First project, is verbeterd, verslechterd of gelijk is gebleven. Klanten binnen Discus geven aan dat na hun opname binnen Housing First relatief weinig verslechtering op de verschillende leefgebieden heeft plaatsgevonden. Een uitzondering hierop vormt de financiële situatie van klanten. Bij 16% van de klanten heeft een verslechtering plaatsgevonden (maar daar staat tegenover dat 70% op dit gebied een verbetering signaleert).

Tabel 6.1: Verandering op leefgebieden sinds het verblijf bij Discus

Leefgebied	Verbetering
Algemene kwaliteit van leven	89%
Woonsituatie	91%
Financiën	70%
Dagbesteding	79%
Huishouden & Zelfverzorging	68%
Contact met familie	67%
Sociale contacten	51%
(Gevoel van) veiligheid	49%
Lichamelijke gezondheid	73%
Geestelijke gezondheid	70%
Middelengebruik	71%
Contact met kinderen	67%
Weerbaarheid	79%

Ook aan begeleiders van Discus is gevraagd of ze een verandering in de algemene kwaliteit van leven bij hun klanten hebben gezien (Maas et al., 2012, blz. 77). Begeleiders geven aan dat de algemene kwaliteit van leven bij 75% van de klanten is verbeterd. Bij tien klanten is de levenskwaliteit volgens hen hetzelfde gebleven (16%) en bij één klant acht de begeleider de kwaliteit van leven verslechterd (2%). Wat betreft vijf klanten bleef deze vraag onbeantwoord (8%).

Het onderzoek 'Housing First in Nederland' (2013, blz. 81) toont aan dat Housing First de algemene levenskwaliteit van klanten verhoogt.

Tabel 6.2 Resultaten⁸

<i>Stellingen</i>	HF Amster- dam	HF Utrecht	Andere Kans HF	HF Eindho- ven	HF Noord- Limburg	HF Midden - Limburg	HF Den Haag	Totaal
A: HF verhoogt de algemene levenskwaliteit van klanten	4,0	4,0	4,0	3,8	4,0	3,8	4,0	3,9
B: HF heeft een positief effect op de sociale integratie van klanten	3,6	3,5	3,8	3,3	3,5	3,3	4,0	3,6
C: Klanten van Housing First zijn tevreden met hun huisvesting	3,9	3,2	3,7	3,3	4,0	3,3	3,5	3,6
D: Klanten zijn tevreden met de begeleiding	3,8	3,4	3,6	3,5	3,5	3,5	3,5	3,6

Op een vierpuntsschaal, geven medewerkers van de projecten Amsterdam, Utrecht Andere Kans, Noord-Limburg en Den Haag 4 punten. Eindhoven en Midden-Limburg geven 3.8 punten. Dezelfde positieve resultaten worden ook geboekt op de sociale integratie van klanten, tevredenheid over de huisvesting en begeleiding.

Dit komt overeen met wat Paul van der Lit in Dordrecht aangeeft, *'wat me in ieder geval opvalt is dat bij alle 6 de klanten na 3 maanden in die matrix mensen enorm vooruit gaan. Minimaal 10 punten. Je kan maximaal 50 punten scoren. 10 punten heb je altijd, dat is het minimum. Dus in die overige 40 gaat iedereen minstens 10 punten vooruit in de eerste 3 maanden. Ook horen we dat een aantal klanten minder is gaan drinken en gebruiken (persoonlijke mededeling, 30 mei 2013, L3 & L38).*

Met deze verschillende onderzoeken en interviews wordt duidelijk dat Housing First bijdraagt aan de verandering en verbetering van kwaliteit van leven van voormalig dak- en thuislozen.

⁸ Antwoorden op een vierpuntsschaal (1=zeer mee oneens; 2= enigszins mee oneens; 3= enigszins mee eens; 4=zeer mee eens).

6.4 Ervaringen van klanten bij hun eigen ontwikkeling

Zoals we in hoofdstuk 3 hebben beschreven is Housing First gericht op rehabilitatie. Daarin schreven we dat rehabilitatie het bieden van ondersteuning bij herstel van maatschappelijke rollen en participatie is. Rehabilitatiegericht werken gaat om het verwezenlijken van doelen die door de klant zelf zijn gesteld. Rehabilitatie gaat uit van de visie dat iemand met verslaving en psychiatrische problemen een mens is met een verleden en een toekomst: door aandoeningen is hij of zij mogelijk rollen kwijtgeraakt. Het herstelproces binnen Housing First wordt vanuit de rehabilitatie opgedeeld in 3 fasen (Wilken en Hollander, 2009):

1. Stabilisatiefase
2. Herwaarderingsfase
3. Re-integratiefase

6.4.1 Stabilisatiefase

In de stabilisatiefase worden veel zaken uit handen genomen door de begeleiders van Housing First, zoals het beheren van financiën en de administratie. Alle 11 klanten geven aan dat deze overname hen rust geeft (Post et al., 2010, blz. 52).

“Ja ontspannen, ik raak er ontspannen door. Geen zorgen. De stress neemt af. Heel fijn. Echt fijn.

Veel voormalig dak- en thuislozen hebben in het verleden contact gehad met politie en justitie. Post (Post et al., 2010, blz. 52) geeft aan dat het contact met politie en justitie vele malen minder is geworden sinds het verkrijgen van een woning bij Discus. Deze conclusie komt ook naar voren in het onderzoek van Maas et al. (2012, blz. 52) bij Discus Amsterdam.

Post et al. (2010, blz. 52) geeft aan dat de stabilisatiefase voor veel klanten een moeilijke fase is. Klanten vinden het moeilijk om de structuur van straat en detentie, los te laten. Met behulp van begeleiders wordt geprobeerd een eigen structuur op te bouwen, maar klanten vinden dit moeilijk. Zo geeft één klant aan (Post et al., 2013, blz. 52):

“Dat is heel verschillend, net toen ik vrij kwam en met nu. Ik had toen nog het oude gevoel en systeem, dat slijt met de jaren.

6.4.2 Herwaarderingsfase

Het huisvestingsprobleem is opgelost. Aan de schulden wordt gewerkt. De klant ervaart rust en met deze rust ontstaat de ruimte om na te denken over andere leefgebieden. Voorbeelden hiervan kunnen zingevingsvragen, gemis van dagbesteding en gemis van vrienden, familie en gezin-zijn. De begeleiding richt zich in deze fase op het ontwikkelen van vaardigheden (Post et al., 2010, blz. 53). In deze fase ontdekken klanten dat hun financiële situatie is verslechterd. Schulden behoren te worden afgelost en ze zijn afhankelijk van een uitkering. Er wordt door sommige klanten minder verdiend dan tijdens het leven op straat. Een klant zegt daarover (Post et al., 2010, blz. 53):

“Ja tuurlijk, veel minder geld, daar leer je mee leven. Dat is een keuze die je maakt. Ik heb geen schulden, ik maakte makkelijk tweeduizend euro per dag. Ik heb nooit een uitkering aangevraagd want dan ben je makkelijk te vinden”.

Deze achteruitgang op financieel gebied komt ook terug in het onderzoek van Maas et al. (2012, blz. 77) bij Discus. Wolf geeft aan dat 16% een verslechtering ervaart op het gebied van financiën. Een relatief groot percentage ten aanzien van de verslechtering op andere leefgebieden.

In de herwaarderingsfase proberen veel klanten het straatleven achter zich te laten. Het gevolg hiervan is dat het sociale netwerk van een klant kleiner wordt. Een klant behoort weer nieuwe contacten op te bouwen. Door ervaringen uit het verleden vinden sommigen het moeilijk om iemand te vertrouwen. Eén klant zegt (Post et al., 2010, blz. 53):

“In het begin ga je makkelijk om met vertrouwen, dan kom je er achter dat het misbruikt wordt of dat mensen er verkeerd mee om gaan. Daar wordt je voorzichtig mee. Ik laat niemand bij mij thuis, ik vertrouw niemand, vrienden van de straat zijn geen vrienden”.

Om een sociaal isolement op te vangen is het aanbieden van dagbesteding van essentieel belang. Hier komen we in paragraaf 6.6 nog op terug. Want het is net zoals een klant zegt (Post et al., 2010, blz. 53):

“Ik word van de eenzaamheid depressief waardoor de kans op terugval groter wordt. Ik gebruik maar wat soms puur uit verveling”.

6.4.3 Re-integratiefase

In deze fase staat het vervullen van sociale rollen, het zelfvertrouwen versterken en het oefenen van vaardigheden centraal. De klant begint aan een re-integratietraject of vrijwilligerswerk. Het is van belang dat de klant kwaliteit ervaart in zijn leven en zich onderdeel van de maatschappij voelt (Post et al., 2010, blz. 54). De begeleiding richt zich op ondersteunen en afstand nemen. De klant neemt de controle steeds meer in handen.

Over het algemeen kan er worden geconcludeerd dat er een stijgende lijn zit in de kwaliteit van leven. Het cijfer dat de respondenten zichzelf geven voordat ze de sleutel kregen was bij 10 van de 11 respondenten een onvoldoende (Post et al., 2010, blz. 54). De fysieke gesteldheid was in deze periode bij alle klanten slecht. 'Ondervoeding, vermoeidheid en psychisch gebroken' zijn begrippen die de klanten veelvuldig gebruiken (Post et al., 2010, blz. 54). Op het moment van het ontvangen van de sleutel en de periode die daarop volgde, (stabilisatiefase) stijgt het cijfer naar een voldoende (Post et al., 2010, blz. 54). De klanten beschrijven gevoelens van euforie en erkenning. Na het voorbij gaan van deze fase is er een splitsing in de antwoorden van de klanten. Het merendeel geeft aan te blijven stijgen in levensgeluk maar een aantal geeft aan dat er nieuwe problemen ontstaan (herwaarderingsfase). Ze missen sociale contacten, rouwen om hun levensloop en vergane dromen, voelen zich eenzaam en missen dagbesteding (Post et al., 2010, blz. 54). Een aantal klanten lijken zich naar de re-integratiefase te bewegen. Zij zijn begonnen aan dagbesteding, hebben een betekenisvolle relatie en werken naar de zelf gestelde doelen toe (Post et al., 2010, blz. 54).

De Housing First projecten die al langer bezig zijn (o.a. Amsterdam en Utrecht) zien ook dat er door de jaren heen een verandering van hulpbehoeften van klanten plaatsvindt. Hoe langer klanten gehuisvest zijn, des te minder de hulpbehoefte wordt. Bij Housing First Amsterdam worden drie groepen klanten onderscheiden, namelijk klanten die net instromen en nog veel bemoeizorg nodig hebben, klanten die al wat langer in het project zitten en al wat minder begeleiding nodig hebben en

klanten met wie het contact zeer beperkt is, omdat zij behoorlijk zelfredzaam zijn (Wewerinke et al., 2013, blz. 81). Ook herkennen deze projecten het ontstaan van nieuwe problemen in de re-integratiefase.

6.5 Eenzaamheid onder klanten

Zoals we in dit hoofdstuk aangeven speelt eenzaamheid een belangrijke rol binnen Housing First. Dit knelpunt in Nederland ontdekten wij tijdens het uitvoeren van ons onderzoek. We hebben ervoor gekozen om dit probleem in deze laatste paragraaf uit te diepen.

Dat eenzaamheid binnen Housing First optreedt, is eigenlijk wel te verwachten. In hoofdstuk 4 schreven we al over de raakvlakken van Housing First met de piramide van Maslow. Wanneer we naar deze piramide kijken, zien we dat wanneer de klant een woning heeft, er voldaan is aan de fysiologische (basis)behoeften. De tweede fase kenmerkt zich volgens Maslow met woorden als veiligheid, stabiliteit en gezondheid. Door huisvesting en begeleiding wordt ook hieraan voldaan. Wanneer in deze behoeften voorzien is, ontstaat de behoefte van sociale acceptatie. Liefde, vriendschap, erbij horen en familie kenmerken deze fase. Hier stuiten we op de problematiek van eenzaamheid die speelt binnen Housing First.

Housing First zorgt ervoor dat voormalig dak- en thuislozen hun sociale netwerk kwijt raken. De sociale contacten bestonden vroeger uit mededaklozen, dealers, criminelen, medegevangenen en een sporadisch familielid. Het gemis van deze sociale contacten veroorzaakt eenzaamheid. Dat vergroot de kans op terugval. Begeleiders van Housing First in Utrecht geven aan (Wewerinke et al., 2013, blz. 81):

Bij sommige mensen zie je dat ze zelf zeggen nu red ik het wel, maar eenzaamheid is wel echt een groot probleem, dus er zijn ook mensen daar blijven we over de vloer komen omdat ze gewoon de woning niet uitkomen ofzo, dus in het begin is de begeleiding heel erg gericht op praktische zaken, en later gaan we vaker spreken over de essentiële dingen.

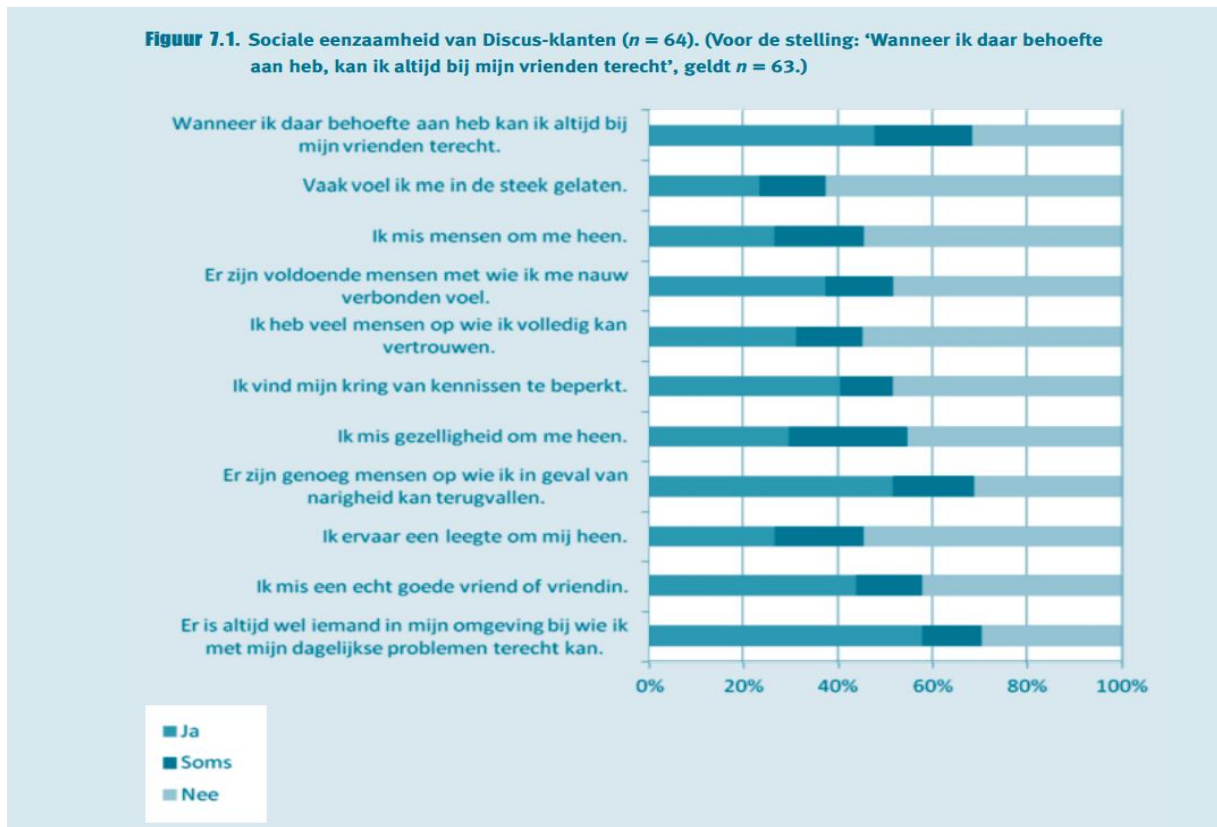
De teamleider van Housing First Utrecht geeft aan dat het aanhouden van voormalige contacten niet altijd gezonde en gewenste effecten heeft (Wolf, 2013, blz. 71).

Ik hoor regelmatig via medewerkers dat bewoners ook zelf zeggen, nu heb ik mijn woning maar dan zit ik daar, dus het is wel een duidelijke behoefte van mensen die zich gewoon eenzaam voelen. [...] Mensen zitten vaak nog in hetzelfde circuitje vanuit de nachtopvang, en alle gezonde contacten zijn vaak ergens verbroken, kinderen zien ze niet meer, het is allemaal heel erg gecompliceerd. Dus daarom is het toch vaak dat mensen dan binnen zitten en dan hebben ze wel een huis maar komen er niet echt mensen op bezoek waar zij dan steun aan hebben. De mensen die komen, die komen met een halve liter bier in de hand door de galerij naar ze toe gewaggeld, om maar een vervelend voorbeeld te noemen. En dat is dan misschien niet zo gezond.

Ook uit het rapport van “Discus, een evaluatie van de werkzaamheid” (2011, blz. 50) blijkt dat er sprake is van eenzaamheid. Klanten konden per vraag aangeven of de vraag wel of niet voor hen opging. Ongeveer een derde van de 64 klanten geeft aan niet altijd bij vrienden terecht te kunnen wanneer daar behoefte aan is (32%). Bijna een kwart voelt zich in de steek gelaten (23%) en iets meer dan een kwart mist mensen om zich heen (27%). Bijna de helft geeft aan onvoldoende mensen te hebben met wie men zich nauw verbonden voelt (58%), ruim de helft heeft niet veel mensen die

men volledig kan vertrouwen (55%) en andere klanten vinden hun kennissenkring te beperkt (41%). Bijna een derde deel mist gezelligheid om zich heen (30%) en vindt dat er onvoldoende mensen zijn op wie in geval van narigheid kan worden terugvallen (31%). Ruim een kwart ervaart een leegte om zich heen (27%), mist een echt goede vriend(in) (44%) of heeft niet veel mensen in de omgeving om met dagelijkse dingen bij terecht te kunnen (30%).

Tabel 6.4 Sociale eenzaamheid van Discus-klanten

Ook binnen het onderzoek van Post et al. (2010, blz. 43) geven klanten een reactie op hun sociaal leven:

'Ik woon in Amsterdam Noord, daar erger ik me aan vooral als ik hoor dat mensen hier in Oost een woning krijgen. Het is ver fietsen en de buurt is stil, er komt niemand langs want ze hebben hier niets te zoeken. Het is vrij stil, familie en vrienden komen niet. Ik zou graag een hond willen, daar kan ik me dan mee bezig houden. Ik word van de eenzaamheid depressief, waardoor de kans op terugval groter wordt. Ik gebruik soms puur uit verveling'.

Paul van der Lit geeft in een interview aan (persoonlijke mededeling, 30 mei 2013) dat 'na het probleem van huisvesting, eenzaamheid probleem nummer 1 zal worden. Bij de één zie je opeens sommigen oude vrienden boven komen drijven. Bij onze eerste klant komt zijn dochter iedere week langs. Zijn kleinzoon is blijven logeren. Zo'n foto van kleinzoon in Ajax t-shirt tegen de muur. Verder alles leeg. Dat is geweldig. Die dochter heeft ook enorm geholpen met inrichten en spullen enzo... We merken ook dat hij veel contacten heeft uit de daklozenscene die wel weer zelfstandig wonen (L40). Hij heeft dus echt een heel stabiel netwerk. Een andere man in ons project heeft een kat en dat is het enige contact dat hij heeft'. (L109) Als mogelijke oplossing denkt Paul aan 'het werken met

ervaringsdeskundigen (L104) of klanten met de strength-methodiek bewust maken van de eenzaamheid (L103). Maar ook hiervoor geldt, er moet aanleiding zijn om hierover het gesprek aan te gaan (L111).

Uit het onderzoek “Housing First projecten in Nederland” (2013, blz. 71) komt naar voren dat eenzaamheid een specifiek aandachtspunt is binnen diverse Housing First projecten. Daarbij geven de projectleiders aan dat dagbesteding de eerste stap is bij het terugdringen van eenzaamheid. Dagbesteding zorgt ervoor dat klanten in een ander circuit terecht komen en hierdoor nieuwe mensen leren kennen. Hierbij wordt wel een kanttekening gemaakt door de projectleider van Housing First Amsterdam. Die geeft aan dat dagbesteding en de klantcontacten van de woonbegeleiders het sociale contact niet kunnen vervangen (Wewerinke et al., 2013, blz. 71). Reden hiervoor is dat sommige klanten behoefte hebben aan andere sociale contacten, zoals met een partner of met hun kinderen. Wederom een conclusie die aansluit bij Maslow. Een Housing First specialist gaat in hetzelfde rapport ook in op de eenzaamheid onder klanten (blz. 74):

Wat heel belangrijk is, is dat je iets bedenkt tegen eenzaamheid. [...] En dat gebeurt natuurlijk wel, maar niet genoeg. Dat is echt een aandachtspunt. Eenzaamheid is de ergste ziekte waar je aan ten prooi kunt vallen. Daar kun je iets aan doen, door dingen in de avonduren te bedenken, bezigheden, noem maar op. [...] Ik denk dat wijkgericht werken heel erg belangrijk is. Als iemand gehuisvest is dan moet je heel actief gaan zoeken naar mogelijkheden om die eenzaamheid op te lossen en dat betekent dat je een infrastructuur gaat creëren voor de nieuwe bewoner waardoor hij allerlei zinvolle contacten kan krijgen, vrijwilligerswerk kan gaan doen, een baantje krijgt, daar moet je heel veel in investeren. Je moet teams hebben die actief werken aan het verbeteren van de infrastructuur en het klimaat waarin hun klanten wonen, daar geloof ik in.

Corné Borchers geeft aan dat het belangrijk is om het informele netwerk rondom een klant in te zetten. ‘Het doel is om zwaar in te zetten op sociale steungroepen. ‘We starten hier direct mee door hier klanten te verbinden met de wijk, club of vereniging en buurthuis’.

Binnen Housing First wordt door bewoners eenzaamheid ervaren. Dat geven diverse klanten, onderzoekers en coördinatoren aan. Voormalig dak- en thuislozen raken na hun huisvesting hun sociale netwerk kwijt. Eenzaamheid treedt op wat een terugval in de hand werkt. Het probleem wordt onderkend, maar een oplossing voor dit probleem is nog bedacht. Inzetten op dagbesteding, klanten inzetten als ervaringsdeskundigen en vrijwilligerswerk worden gezien als oplossing. Ook het inzetten van een informeel netwerk rondom de klant en een verbinding leggen met de wijk, club, vereniging of buurthuis wordt geprobeerd. Deze problematiek verdient de aandacht. Wat er nu op veel plaatsen gebeurt, is dat de begeleider de vervanger is van het sociale contact van de klant. Dat is niet de bedoeling. Dit schreven we ook al in paragraaf 5.3. Housing First is op deze manier een verkapt begeleid wonen project.

6.6 Beantwoording deelvraag 3

Housing First sluit volgens woonbegeleiders aan bij de begeleiding van dak- en thuislozen. Begeleiders noemen als voornaamste reden dat behandeling niet vereist is. Ook zijn er binnen Housing First minder regels waar dak- en thuislozen zich aan moeten houden. Verder wordt binnen de woonbegeleiding meer vanuit de wensen, dromen en krachten van de klant gewerkt.

Klanten hechten veel waarde aan hun gekregen woning. Ze zien de woning als laatste kans om wat van hun leven te maken. De woning staat voor klanten symbool voor veiligheid en zekerheid, erkenning en voor bevrijding van het leven wat eerst geleefd werd.

Klanten ervaren de woonbegeleiders binnen Housing First als positief. Ze voelen zich serieus genomen en wordt er geluisterd naar wat de klanten willen. Klanten geven aan dat de begeleiding een onvoorwaardelijke steun is, betrokken is en dat de woonbegeleiding oplossingsgericht is. De relatie tussen klant en hulpverlener wordt beoordeeld als gelijkwaardig. Ook op de inzet van ervaringsdeskundigen reageren klanten positief. Het geeft klanten extra motivatie omdat een ervaringsdeskundige laat zien dat je dakloosheid en een verslaving kunt overwinnen.

Klanten geven aan dat er een verbetering van kwaliteit van leven heeft plaatsgevonden na het verkrijgen van een woning. Ook begeleiders geven aan dat Housing First de algemene levenskwaliteit van klanten verhoogd. Op alle levensgebieden is een duidelijke verbetering zichtbaar.

Na het verkrijgen van een woning wordt er gewerkt aan de rehabilitatie van de klant. Deze rehabilitatie bestaat uit drie fasen: de stabilisatiefase, herwaarderingsfase en re-integratiefase. De stabilisatiefase wordt gekenmerkt door het verkrijgen van een woning en de aanpak van de schulden. In deze fase wordt ook afstand gedaan van hun sociale netwerk. In de herwaarderingsfase ontstaat er voor de klant ruimte om over andere leefgebieden na te denken. Er wordt geprobeerd een sociaal leven op te bouwen en te zoeken naar dagbesteding. In de re-integratiefase zijn eerder genoemde doelen succesvol aangepakt.

Nadat klanten in deze laatste fase terecht komen, merken begeleiders dat er een verandering van hulpbehoeften optreedt. In deze fase ontstaat het verlangen naar betekenisvolle contacten. Klanten geven aan eenzaam te zijn. Ook begeleiders geven dit aan. Deze eenzaamheid is te verklaren vanuit het gedachtegoed van Maslow. Die geeft aan dat wanneer woonvesting, gezondheid en stabiliteit gewaarborgd is, er het verlangen naar sociale acceptatie ontstaat. Eenzaamheid wordt door diverse coördinatoren onderkend, maar een oplossing is (nog) niet voorhanden. Dagbesteding, klanten inzetten als ervaringsdeskundigen en vrijwilligerswerk worden gezien als mogelijke oplossingen. Ook probeert men een informeel netwerk rondom de klant te bouwen en zal er een verbinding gelegd kunnen worden met de wijk, club, vereniging of buurthuis.

Hoofdstuk 7:

Conclusie en beantwoording van de hoofdvraag

“ Kernwaarden van het Leger des Heils zijn
menswaardigheid, gelijkwaardigheid, medemenselijkheid
en de overtuiging dat mensen kunnen veranderen.
Kernwaarden die prachtig aansluiten bij Housing First.

- Leenard Kanselaar & Rene Ipenburg -

7. Conclusies en beantwoording hoofdvraag

In dit hoofdstuk geven we antwoord op de hoofdvraag aan de hand van de beantwoording van de eerder genoemde deelvragen.

7.1 Conclusie deelvraag 1

‘Welke methodiek wordt binnen Housing First ingezet?’

Binnen Housing First wordt gewerkt met verschillende methodieken. Er is niet één methodiek die Housing First kenmerkt en daarbij is het ook belangrijk dat er geen methodieken worden uitgesloten. Wel kunnen we concluderen dat rehabilitatie en eigen kracht centraal staan bij de begeleiding van voormalig dak- en thuislozen binnen Housing First. Niet langer draait het om wat de hulpverlener wil, maar de klant staat centraal. Samen met de ambulante woonbegeleider formuleert de klant zelf doelen op verschillende levensgebieden. Hieronder vallen wonen, financiën, sociale contacten, gezondheid, werken, leren en zingeving.

Methodieken die worden ingezet zijn het Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen, Individuele Rehabilitatiebenadering en de Liberman modules. Daarnaast wordt gewerkt met het strength-model, het 8-fasenmodel, harm reduction, presentie, outreachend werken, bemoeizorg en er wordt beperkt gebruik gemaakt van (F)ACT-teams. Klanten binnen Housing First worden met behulp van deze methodieken ondersteund in het verbeteren van hun functioneren, zodat ze succesvol en naar tevredenheid kunnen leven met zo min mogelijk professionele hulp. Belangrijk is dat je als hulpverlener iedere nieuwe klant ziet met een blanco voorgeschiedenis.

Uit onderzoek blijkt dat Housing First raakvlakken heeft met de piramide van Maslow. Pas wanneer er voorzien is in een woning, kan een mens zich ontwikkelen. Deze benadering had ook William Booth. Pas wanneer hij mensen in hun primaire behoefte tegemoet kwam; bed, bad en brood, werd er geluisterd naar zijn boodschap van het evangelie. Deze drie benaderingen kunnen als samenspel gezien worden waarin zij huisvesting als basisbehoefte erkennen.

7.2 Conclusie deelvraag 2

‘Wat zijn de resultaten en (leer)ervaringen met Housing First projecten in Nederland?’

Uit onderzoek in Amerika blijkt dat 84% van de deelnemende dak- en thuislozen na een jaar nog steeds hun woning heeft behouden. Ook is er in Amerika geen toename te zien van middelengebruik en/of psychiatrische symptomen.

Waar Housing First beoogt zonder voorwaarden te zijn, blijkt dit bij veel projecten in Nederland niet het geval te zijn. Zo stelt iedere locatie zijn eigen voorwaarden en voert iedere locatie op een andere manier Housing First uit. Wel richt een merendeel van de Housing First projecten zich op de groep (chronisch) daklozen met meervoudige problematiek. Amsterdam is momenteel het grootste project in Nederland met 165 klanten. De uitval van klanten is relatief klein. De meest voorkomende reden van uitval is contractontbinding door gedrag van de klant. De resultaten van Housing First zijn positief. Bij Discus Amsterdam is 84% van de 165 klanten na één jaar nog gehuisvest. Ook bij andere Housing First projecten zijn de resultaten positief. Utrecht (86%), Midden-Limburg (86%), Noord-

Limburg (91%), Eindhoven (94%) en Den Haag (100%). Bij deze cijfers plaatsen we een kanttekening. Zo wonen in Amsterdam na vijf jaar nog steeds voormalig dak- en thuislozen met ondersteuning van een woonbegeleider. Het volledig zelfstandig wonen, kenmerk van Pathways to Housing, staat hiermee onder druk en Housing First lijkt hierdoor te veranderen in een vorm van ambulante woonbegeleiding.

Housing First wordt gefinancierd vanuit de AWBZ, VPT, WMO, Zorgkantoren, justitie en gemeenten. Net als in Amerika is Housing First in Nederland goedkoper dan de huidige vorm van opvang en begeleiding van dak- en thuislozen. Waar dak- en thuislozen de maatschappij normaal gesproken bijna € 100.000 kosten, kost dit de gemeente Eindhoven met Housing First maar € 35.000.

Binnen Housing First wordt samengewerkt met diverse partijen. Meestal zijn dit de gemeenten, zorgkantoren, woningbouwcorporaties, Sociale Diensten en diverse hulpverlenende instanties uit een stad. Binnen deze samenwerking is het belangrijk om de rollen tussen degene die de sleutel overhandigd, de begeleider en de woningcorporatie gescheiden te houden. Projectcoördinatoren zijn positief over Housing First. Graag willen ze het project doorzetten. Ze geven aan dat huisvesting maatwerk is. Het is belangrijk om de klant zoveel mogelijk zelf te laten doen en als begeleider op je handen te zitten. Graag willen ze komende tijd aan de slag met ervaringsdeskundigen. Coördinatoren signaleren twee knelpunten binnen Housing First. Onvoldoende woningen en schulden bij klanten. Ook geven ze aan dat er geen eenduidige visie op Housing First is. Hierdoor voert iedere locatie Housing First op een andere manier uit.

Het gebrek aan geschikte huisvesting blijkt ook in andere steden. De huidige crisis zorgt ervoor dat woningcorporaties niet meer investeren. Ook is wegens privatisering de taakopvatting van een woningcorporatie veranderd. De zorgrelatie van een corporatie is naar de achtergrond verdwenen. Hierdoor is er een steeds kleiner aantal woningen beschikbaar voor een kwetsbare groep mensen. Het gevolg is dat de wachttijd bij een Housing First locatie kan oplopen tot 2 jaar. Hierdoor dreigt het verrassingselement van Housing First te verdwijnen. In Tilburg en Dordrecht wordt dit probleem ondervangen. Geen wachtlijst hanteren en een klant pas vertellen over zijn woning wanneer alles geregeld.

7.3 Conclusie deelvraag 3

‘Wat zijn de ervaringen van deelnemende dak- en thuislozen met Housing First?’

Housing First sluit volgens woonbegeleiders aan bij de begeleiding van dak- en thuislozen. Begeleiders noemen als voornaamste reden dat behandeling niet vereist is. Ook zijn er binnen Housing First minder regels waar dak- en thuislozen zich aan moeten houden. Verder wordt binnen de woonbegeleiding meer vanuit de wensen, dromen en krachten van de klant gewerkt.

Klanten hechten veel waarde aan hun gekregen woning. Ze zien de woning als laatste kans om wat van hun leven te maken. De woning staat voor klanten symbool voor veiligheid en zekerheid, erkenning en voor bevrijding van het leven wat eerst geleefd werd.

Klanten ervaren de woonbegeleiders binnen Housing First als positief. Ze voelen zich serieus genomen en wordt er geluisterd naar wat de klanten willen. Klanten geven aan dat de begeleiding een onvoorwaardelijke steun is, betrokken is en dat de woonbegeleiding oplossingsgericht is. De relatie tussen klant en hulpverlener wordt beoordeeld als gelijkwaardig. Ook op de inzet van ervaringsdeskundigen reageren klanten positief. Het geeft klanten extra motivatie omdat een ervaringsdeskundige laat zien dat je dakloosheid en een verslaving kunt overwinnen.

Klanten geven aan dat er een verbetering van kwaliteit van leven heeft plaatsgevonden na het verkrijgen van een woning. Ook begeleiders geven aan dat Housing First de algemene levenskwaliteit van klanten verhoogd. Op alle levensgebieden is een duidelijke verbetering zichtbaar.

Na het verkrijgen van een woning wordt er gewerkt aan de rehabilitatie van de klant. Deze rehabilitatie bestaat uit drie fasen: de stabilisatiefase, herwaarderingsfase en re-integratiefase. De stabilisatiefase wordt gekenmerkt door het verkrijgen van een woning en de aanpak van de schulden. In deze fase wordt ook afstand gedaan van hun sociale netwerk. In de herwaarderingsfase ontstaat er voor de klant ruimte om over andere leefgebieden na te denken. Er wordt geprobeerd een sociaal leven op te bouwen en te zoeken naar dagbesteding. In de re-integratiefase zijn eerder genoemde doelen succesvol aangepakt.

Nadat klanten in deze laatste fase terecht komen, merken begeleiders dat er een verandering van hulpbehoeften optreedt. In deze fase ontstaat het verlangen naar betekenisvolle contacten. Klanten geven aan eenzaam te zijn. Ook begeleiders geven dit aan. Deze eenzaamheid is te verklaren vanuit het gedachtegoed van Maslow. Die geeft aan dat wanneer woonvesting, gezondheid en stabiliteit gewaarborgd is, er het verlangen naar sociale acceptatie ontstaat. Eenzaamheid wordt door diverse coördinatoren onderkend, maar een oplossing is (nog) niet voorhanden. Dagbesteding, klanten inzetten als ervaringsdeskundigen en vrijwilligerswerk worden gezien als mogelijke oplossingen. Ook probeert men een informeel netwerk rondom de klant te bouwen en zal er een verbinding gelegd kunnen worden met de wijk, club, vereniging of buurthuis.

7.4 Beantwoording hoofdvraag

Als laatste komen we terug op de hoofdvraag die leidend is voor ons onderzoek.

“Welke elementen vanuit Housing First kunnen worden toegepast bij de begeleiding van dak- en thuislozen binnen het Leger des Heils Gelderland?”

In bijlage 1 hebben we de kernwaarden van het Leger des Heils verwoord. Deze zijn menswaardigheid, gelijkwaardigheid, medemenselijkheid en de overtuiging dat mensen kunnen veranderen. Het Leger des Heils kenmerkt hun werk als vastberaden om te helen en steeds weer nieuwe kansen te zien. Er wordt bij het Leger des Heils gestreefd naar een goede kwaliteit van leven voor klanten, behoud en herstel van zelfstandigheid op het gebied van wonen en behoud van sociale contacten en relaties. Als laatste streeft het Leger des Heils naar bevordering van de leefbaarheid en veiligheid in buurten.

Met deze woorden in gedachten kan het Leger des Heils Gelderland Housing First in hun organisatie implementeren. Housing First kenmerkt namelijk de eerder genoemde kernwaarden. De hulpverleningsrelatie is gericht op gelijkwaardigheid en medemenselijkheid. Er wordt voormalig dak- en thuislozen door het verkrijgen van een woning een nieuwe kans geboden. Vanuit de overtuiging dat mensen kunnen veranderen. Door dit huis en de rehabilitatiebenadering waar Housing First op gebaseerd is, vindt er herstel van zelfstandigheid plaats op het gebied van wonen. Dat laatste komt de bevordering en leefbaarheid en veiligheid in buurten alleen maar ten goede.

De resultaten van Housing First in Nederland zijn positief. De uitval is beperkt en in de meeste steden is meer dan 85% van de deelnemende klanten na één jaar nog steeds gehuisvest. De kosten van Housing First zijn lager dan opvang van dak- en thuislozen vanuit de reguliere opvang. Normaal gesproken kost een dak- en thuisloze bijna € 100,000. Met Housing First kost dit maar € 35.000. De

algemene levenskwaliteit neemt op alle leefgebieden toe. Naast deze voordelen wordt er met Housing First ook daadwerkelijk gewerkt aan herstel van verloren maatschappelijke rollen van de klant. Rehabilitatie en eigen kracht staan centraal en niet langer draait het om wat de hulpverlener wil. De klant, met zijn wensen en behoeften, staat centraal. Door deze aanpak kunnen klanten op hun eigen wijze weer participeren in de maatschappij.

Ons onderzoek toont aan dat er een drietal aandachtspunten zijn. Het betreft de beschikbaarheid van geschikte huisvesting en de eenzaamheid die na verloop van tijd binnen Housing First optreedt. Ook wordt de complexiteit van schulden benoemd als gevaar voor klanten binnen Housing First. In het volgende hoofdstuk beschrijven we op deze onderdelen onze aanbevelingen.

8. Aanbevelingen

Nadat de hoofdvraag is beantwoord, eindigen we ons onderzoek met het geven van een aantal aanbevelingen.

8.1 Aanbeveling 1: huisvesting

In de eerste aanbevelingen zullen we ons richten op het gebied van huisvesting en de mogelijkheden daarin.

- Wanneer het Leger des Heils in Gelderland met Housing First aan de slag gaat, is het belangrijk om met alle woningcorporaties in de stad het gesprek aan te gaan over Housing First. Contracten met meerdere woningcorporaties kunnen ervoor zorgen dat er een groter aanbod van woningen ontstaat. In Arnhem kunnen de volgende woningcorporaties benaderd worden:
 - Woningcorporatie Vivare
 - Volkshuisvesting Arnhem
 - Portaal
- Het aanbieden van een woning is maatwerk. Maatwerk is belangrijk voor het succes van Housing First. Daarom raden wij aan om bij de huisvesting van een klant de omgeving van de woning in kaart te brengen. Wanneer een klant alcoholist is en de woning zit dicht bij een slijterij of opvangplaats van alcoholverslaafden, kan dit betekenen dat de woning aan een andere klant gegeven wordt.
- De beperkte toegang tot de sociale woningmarkt en de stijging van de huren is een maatschappelijk probleem. Minima in Nederland zullen steeds meer moeite hebben om hun huurwoning te kunnen betalen. De kans op schulden neemt daardoor toe. Het Leger des Heils komt voor deze kwetsbare doelgroep op. Daarom is het ook belangrijk om de (lokale) politiek en (lokale) publieke opinie hierin te beïnvloeden.
- Er is een gebrek aan geschikte huisvesting terwijl opvang van dak- en thuislozen door middel van Housing First goedkoper is. Er staan in grote steden veel kantoorpanden leeg. Er is weinig bekend over de kosten om deze kantoorpanden om te bouwen tot een geschikte Housing First plek of een andere vorm van begeleid wonen. Wij raden aan om hier een landelijk onderzoek naar te starten.

8.2 Aanbeveling 2: eenzaamheid onder klanten

Onze tweede aanbeveling richten we op de eenzaamheid die onder klanten voorkomt.

- Wanneer het Leger des Heils Gelderland met Housing First aan de slag gaat, is het belangrijk om de eenzaamheid onder klanten in kaart te brengen. Aan Housing First kan een maatjes-project gekoppeld worden. Dan gaat een maatje winkelen of een kop koffie drinken met de klant. Hierdoor kan deze op weg geholpen worden om weer te participeren in de samenleving en sociale contacten op te bouwen. Inzet van een informeel netwerk is van

belang. Op deze manier wordt voorkomen dat de woonbegeleider bij de klant moet blijven komen om een sociaal isolement te voorkomen.

- Binnen de begeleiding van klanten behoort eenzaamheid een belangrijke plaats in te nemen. Wanneer klanten aangeven eenzaam te zijn, kan met behulp van een genogram het sociaal netwerk in kaart worden gebracht. Wanneer de klant bepaalde mensen uit zijn netwerk benoemt, is het de taak van de begeleider om de klant aan te moedigen de betreffende persoon eens uit te nodigen.
- Dagbesteding en werk kunnen eenzaamheid gedeeltelijk voorkomen. Op deze plaats zal de klant nieuwe mensen ontmoeten en kan hij of zij bouwen aan een sociaal netwerk. Dagbesteding of vrijwilligerswerk zorgt ervoor dat de klanten zich niet vervelen en kan een eventuele terugval voorkomen.

8.3 Aanbeveling 3: schulden

Klanten komen bij Housing First binnen met hoge schulden. Deze schulden vormen een risico voor de rehabilitatie van de klant. Wanneer sommige schulden, zoals die van het CJIB, open blijven staan, kan een klant door de politie in gijzeling worden genomen. De gevolgen hiervan zijn desastreus. De uitkering stopt waardoor er nieuwe schulden ontstaan.

- Wanneer het Leger des Heils Housing First wil implementeren, is het belangrijk om samen te werken met politie of justitie. Wanneer een klant van Housing First zijn schuld niet kan betalen en in gijzeling wordt genomen, zou dit overlegd behoren te worden met de woonbegeleider van de klant. Door de samenwerking kan er worden afgesproken dat gijzeling niet bijdraagt aan het herstel van de klant. Er kan dan met elkaar gezocht worden naar een andere oplossing.

8.4 Overige aanbevelingen

Na deze aanbevelingen op drie concrete knelpunten binnen Housing First doen we nog enkele andere aanbevelingen.

8.4.1 Samenwerken

Om invulling te geven aan Housing First dient aan een aantal randvoorwaarden worden voldaan, zoals beschikbaarheid van woningen en afspraken over inrichtingskredieten en uitkeringen. Housing First heeft alleen kans van slagen als ook de gemeente Arnhem en de Arnhemse woningcorporaties hun bijdrage leveren. Het is belangrijk dat het MT Leger des Heils Gelderland hierover afspraken maakt en deze afspraken vast laat leggen in een samenwerkingsovereenkomst. Mogelijke samenwerkingspartners zijn:

Samenwerkingspartners	Bijdrage aan samenwerking
Gemeente Arnhem	Zij kunnen een rol vervullen in de financiering van Housing First, eventueel vanuit de WMO.
RIBW Arnhem & Veluwe Vallei	Zij hebben al een jaar ervaring opgedaan met Housing First. Er bestaat een kans dat na de evaluatie er meerdere begeleidingsinstanties betrokken worden bij Housing First.

Woningcorporaties	Volkshuisvesting Arnhem, Vivare, Portaal en Entree kunnen een rol vervullen binnen Housing First door huizen beschikbaar te stellen. Belangrijk is om één vast contactpersoon bij een woningcorporatie te hebben.
Sociale Dienst	Zij kunnen inrichtingskrediet afgeven en klanten toeleiden naar werk. Ook kunnen zij in overleg het eerste half jaar de huur en vaste lasten doorbetalen. Belangrijk is om één vast contactpersoon bij de Sociale Dienst te hebben.
Kringloopwinkel 2Switch	Met het startkrediet van de Sociale Dienst of het geld van de uitkering kan een klant bij deze winkel 2 ^e hands meubels kopen om zijn huis mee in te richten.

8.4.2 Deskundigheidsbevordering

Om medewerkers te ondersteunen en te komen tot een deskundig team, is scholing van belang. Een drietal voorbeelden om medewerkers te begeleiden binnen Housing First zijn:

- Bezoek één of twee bestaande Housing First projecten. Spreek daar met medewerkers op welke manier zij hun klanten begeleiden.
- Rokus Loopik uitnodigen om trainingen aan medewerkers te geven.
- Intervisie organiseren onder medewerkers en elkaar bevragen op wat je doet en waarom je een bepaalde beslissing neemt.

8.4.3 Een landelijke Housing First organisatie

In ons interview zijn we er achter gekomen dat Housing First in iedere stad op een andere manier wordt vormgegeven. Dit geven specialisten binnen Housing First ook aan. In Amerika is Housing First gekoppeld aan één landelijke organisatie, Pathways to Housing. Het verdient een aanbeveling om in Nederland één basisorganisatie op te zetten. Deze organisatie formuleert één visie op Housing First. Deze basisorganisatie zou een plaats kunnen worden waar begeleiders cursussen en trainingen volgen vanuit de oorspronkelijke Housing First filosofie.

8.4.4 Maslow en Pinto

Maslow geeft aan dat een mens eerst voorzien moet worden in zijn primaire behoefte bed, bad en brood, voordat hij of zij zich kan ontwikkelen als individu. Pinto geeft aan dat Maslow alleen voor Westers georiënteerde mensen opgaat, maar niet voor de gehele mensheid. Deze rest kent andere behoeften dan het Westerse en hierdoor ontstaat er een andere hiërarchie van behoefte. Juist het behagen van de groep verdienen, eer en een goede naam zijn belangrijk. Housing First staat hier tegenover. Housing First haalt juist de groep dak- en thuislozen uit elkaar, waardoor ze misschien wel vereenzamen.

Het is aan te bevelen om een onderzoek te doen naar verschillende doelgroepen binnen Housing First. Is Housing First ook geschikt voor mensen uit een niet-Westers georiënteerde cultuur? Volgens ons zijn hier nog geen gegevens over beschikbaar. Dit is wel van belang, aangezien steeds meer dak- en thuislozen in Nederland worden gekenmerkt wegens hun niet-Westerse achtergrond.

Geraadpleegde bronnen per hoofdstuk

Geraadpleegde bronnen bij hoofdstuk 1

Boeken en niet-gepubliceerde bronnen

- De Gelderlander. (2012, November 10). Huis voor dakloze zonder voorwaarde. *De Gelderlander*, p.1.
- Gemeente Arnhem. (2012). *Uitvoeringsprogramma 'Minder Opvang, Beter Leven' 2013*. Arnhem: Gemeente Arnhem.

Geraadpleegde bronnen bij hoofdstuk 3

Boeken en niet-gepubliceerde bronnen

- Bos, W., Brakel-Hofmans, M.v., Coumans, M., Huynen, B., & Lalta, V. (2010). *De Nederlandse samenleving 2010*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).
- Busch-Geertsema, V. (2010). *Expertbijdrage Europese Consensusconferentie Dakloosheid*. Brussel: PROGRESS.
- De Kerf, N. (2010). *Europese consensusconferentie over thuisloosheid: beleidsaanbevelingen van de jury*. Brussel: PROGRESS.
- Doorn, L. v. (2005). *Leven op straat*. Bussum: Coutinho.
- Jungschleger, I., & Aa, T. v. (2006, December). Housing First - Eerst een huis. *Deviant*, pp. 4-7.
- Maas, M. Al Shamma, S., Altena, A., Jansen, N., & Wolf, J. (2012). *Discus Amsterdam: Housing First, evaluatie van de werkzaamheid*. Nijmegen: Onderzoekscentrum Maatschappelijke Zorg, UMC St. Radboud.
- Padt, I. v. (2006, Januari). Pathways, eerst wonen, dan behandelen. *Sociale Psychiatrie*, pp. 31-40.
- Peabody, E. (2009). *Presskit Housing First*. New York: Office of External Affairs.
- Planije, M., Tuynman, M., Hulsbosch, L., Velden, C. v. (2012). *Monitor Stedelijk Kompas 2011: Plan van aanpak maatschappelijke opvang*. Utrecht: Trimbos-Instituut.
- Pleace, N. (2011). *European Observatory on homelessness: Housing First*. Le Havre: Ministère de l'Écologie, du Développement durable, des Transports et du Logement.
- Wevers, M. (2007). *Regionaal Kompas 2008-2013*. Leiden: Gemeente Leiden.
- Wewerinke, D., Shamma, S. a., Dries, L. v. & Wolf, J. (2013). *Housing First in Nederland, onderzoek naar opzet, uitvoering en impact van praktijken*. Nijmegen: UMC St. Radboud.

Internetbronnen

- Internet. Geraadpleegd op 05.06.2013 van <http://www.housingfirst.fi/en/>

Geraadpleegde bronnen bij hoofdstuk 4

Boeken en niet-gepubliceerde bronnen

- Baart, A. (2004). *Theorie van de presentie*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Buning, E. (1990). The role of harm reduction programmes in curbing the spread of HIV by drug injectors. In J. Strang, & G. Stimson, *Aids and drug misuse. The challenge for policy and practice in the 1990's* (pp. 153-161). Londen, New York: Routledge

- Dam, A. v., & Mulder, Nl. (2008). *Motivatatie en mogelijkheden bij moeilijke mensen*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Doorn, van, L., Etten, van, Y. & Gademan, M. (2008). *Outreaching werken. Handboek voor werkers in de eerste lijn*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Gijzel, S., Wilken, J., & Brink, C. (2013). *Methodebeschrijving Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen (SRH)*. Utrecht: Movisie.
- International Harm Reduction Association (IHRA). (2010). *What is Harm Reduction?* Londen: English.
- Korevaar, L., Dröes, J., & Wel, T. v. (2010). *Methodiekbeschrijving Individuele Rehabilitatie Benadering (IRB)*. Utrecht: Stichting Rehabilitatie '92.
- Korevaar, L., & Dröes, J. (2008). *Handboek Rehabilitatie voorzorg en welzijn*. Bussum: Coutinho.
- Kuiken, A. (2012, Maart 8). Huis maakt van dakloze geen carrièretijger. *Trouw*, p. 3.
- Leeuwen-den Dekker, P. v. (2010). *Visie en uitgangspunten van het 8-fasenmodel*. Utrecht: Movisie.
- Luijtelaar, M., Wolf, J., & Brilleslijper, S. (2009). *Effectieve interventies voor dakloze mensen in opvangvoorzieningen*. Nijmegen: OMZ.
- Maas, M. Al Shamma, S., Altena, A., Jansen, N., & Wolf, J. (2012). *Discus Amsterdam: Housing First, evaluatie van de werkzaamheid*. Nijmegen: Onderzoekscentrum Maatschappelijke Zorg, UMC St. Radboud.
- Maeseneire, I. d., & Kinable, H. (2003). *Harm Reduction – basisinfo*. Brussel: S. Ansoms.
- Movisie. *Stilstaan bij krachten met de Strengths aanpak*. Utrecht: Movisie.
- Regenmortel, T. v. (2002). *Empowerment en Maatzorg. Een krachtgerichte psychologische kijk op armoede*. Leuven: Acco.
- Ploegmakers, M. (2010). *Functie Assertive Community Treatment*. Utrecht: MOVISIE.
- Schleijsen, M. (2011, Oktober 3) FACT, beter worden doe je thuis. *Netzo*, pp. 17-19.
- Veldhuizen, R. v., & Bähler, M. (2008). *Handboek FACT*. Utrecht: Uitgeverij De Tijdstroom.
- Wewerinke, D., Shamma, S. a., Dries, L. v. & Wolf, J. (2013). *Housing First in Nederland, onderzoek naar opzet, uitvoering en impact van praktijken*. Nijmegen: UMC St. Radboud.
- Wijntuin P., Wilken, J.P., Dankers, T. (2009). *Vinden, benaderen, bereiken. Een handreiking voor het in contact komen met mensen in sociaal isolement*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Wilken, J.P. (2004). *Het Strengths Model van Rapp; werken vanuit de kracht van cliënt en samenleving*. In: Passage 13 / 3, p. 4-15.

Internetbronnen

- Internet. Geraadpleegd op 05.06.2013 van http://www.kcphrenos.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=130&Itemid=79
- Internet. Geraadpleegd op 06.06.2013 van <http://www.rvagroep.nl/Flex/Site/Page.aspx?PageID=7751>
- Internet. Geraadpleegd op 06.06.2013 van <http://www.limor.nl/content-l16/Begeleidingsmethodiek.html>
- Internet. Geraadpleegd op 06.06.2013 van www.presentie.nl/wat-is-presentie
- Internet. Geraadpleegd op 06.06.2013 van www.rokusloopik.com/oggz-specialist/fact/

- Internet. Geraadpleegd op 06.06.2013 van www.traversadvies.nl/79-projectleiderschap_sociaal_team.html
- Internet. Geraadpleegd op 10.06.2013 van http://www.davidpinto.nl/theorie_2.php
- Internet. Geraadpleegd op 10.06.2013 van <http://gebedstrijd.blogspot.nl/2008/05/william-booth-stichter-van-het-leger.html>

Geraadpleegde bronnen bij hoofdstuk 5

Boeken en niet-gepubliceerde bronnen

- Hunsche, P. (2011, Oktober 11) 'Er moest iets gebeuren'. *Z! De Amsterdamse Daklozenkrant*, pp. 25-26.
- Maas, M. Al Shamma, S., Altena, A., Jansen, N., & Wolf, J. (2012). *Discus Amsterdam: Housing First, evaluatie van de werkzaamheid*. Nijmegen: Onderzoekscentrum Maatschappelijke Zorg, UMC St. Radboud.
- Post, E., Oostenbruggen, R. v., Wewerinke, J., & Wildenberg, R. (2010). *Eerst een huis, dan hulp; een kwalitatief onderzoek naar de belemmerende en ondersteunende factoren van Discus Amsterdam*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Wewerinke, D., Shamma, S. a., Dries, L. v. & Wolf, J. (2013). *Housing First in Nederland, onderzoek naar opzet, uitvoering en impact van praktijken*. Nijmegen: UMC St. Radboud.
- Wilken, J., & Hollander, D. d. (2009). *Psychosociale Rehabilitatie*. Amsterdam: SWP.

Geraadpleegde bronnen bij hoofdstuk 6

Boeken en niet-gepubliceerde bronnen

- Busch-Geertsema, V. (2010). *Expertbijdrage Europese Consensusconferentie Dakloosheid*. Brussel: PROGRESS.
- Binnenk(r)ant (2011, voorjaar). *Housing First zorgt in de eerste plaats voor 'n eigen dak boven het hoofd*. pp. 2.
- Leger des Heils (LdH) Zuidwest Nederland. (2013). *Projectplan Housing First Dordrecht*. Dordrecht: Leger des Heils Zuidwest Nederland.
- Maas, M. Al Shamma, S., Altena, A., Jansen, N., & Wolf, J. (2012). *Discus Amsterdam: Housing First, evaluatie van de werkzaamheid*. Nijmegen: Onderzoekscentrum Maatschappelijke Zorg, UMC St. Radboud.
- Otter, d. P. (2011). *Brief over pilot Housing First*. Den Haag: Gemeente Den Haag.
- Otter, d. P. (2013). *Voortgang pilot Housing First*. Den Haag: Gemeente Den Haag.
- Padt, I. v. (2006, Januari). Pathways, eerst wonen, dan behandelen. *Sociale Psychiatrie*, pp. 31-40.
- Pearson, C., Locke, G., Montgomery, A., & Buron, L. (2007). *The Applicability of Housing First Models to Homeless Persons with Serious Mental Illness; final report*. Washington: U.S. Department of Housing and Urban Development Office of Policy Development and Research.
- Peabody, E. (2009). *Presskit Housing First*. New York: Office of External Affairs.
- Prooijen, I., v. (2011). *Zijn we op de goede weg, een onderzoek naar de wensen van dak- en thuislozen op het gebied van belangenbehartiging*. Den Haag: Stichting Straat Consulaat
- Vivare Schrijft (2013, Maart). Plannen uit Den Haag veroorzaken domino-effect; corporaties, huurders en de bouw in het nauw. *Vivare Schrijft*. pp. 6-7.

- Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). (2013). *WSW trendanalyse woningcorporaties 2013-2017*. Hilversum: Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)
- Wewerinke, D., Shamma, S. a., Dries, L. v. & Wolf, J. (2013). *Housing First in Nederland, onderzoek naar opzet, uitvoering en impact van praktijken*. Nijmegen: UMC St. Radboud.
- Zijl, P. v. (2012). *Weer naar huis... en dan?* Amersfoort: Bergdrukkerij.

Internetbronnen

- Internet. Geraadpleegd op 10.06.2013.
http://soc.kuleuven.be/web/files/6/37/WOLF_220313_%20Effectieve%20interventies%20bij%20kwetsbare%20mensen%20-%20wat%20weten%20we.pdf
- Internet. Geraadpleegd op 10.06.2013.
<http://www.endhomelessness.org/library/entry/supportive-housing-is-cost-effective>
- Internet. Geraadpleegd op 10.06.2013. <http://www.dichtbij.nl/eindhoven/regionaal-nieuws/artikel/2499261/vijftien-daklozen-ondergebracht-met-housing-first.aspx>
- Internet. Geraadpleegd op 11.06.2013. <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/bevolking/publicaties/artikelen/archief/2010/2010-3266-wm.htm>
- Internet. Geraadpleegd op 11.06.2013. <http://www.aedes.nl/content/artikelen/klant-en-wonen/schuldhelpverlening/Gebundeld-Europees-beleid-moet-huisuitzettingen-vo.xml>
- Internet. Geraadpleegd op 11.06.2013.
<http://www.gooieneemlander.nl/regionaal/gooivechtstreek/article14955943.ece>

Bijlage 1: Leger des Heils

De organisatie waarvoor wij ons afstudeeronderzoek uitvoeren is het Leger des Heils Gelderland (LDH-G). Rene Ipenburg is binnen deze organisatie werkzaam. LDH-G is één van de 13 werkeenheden van het Leger des Heils Nederland. Het Leger des Heils richt zich op de mens in de samenleving, een samenleving naar Gods bedoelingen, waarin alle mensen tot hun recht komen en waarbij gerechtigheid en solidariteit centrale waarden zijn. Vanuit haar missie kiest het Leger des Heils nadrukkelijk positie voor mensen zonder helper. Anders gezegd: de kerntaken van het Leger des Heils bestaan uit hulp- en zorgverlening aan de meest uitgestoten door er 'te zijn' en het hoogst haalbare perspectief te bieden. Uitgangspunt van het beleid van het LDH-G is het profileringsstatement van LDH en de daaruit voortkomende missie van het LDH-G. Er zijn ongeveer 471 mensen werkzaam binnen het LDH-G. Landelijk gezien zijn er ongeveer 4600 medewerkers.

Bijlage 2: Recente ontwikkelingen Housing First

In onderstaande tabel treft u een schematische weergave van de recente ontwikkelingen op het gebied van Housing First in de centrumgemeenten.

Plaats	Fase	Ontwikkeling
Alkmaar	Niet voornemens	In de regio Alkmaar is (nog) niet gestart met een project Housing First of een soortgelijk project zoals Kamers met Kansen voor (zwerf)jongeren. In het kader van de 'Heroriëntatie Opvang' vinden in deze regio gesprekken plaats, echter niets is concreet op dit moment. De financiering blijkt lastig, zeker in tijden van financiële schaarste bij onze lokale woningcorporaties. Er vinden momenteel geen investeringen plaats en grootschalige verbouwingen om panden geschikt te maken voor Housing First of Kamers met Kansen staan eveneens niet in de planning. Realisatie lijkt lastig te worden (persoonlijke communicatie, 26 maart 2013, E3).
Almere	Niet voornemens	Housing First is in Almere wel aan de orde geweest', maar stuit op het probleem dat er geen 'housing' voorhanden is en mensen soms ook niet gemotiveerd zijn om zorg te aanvaarden als het huis al geregeld is. Er zijn in het land niet altijd goede ervaringen mee, naar ze hebben begrepen. In Almere is er wel een hostel voor verslaafde/psychiatrische mensen. Het hostel is wel een soort vorm van Housing First. Hierin is wonen direct gekoppeld aan begeleiding (persoonlijke communicatie, 27 maart 2013, E4).
Apeldoorn	Niet voornemens	In Apeldoorn is er sprake van een integraal pakket van samenwerkingsvormen om mensen met deviant woongedrag te ondersteunen. Deze integrale aanpak is uniek in Nederland. Ook heeft de gemeente Apeldoorn diverse samenwerkingsovereenkomsten met hulpverlenende instellingen om te voorkomen dat, als mensen ergens wonen ze door deviant gedrag het huis worden uitgezet. Dit doen ze middels een 'laatste kansbeleid' en preventieve woonbegeleiding (persoonlijke communicatie, 27 maart 2013, E5).
Arnhem	In ontwikkeling	In Arnhem wordt gestart met een pilotproject Housing First. De pilot start tussen november 2012 en april 2013, De contracten tussen de gemeente en woningcorporaties zijn getekend, zo staat vermeld in het uitvoeringsplan 'Minder opvang, beter leven' (2011). Eén van de hoofdonderdelen voor 2013 is het bevorderen van de uitstroom van daklozen uit de opvang. Het plan moet ervoor zorgen dat de doorstroming wordt bevorderd door meer huizen voor daklozen beschikbaar te stellen.
Assen	Niet voornemens	Gemeente Assen geeft aan Housing First een interessant concept te vinden, maar er zijn nog geen plannen om het

		te realiseren (persoonlijke communicatie, 27 maart 2013, E6).
Breda	Niet, wel voornemens	In Breda is nog geen Housing first, maar wel vele andere vormen van opvang en woonbegeleiding. Omdat onze wethouder ook in de vorm van Housing First geïnteresseerd was, hebben wij op 20 maart een symposium gehouden. Op basis van dit symposium is besloten een pilot te starten met Housing First. Het besluit is dus genomen, de start is nog niet gemaakt maar hiermee wordt wel nog dit jaar een aanvang gemaakt (persoonlijke communicatie 8 april 2013, E7).
Delft	Niet voornemens	De gemeente Delft voert momenteel geen Housing First projecten uit. Wel is er thuisbegeleiding ingekocht. De projectorganisatie huurt een woning van de woningcorporatie en tijdens de begeleiding wordt de woning "doorverhuurd" aan de betrokken klant. Juridisch zijn de begeleidingsovereenkomst en de huurovereenkomst aan elkaar verbonden. Als de begeleiding stopt (vrijwillig dan wel gedwongen) eindigt tevens de huurovereenkomst. De klant ontvangt 1,5 jaar woonbegeleiding en in principe wordt de woning na 1,5 jaar op naam van de klant gezet. Dit initiatief wordt ook wel de omklapwoning genoemd (persoonlijke communicatie, 9 april 2013, E8).
Deventer	Niet voornemens	Gemeente Deventer is momenteel niet voornemens om Housing First te realiseren (persoonlijke communicatie, 9 april 2013, E9).
Den Bosch	Niet, wel voornemens	Op dit moment zijn er geen Housing First initiatieven in de gemeente Den Bosch. Met woningbouwcorporaties en enkele zorginstellingen in 's-Hertogenbosch worden verkennende gesprekken over nieuwe vormen van huisvesting voor dak- en thuislozen besproken. In dat verband wordt is Housing First één van de vele opties (persoonlijke communicatie, 9 april 2013, E10).
Doetinchem	Niet, wel voornemens	Op dit moment is er in de gemeente Doetinchem nog geen Housing First project. Er hebben hier al wel een aantal verkennende gesprekken over plaats gevonden, maar het is nog niet gerealiseerd. De gemeente Doetinchem staat wel open voor Housing First en zal dit mogelijk in de toekomst verder ontwikkelen (persoonlijke communicatie, 28 maart 2013, E11).
Dordrecht	Gerealiseerd	Momenteel wonen er 6 klanten binnen een Housing First voorziening. In november 2012 is met dit project begonnen. Iedere maand wordt er een woning beschikbaar gesteld door de woningcorporatie. Na een jaar gaat er geëvalueerd worden (persoonlijke mededeling, 30 mei 2013, L1).
Ede	Niet voornemens	Gemeente Ede is momenteel niet voornemens om Housing First te realiseren (persoonlijke communicatie, 3 april 2013, E12).
Emmen	Niet	Gemeente Emmen is momenteel niet voornemens om

	voornemens	Housing First te realiseren (persoonlijke communicatie, 9 april 2013, E13).
Enschede	Niet voornemens	Wij kennen het fenomeen Housing First. We werken echter niet met deze naam. De essentie is: probeer mensen die dakloos zijn geraakt zo snel mogelijk weer te huisvesten en van daaruit te begeleiden bij het op orde brengen van de rest van de problemen. Dat doet de maatschappelijke opvang in Twente ook, niemand blijft langer in de opvang dan strikt noodzakelijk. Daarom zijn er ook afspraken met corporaties over 2e kans beleid e.d. Ook zijn er al een aantal woonvormen voor deze doelgroep gerealiseerd, via diverse woningcorporaties en zorgverlenende instellingen (persoonlijke communicatie, 19 april 2013, E14).
Gouda	Niet voornemens	De gemeente Gouda is momenteel niet voornemens om met Housing First aan de slag te gaan. (persoonlijke communicatie, 28 maart 2013, E15).
Haarlem	In ontwikkeling	Momenteel worden in samenwerking met het RIBW de mogelijkheden voor Housing First en Skaeve Huse onderzocht. Het RIBW inventariseert, in samenwerking met corporaties en gemeente, de mogelijkheden voor 25 Housing First-plaatsen in de regio. Hiervan is medio 2013 een uitwerking te verwachten (persoonlijke communicatie, 26 maart 2013, E16).
Helmond	Niet, wel voornemens	Op dit moment zijn ze in de gemeente Helmond volop bezig met de vernieuwing van de Maatschappelijke Opvang. Daarbij is één van de werkgroepen bezig met de vraag op welke manier we de meest complexe doelgroep het beste kunnen bedienen. Daarbij is ook Housing First als optie genoemd. Dit wordt de komende tijd verder onderzocht (persoonlijke communicatie, 9 april 2013, E17).
Leeuwarden	Niet, wel voornemens	Housing First is als experiment opgenomen in de prestatieafspraken met de corporaties. Wat hiervoor nodig is, zijn woningen en die zijn beperkt bij de corporaties. Het is wel een gespreksonderwerp (persoonlijke communicatie, 28 maart 2013, E19).
Nijmegen	Niet voornemens	De gemeente Nijmegen is momenteel niet bezig met Housing First. Ze vinden het wel een interessante methode. Het kan zijn dat ze het in de toekomst wel gaan inzetten, maar er zijn nu geen concrete plannen of ontwikkelingen (persoonlijke communicatie, 28 maart 2013, E20).
Purmerend	Niet voornemens	Gemeente Purmerend is momenteel niet voornemens om Housing First te realiseren (persoonlijke communicatie, 8 april 2013, E21).
Vlaardingen	Niet voornemens	Gemeente Vlaardingen is momenteel niet voornemens om Housing First te realiseren (persoonlijke communicatie, 10 april 2013, E22).
Zaandam	Niet voornemens	Gemeente Zaanstad is momenteel niet voornemens om Housing First te realiseren (persoonlijke communicatie, 27 maart 2013, E23).

Bijlage 3: Kosten Housing First Eindhoven versus reguliere opvang

Kosten reguliere opvang versus Housing First in Eindhoven

Maatschappelijke kosten Housing First	Gemiddelde kosten per klant per jaar
Projectkosten Housing First	€ 18.661,00
Politiekosten	€ 434,78
Overige kosten schade	€ 65,22
Reclasseringskosten	€ 391,30
Kosten uitkering	€ 10.347,83
Kosten verslavingszorg	€ 489,13
Zorgtoeslag	€ 828,00
Huurtoeslag	€ 220,00
Schuldsanering	€ 208,70
Ziektekosten	€ 2.000,00
Overige kosten GGZE	€ 1.021,74
Kosten andere instellingen	€ 187,83
Maatschappelijke kosten per klant per jaar	€ 34.855,53

Maatschappelijke kosten per persoon per jaar	Gemiddelde kosten per klant per jaar
Dak- en thuislozen	€ 99.600,00
Housing First klanten	€ 34,855,53
Housing First bespaard	€ 64,744,47

Bijlage 4: Samenvatting Wiebren Stellingwerf – RIBW Arnhem

‘Het project is pas sinds kort van start gegaan’, vertelt Wiebren Stellingwerf. ‘Er zijn momenteel 3 mensen via Housing First gehuisvest, de vierde bewoner zit er aan te komen (L51). Het is prachtig om de reactie van klanten te zien wanneer je ze vraagt of ze een woning willen. De klant denkt dat je een grap maakt en wil wel, maar kan zich niet goed voorstellen hoe je daar aan moet komen’ (L55). Wiebren geeft aan dat dit juist de stap is om de klant uit te leggen dat hij direct een huis kan krijgen als hij aan drie voorwaarden voldoet (L56). ‘Dat zijn: geen overlast veroorzaken, de huur betalen en begeleiding in de woning toelaten’ (L54). Wiebren geeft aan dat ‘Housing First geweldig in de tijdgeest en de Recovery Movement past die momenteel in Nederland op gang gekomen is’ (L69).

‘Je kunt van een klant die van de straat komt niet verwachten dat hij direct het perfecte gedrag laat zien’, vertelt Wiebren verder (L57). ‘Hij of zij kan niet direct laten zien dat hij of zij er klaar voor is om zelfstandig te wonen. Housing First gaat anders met deze doelgroep om. Ze krijgen meer kansen dan bij de meeste projecten die hulp bieden aan deze complexe doelgroep. De klanten hoeven niet te stoppen met middelengebruik en hoeven geen behandeling te ondergaan voor psychische problemen. Ook hoeven zij niet aan te tonen dat zij over de benodigde woonvaardigheden beschikken’ (L57). Dat sluit aan bij deze doelgroep want ‘dit is een doelgroep die het bij andere initiatieven in de praktijk gewoon niet redt’ (L57).

‘De woningen waar wij beschikking over hebben, zijn drie panden in Arnhem-Zuid. Deze panden zijn door woningcorporatie Vivare aangeboden (L71). Zij zijn ook betrokken bij deze pilot. Wanneer de klant de sleutel krijgt van zijn woning wordt de woning woonklaar gemaakt. Het woonklaar maken van de woning en de inrichting gaat door middel van contacten met de Sociale Werkplaats Presikhaaf, bedrijven en de Kringloopwinkel To Switch. Het is een netwerksamenwerking rondom dit project’, vertelt Wiebren (L52).

Wiebren geeft aan dat overlast er niet mag zijn (L54). ‘En als dat toch gebeurt, als de klant bijvoorbeeld teveel lawaai maakt, dan moet je je excuses gaan aanbieden aan de burens. Direct actie ondernemen om te voorkomen dat het nog een keer gebeurt. Klanten leer je, luister, je hebt lawaai gemaakt en de burens hebben geklaagd, en die klachten komen heel snel bij de corporatie of politie terecht, dus de kunst is om daar goede afspraken met de corporatie en de politie over te maken. Direct actie ondernemen om te voorkomen dat het nog een keer gebeurt’ (L60).

Wiebren legt uit dat Housing First gaat over de eigen kracht bij de klant naar boven halen. ‘De klant heeft zelf regie over zijn leven en mag zelf de keuzes maken waarvan hij of zij denkt dat het goed voor hem is (L61). Als coach moet je present zijn. Inspringen op het moment dat de klant je hulp vraagt. Het gaat erom dat je klanten zoveel mogelijk zelf laat doen. Het gaat ook over het opgeven van het fenomeen afstand en nabijheid. Dat je als coach moet leren om op je handen te gaan zitten en de verantwoordelijkheid bij de klant te laten (L62). Het gaat erom dat je je hele beeld van wat mensen overkomt als ze psychiatrisch patiënt worden bij gaat stellen. Dat je gaat geloven dat herstel écht mogelijk is’ (L63). Daarvoor is het goed dat begeleiders binnen Housing First getraind worden. ‘Dat hebben wij ook gedaan’, zegt Wiebren. ‘De begeleiders hebben de cursus Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen (SRH) gevolgd. Ook zijn er recent een aantal trainingsdagen geweest met Rokus Loopik en Dick den Hollander’ (L70).

‘Housing First draait op de eigen kracht en de verantwoordelijkheid van mensen bij het oplossen van hun problemen’ (L61). Dat geldt ook voor dak- en thuislozen. ‘Om de leefomstandigheden van daklozen te verbeteren, kijkt men eerst naar welke mogelijkheden ze hebben om er zelf bovenop te komen. Ook al heeft iemand zorg nodig, dan hoeft hij nog niet in een 24-uurs voorziening te worden opgevangen (L69). De aanpak van Housing First toont aan dat het aanbieden van stabiele huisvesting rust teweeg brengt. Deze rust creëert ruimte om met andere zaken aan de slag te gaan. Deze aanpak gaat in tegen de meer courante benadering die, zoals bij de woonladder, iemand ‘woonklaar’ wil maken (L64). Een belangrijk punt is daarbij ook dat je respect hebt voor je klant en in de keuzes die hij maakt’ (L61)!

Het project in Arnhem is momenteel een pilotproject. Diverse organisaties zijn erbij betrokken. Wiebren zegt dat ‘Housing First alleen kans van slagen heeft wanneer de gemeente Arnhem en de woningcorporaties hun bijdrage blijven leveren’ (L66). In november zal er een evaluatie plaatsvinden van de pilot. Wiebren geeft aan dat als het aan hem ligt hij nu al wel verder zou willen (L66).

Bijlage 5: Samenvatting Paul van der Lit – LDH Dordrecht

‘Momenteel hebben we 6 klanten binnen Housing First waarvan de eerste deze week waarschijnlijk gaat mislukken’, vertelt Paul van der Lit. ‘De klant die dreigt te mislukken is een man die behoorlijke wanen heeft. Die wanen bestaan eruit dat hij allerlei geluiden hoort die hij toeschrijft aan zijn burelen. Zijn burelen heeft hij al een aantal keren bedreigd. Dat is onwenselijk.’ (L101). Maar met de anderen gaat het heel goed. We zijn vorig jaar in november begonnen met de eerste klant. Nu krijgen we elke maand van de woningbouwvereniging een huis. Dit gaat 12 maanden door. Daarna gaan we evalueren’ (L70).

Het project in Dordrecht kent drie voorwaarden, de huur betalen, geen overlast veroorzaken en accepteren dat er één keer per week een begeleider binnen komt. (L75) De financiën hoeven klanten momenteel niet uit handen te geven, omdat er nog geen goed budgetbureau gevonden is. ‘Er is met de Sociale Dienst afgesproken om het eerste half jaar de huur door hen te laten betalen’ (L112).

Paul van der Lit geeft aan dat klanten heel erg verrast zijn wanneer ze een woning aangeboden krijgen. ‘Het huis komt echt als een verrassing voor ze. Dat proberen we, hoe moeilijk het ook is, vast te houden (L74). Wat opvalt in zo’n gesprek waarbij we de sleutel overhandigen is dat iedereen over werk begint. Het zijn allemaal mensen die minimaal 10 jaar niet gewerkt hebben en allemaal beginnen ze over werk. Ik heb geen idee waarom’ (L76). Paul vertelt verder, ‘we krijgen van veel klanten terug dat ze zich eindelijk serieus genomen voelen. ‘Eindelijk luistert er iemand naar wat IK wil’. ‘Mijn dingen zijn belangrijk’. ‘Het is niet zo dat ik gestuurd wordt’ (L79). Dat er niet gestuurd wordt, illustreert Paul met een tweetal voorbeelden. Een man die de eerste paar dagen op zijn balkon was gaan slapen, waarbij de begeleider het okay vond (L80). Of een man die in eerste instantie geen tafel en stoelen wilde kopen tot het moment, na ongeveer drie maanden, dat hij er achter kwam dat dit helemaal niet handig was. Ook hierin heeft de begeleiding niet gestuurd.

Paul geeft aan dat er gekozen is om het Strength-model te gebruiken. ‘Daar laten we ons door leiden. Daarnaast hebben we vooral geleerd om op onze handen te gaan zitten. Maak zelf geen actie en ga niet oordelen. (L73) In het begin hebben we met elkaar geoefend. Gewoon letterlijk wanneer iemand je hulp vraagt, op je handen zitten (L73). Naast dat hebben we een training gevolgd van de RINO (L118). Ook zijn er projectlocaties bezocht. Maar wat misschien nog wel belangrijker is, ik geloof in intervisie (L119). We zijn vooral elkaar aan het bevragen op wat we doen. Waarom heb je deze beslissing genomen? Waarom doe je dit? En dat proberen we erin te houden. Bij iedere beslissing die je neemt moet je kunnen bedenken ‘waarom heb ik deze beslissing genomen? (L118). Ook leren we van elkaar als collega’s. Tijdens ieder teamoverleg pakt één collega een bepaald onderwerp bij de horens, wat hij of zij presenteert. Daar leer je ontzettend veel van’ (L119).

Er wordt samengewerkt met de woningstichting en de Sociale Dienst Drechtsteden (L71). ‘De Sociale Dienst geeft een lening van € 500,00 euro aan een klant die in een woning komt wonen (L116). Meestal gaan klanten bij de huisraadbank 2^e hands meubels uitzoeken (L116). Iedere drie maanden worden met de woningcorporatie de klanten geëvalueerd. Eens in het half jaar is er een evaluatie met alle drie de samenwerkingspartners’. (L94).

Wanneer er een woning beschikbaar komt, vindt er overleg plaats tussen het Leger des Heils en de woningstichting. Paul geeft aan dat er wordt geprobeerd om een woning bij de klant te matchen. 'Dat is soms erg lastig. Het kan betekenen dat degene die wij vooraan hebben staan op een lijst onlangs het vierde huis heeft gekregen. Omdat er elke keer dingen waren (L95). Het is een verslaafde alcoholist en het eerste huis zat vlak naast de Domus opvang van ons. Als je wil dat iemand met zijn oude vrienden thuis komt te zitten moet je hem daar huisvesten. Bij het tweede huis zat een alcoholist in het portiek. Derde huis was vlak bij een slijterij. Dan heb je gewoon domme pech. Dat moet je gewoon niet willen'. (L96) Dit maatwerk is erg belangrijk. 'Zo is er bijvoorbeeld een klant met en lichte vorm van schizofrenie die geregeld bij zijn buurvrouw een bakje koffie gaat drinken. Als hij zich niet goed voelt, mag hij daar altijd terecht. Hij haalt erg veel steun uit dit contact (L98). Daarom moeten we soms ook een woning weigeren. Onlangs nog kregen we een prachtige jaren '40 woning. Mooie tuin erachter. We hebben de woning teruggegeven omdat we geen klanten beschikbaar hadden waarvan wij dachten dat die de tuin zouden kunnen bijhouden. En dat is heel bepalend voor de buurt' (L97).

Paul van der Lit geeft ook aan dat schulden een probleem vormen binnen Housing First. Dat illustreert hij met een voorbeeld. 'Ik weet niet of het overal in Nederland is maar hier is de politie echt op oorlogspad als het gaat over mensen met boetes gijzelen. Als je in de gevangenis zit stopt je bijstandsuitkering. Vroeger kreeg je nog je vaste lasten doorbetaald, maar dat is niet meer. Dat betekent als je 6 weken vastzit, dat je uitkering helemaal stopt. Dan moet je hem weer opnieuw aanvragen. We hebben nu een man die 12 jaar dakloos is geweest, hij doet het fantastisch binnen ons project. Alles gaat helemaal perfect. We zijn erg tevreden. Maar hij is opgepakt voor een paar kleine boetes. Hij zit nu inmiddels 7 weken vast. Het gaat nu al zover dat zelfs de woningbouwvereniging naar de gemeente en justitie gaat om aan te geven dat dit een probleem wordt. Want je geeft iemand een andere kans, en je haalt hem ook meteen weer weg. Het is nu al zover dat de woningcorporatie heeft gezegd, 'als deze man het huis uit gaat, zullen we hem een ander huis aanbieden' (L99).

Een toekomstvisie heeft Paul van der Lit ook. Graag zou hij in de toekomst een compleet ingerichte woning klaar hebben staan als de klant er komt wonen (L116). Ook zit hij erover na te denken om begeleiders binnen Housing First in te zetten als outreachers. 'Bijvoorbeeld 4 uur in de week besteden aan outreach en dan heb je een beeld van wat er op straat gebeurt. Daarnaast kent de klant je misschien al, als hij in een project komt. Dat helpt je in je rol als begeleider (L87). Het kan ook zijn dat je elkaar niet kent. Maar dan nog weet hij wat er op straat is. De plek waar je hebt geslapen. Hoe het eruit ziet. Hoeveel bierblikken daar konden liggen. Hoe vies het kon zijn. Hoe koud het was. Die heeft een keer een dekentje gebracht en een bak koffie met een lakentje. Dan heb je een heel ander beeld van iemand die in dat huis gaat wonen dan wanneer de begeleiding pas start vanuit huis' (L88).

Bijlage 6: Samenvatting Corné Borchers – SMO Traverse

‘Het begon allemaal met een medewerkster van GGZ Tilburg die op studiereis was geweest naar New York’ (L123), vertelt Corné Borchers over het ontstaan van Housing First in Tilburg. ‘Het enthousiasme waarmee de medewerkster terugkwam was voor haar een reden om het in Tilburg onder de aandacht te brengen’ (L124). Over zijn eigen rol binnen dit project is Corné duidelijk, ‘in het begin heb ik vooral mijn eerste gedachten op papier gezet. Mijn rol was voornamelijk een schets te maken welke doelgroep past binnen Housing First en welke financiering we daarbij kunnen gebruiken. Ik heb dit in een eerste visiedocument beschreven. Mijn rol later als kwartiermaker was dan ook om voorbereidingen te treffen voor het plan wat ik had geschreven. Die rol heb ik gehad van augustus tot december 2012’ (L126). Housing First vervult in Tilburg ‘een belangrijke behoefte voor een grote kwetsbare groep dak- en thuislozen met een dubbele diagnose’ (L125). Daarbij worden drie voorwaarden gesteld: ‘geen overlast, huur betalen en acceptatie van woonbegeleiding’ (L135).

De opstart van het project verliep niet vlekkeloos. ‘De eerste opzet van het plan was om goede afspraken te maken tussen gemeente, woningcorporatie en Traverse. De vervolgstap was om te kijken wie de eerste klanten zou leveren, hier zou de GGZ voor zorgdragen. Het project stond vanaf december in de steigers om vanaf 1 januari 2013 te starten. De ambitie is om 40 klanten in 2013 te huisvesten’ (L127). De totaalambitie was het huisvesten van 80 klanten. Uiteindelijk werd deze ambitie bijgesteld. ‘Vanwege problemen bij de woningcorporaties werd de ambitie van 80 klanten teruggebracht naar 60. Nog een verandering is dat er vanuit de gemeente Tilburg de voorwaarde werd gesteld dat het project binnen twee jaar zelfstandig moet kunnen draaien in samenwerking met de 5 partners. De gemeente heeft wel een opstartbijdrage geleverd van € 30.000’ (L129).

Het leveren van woningen door de woningcorporatie is lastig. ‘Er zijn maar een beperkt aantal woningen voor kwetsbare doelgroepen beschikbaar. Het concentreert zich in een aantal wijken waar al veel kwetsbaren wonen, hierdoor loop je een risico. In Tilburg zijn veel flats beschikbaar en zitten mensen samengepakt, weer een mogelijk potentieel risico. Hoe wil je afspraken met woningcorporaties vastleggen als woningen niet beschikbaar zijn (L145)?’ Ook in Tilburg wordt gezocht naar een ideale match tussen klant en woning. ‘We proberen bij ieder vrijgekomen huis goed te kijken naar het woningprofiel. Wat is het voor woning? Hoe ziet de buurt eruit? Is er een coffeeshop in de buurt?’ (L144). Dat uiteindelijke match gebeurt als een gezamenlijk besluit van de 5 samenwerkingspartners. De projectleider van Housing First heeft daarin de laatste stem’ (L133). In Tilburg wordt niet gewerkt met een wachtlijst. ‘De klant mag niet weten dat hij op lijst staat. De verrassing is dan namelijk weg. De klant weet eigenlijk van niets, er gebeurt veel op de achtergrond’ (L134). ‘Het huis komt meteen op naam van de klant te staan. Wanneer een klant geschikt lijkt te zijn voor Housing First, wordt er bij binnenkomst via een selectiegesprek met de woningcorporatie en klant gekeken naar de financiële- of gezondheidsperikelen die tegen kunnen werken. Wanneer deze er niet zijn, krijgt de klant direct de woning op naam doormiddel van een huurcontract (L139). Dit huurcontract is gekoppeld aan begeleidingsovereenkomst’.

Corné Borchers is niet alleen maar positief over Housing First. Hij plaatst enkele kanttekeningen bij de aanpak in Nederland. ‘Housing First lijkt in Nederland al te verwaaien en te worden verbreed tot verschillende vormen. Ik heb al gehoord dat dagbesteding een voorwaarde is, dat is geen Housing First. Eerst een detoxificatie ondergaan, dat is geen Housing First. Gezinnen laten bewonen via

Housing First, ook dat is geen Housing First. Al deze zelfbedachte vormen er om heen, daarmee ga je de puurheid aantasten van Housing First' (L148). Een ander kritiekpunt is het kleine percentage uitstroom binnen Housing First. 'Toekomstige onderzoeken zullen mogelijk een beeld laten zien van 8% uitstroom in totaal en dat de instroom blijft zitten. Is dit dan nog Housing First, of gaat het dan om verkapte begeleiding van hulp? Je blijft 1 uur in de dagelijkse praktijk komen. Housing First is in Amerika intensieve woonbegeleiding en daarna loslaten' (L146).

Ook de problematiek rondom eenzaamheid wordt door Corné Borchers onderkend. Het is een belangrijk aandachtspunt in Tilburg. 'Het laten afnemen van het middelengebruiken en terugdringen psychiatrische problematiek is niet het eerste waar we op insteken. Het belangrijkste is dagbesteding, het voorkomen van een sociaal isolement. Dit kan al heel klein doormiddel van in het park wandelen, fietsen en een kopje koffie gaan drinken. Het is een zaak van de woonbegeleider om in te schatten wat hierin een juiste stap is'. In het begin ontvangt de klant 8-13 uur hulp per week (L142). Een stevig aantal uren. 'Daarmee willen we een sociaal isolement ondervangen'. Daarna wordt gekeken op welke manier een informeel netwerk de rol van de woonbegeleiding kan overnemen. 'Het doel is om in te zetten op sociale steungroepen. We proberen verbinding te zoeken met de wijk, club en buurthuis. Het thuis zitten zorg ervoor dat het verwerkingsproces aan de gang gaat en dat er steun nodig is. De steun is dan direct beschikbaar in zijn veelvoud aan mogelijkheden. Dit hoeft dus niet altijd meteen de woonbegeleider te zijn' (L142).

Bijlage 7: Enquête Housing First

Introductie

Beste Housing First medewerker,

Wij zijn Leenard Kanselaar en Rene Ipenburg, 4e jaars studenten van de opleiding MWD aan de Christelijke Hogeschool Ede. Momenteel zijn we bezig met ons afstudeeronderzoek waarbij we ons richten op Housing First. Met het invullen van deze enquête willen we inzichtelijk krijgen welke methodieken worden ingezet binnen Housing First.

We danken u voor uw tijd en voor het invullen van de enquête.

1. Hoeveel jaar bent u al werkzaam binnen een Housing First project?

Antwoord:

- ☐ < dan 1 jaar
- ☐ 1 tot 2 jaar
- ☐ 2 tot 3 jaar
- ☐ 3 tot 4 jaar
- ☐ 4 tot 5 jaar
- ☐ > dan 5 jaar

2. In welke stad bent u werkzaam?

Antwoord:

3. Heeft u eerder in een intramurale instelling voor opvang van dak- en thuislozen gewerkt?

Antwoord:

- ☐ Ja
- ☐ Nee

4. Welke verschillen zijn er te benoemen tussen de werkwijze van deze instelling en Housing First?

Antwoord:

5. Is Housing First een aanpak die beter aansluit bij dak- en thuislozen?

Antwoord:

☐

Ja

☐

Nee

6. Waarom wel of niet?

Antwoord:

7. Zijn er voorwaarden voor deelname aan een Housing First project?

Antwoord:

☐

Ja

☐

Nee

8. Welke voorwaarden zijn dit?

Antwoord:

9. Binnen Housing First wordt gewerkt met diverse methodieken en benaderingswijzen. Wordt er gewerkt vanuit de rehabilitatiegedachte? Zo ja, welke?

Antwoord:

- ☐ Individuele Rehabilitatiebenadering (IRB)
- ☐ Systematische Rehabilitatiegericht Handelen (SRH)
- ☐ Geen van beide

10. Wordt er gewerkt met het 8-fasenmodel?

Antwoord:

- ☐ Ja
- ☐ Nee

11. Wordt er gewerkt met harm reduction?

Antwoord:

- ☐ Ja
- ☐ Nee

12. Worden cliënten benaderd vanuit de presentiebenadering?

Antwoord:

- ☐ Ja
- ☐ Nee

13. Worden potentiële cliënten benaderd vanuit outreachend werken en bemoeizorg?

Antwoord:

- ☐ Ja
- ☐ Nee

14. Wordt er binnen Housing First gewerkt met (F)act teams?

Antwoord:

- ☐ Ja
- ☐ Nee

15. Wordt er gewerkt met ervaringsdeskundigen?

Antwoord:

- ☐ Ja
- ☐ Nee

16. Maakt u gebruik van een andere methodiek binnen Housing First? Welke methodiek is dat?

Antwoord:

17. Heeft u voorstellen voor verbetering binnen Housing First?

Antwoord:

18. Heeft u een training gevolgd om te werken met Housing First?

Antwoord:

☐

Ja

☐

Nee

19. Wat voor training is dit geweest?

Antwoord:

Pagina 1 van 1

Deze enquête is gemaakt met **Webquete**